PRAMENY K HOSTIVICKÉ HISTORII

Řada A: Staré publikace

Svazek č. 3

PAMĚTI okresu Unhošťského

VÝTAH Z DÍLA – Hostivice a sousední obce:

Hájek, Litovice, Velký Jeneč, Malý Jeneč, Břve, Sobín, Hostivice, Chýně

František Melichar

Praha, 1890

HOSTIVICKÁ HISTORIE
www.hostivickahistorie.cz

Hostivice, prosinec 2014

Přepis z ledna 2008 byl graficky upraven

Čísla stránek v textu přepisu odkazují na stránkování originálu

Přepis zpracovali Josef Kučera, Alena Kučerová a Jiří Kučera

Aktuální poznámky pod čarou doplnil Jiří Kučera

Upraveno pro zmenšování při tisku na formát A5

PAMĚTI

OKRESU UNHOŠŤSKÉHO.

SEPSAL

FRANTIŠEK MELICHAR,

UČITEL MĚŠŤANSKÉ ŠKOLY.

V PRAZE.

NÁKLADEM VLASTNÍM. – TISKEM JOS. R. VILÍMKA.
1890.

SLOVUTNÉMU A VYSOCE CTĚNÉMU

PÁNU, PANU

JOSEFU ŠÍREROVI,

C. K. EM. VOJENSKÉMU VRCHNÍMU ÚČETNÍMU RADOVI, RYTÍŘI ŘÁDU FRANTIŠKA JOSEFA I., ČESTNÉMU MĚŠŤANU A SVÉHO RODIŠTĚ MĚSTA UNHOŠTĚ VĚRNÉMU CTITELI ATD. ATD.

VĚNUJE

NA DŮKAZ HLUBOKÉ ODDANOSTI

SPISOVATEL

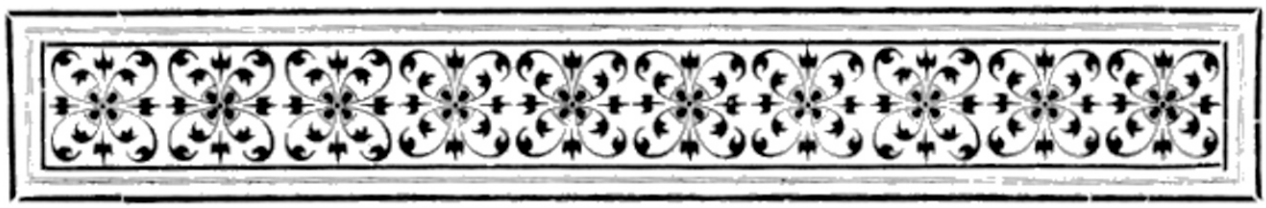

Předmluva.

Podávaje milému čtenáři tuto druhou práci svou, prosím, aby s touže přízní a shovívavosti přijata a posuzována byla, jako první práce má, jež, takové obliby došla, že celý náklad v několika dnech byl rozebrán, což bylo pobídkou ku práci této.

Vím dobře, že ani nyní nedosáhl jsem stupně ideální dokonalosti a proto nezbývá, nežli utéci se ku vzácné shovívavosti soudného čtenáře, jemuž bedlivě čtoucímu dílo toto nebude bez prospěchu. Nalezne i v tomto spise některé zprávy menší důležitosti; ty položeny sem proto, aby se jimi pobavil, poznávaje z nich ty které stránky života našich předků. Ve stati o živelních pohromách jsou některé mezery, bez nichž býti nemohlo; mohlť jsem zaznamenati pouze ty pohromy, o nichž nabyl jsem vědomosti.

Všem, kteří při sepisování tohoto díla nápomocni byli, buďtež zde vysloveny díky upřímné; zejména velebným pánům správcům osad farních, ct. pp. správcům škol, p. prof. J. Prusíkovi, c. k. vrchní hospodářské správě v Jenči, c. k. listovnám v Unhošti a na Kladně, kollegům mým p. Jar. Chvátalovi a p. Jos. Šafaříkovi, p. Ant. Černému, rolníku ve Družci, sl. okresní záložně, sl. okresní hospod. záložně, sl. okresnímu zastupitelstvu, sl. zpěv. spolku a sl. měst. zastupitelstvu vesměs v Unhošti; ct. družstvu divadelních ochotníků v Kyšicích a všem ct. obecním zastupitelstvům, jež buď hmotně ku vydání tohoto díla přispěla, buď o to se přičinila, aby hojný počet knih byl rozebrán.

Ve družstvu, jehož úkolem bylo pracovati k tomu, aby dějiny města Unhoště a celého okresu tiskem vydány býti mohly a jež od listopadu r. 1886. až do ukončení tohoto díla svědomitě

plnilo úkol dobrovolně na se vzatý, zasedali pp.: JUDr. Václav Petříček jako předseda, Ant. Malý jako pokladník, Ant. Barcal, P. Jan Čapek, Petr Ebert, Ant. Hofbauer, Jindř. Karpeles, Ant. Labler, hostinský, Ant. Labler, kupec, Jos. Neumann, Jan Píša († 31. 10. 1889.), Frant. Stadník a Em. Urban.

Na konec několik slovo starých penězích a plošných měrách, o nichž ve spise jest řeč. Nejstarší peníze, které měly již ustálený ráz, byly české groše z dob Václava II. (1283. až 1305.). Tehdy razilo se z jedné hřivny čistého stříbra 60 penízů či grošů a od té doby počítalo se na kopy. Jedna kopa českých grošů platila v dobách těch asi 24 nebo 25 zl. Ale zrno stříbra počalo se brzy kaziti, tak ze záhy počítáno na hřivnu stříbra 64 grošů, ano r. 1470. platil český groš již jen 10 kr. našich peněz. Za Rudolfa II. (1576.–1612.) platila kopa gr. č. již jen 5 zl. 32 kr. Vedle grošů českých přišly do oběhu groše míšeňské. Za Rudolfa II. platila kopa gr. míš. asi 2 zl. 46 kr. Za války třicetileté, když byla naše vlast cizími, lehkými penězi zaplavena, klesla cena peněz tak, že platila kopa gr. míš. asi 1 zl. 30 kr.

Na konci 16. století platilo se vedle kop již také zlatými. Jeden zlatý rýnský měl 60 kr. a jeden krejcar 6 denárů. Později setkáváme se s penězi konvenční mince čili stříbra a vídeňské mince či šajnů. Jeden zlatý konvenční mince platil 2½ zl. víd. m. a 1 kr. konv. m. = 2½ kr. víd. m.

Polnosti měřili předkové naši na záhony, popluží, lány, jitra, strychy a čtvereční sáhy. Záhony počítaly se na kopy a 12 kop záhonů byl 1 lán, jenž měl někde 60, jinde 63 strychů = 34,528 hektarů; 11½ záhonu byl 1 strych. Popluží bylo tolik prostoru, kolik jedno spřežení jedním pluhem stačilo vzdělati. Jitro mělo 1 600 čtv. sáhů = 1,737 ha. Provazec byla míra 42 loket či 9,49 arů; 300 provazců byl 1 lán.

V Unhošti dne 23. ledna 1890.

F. Melichar.

OBSAH.[1]

	Strana
Stopy zašlých osad v okresu Unhošťském	1
O právním poměru poddaných k vrchnosti	10
Tvrze a život v nich	18
Příběhy válečné za válek husitských	20
Okres Unhošťský za války třicelileté	24
Slovo o konfiskacích	32
Okres Unhošťský za války o dědictví rakouské	34
Živelní pohromy	43
Slovo o vývoji panství Tachlovického	54
Družec	56
Tachlovice	71
Nučice	90
Červ. Újezdec	94
Rymáň	100
Hájek	102
Svarov	116
Ptice Dol. a Hor.	139
Podkozí	142
Libečov	144
Hořelice	146
Drahelčice a Nenačovice	154
Chrašťany	157
Chrustěnice	161
Lhotka	162
Dušníky	163
Jinočany	166
Litovice	167
Jeneč Velký	172
Jeneč Malý	178
Břve	179
Sobín	181
Hostivice	183
Přítočno Velké	201
Přítočno Malé	204
Braškov a Velké Kyšice	206

[1] Šedě podbarvené kapitoly nejsou zařazeny do přepisu

	Strana
Toskánka	213
Valdek	214
Dobrá Malá	214
Dobrá Velká	217
Doksy	218
Újezd Pletený	221
Dolany	223
Lidice	226
Hřebeč	236
Peklov	237
Netřeby	237
Makotřasy	238
Hostouň	243
Nový Dvůr – Pavlov	252
Úhonice	253
Chýně	259
Bezděkov Horní	261
Bezděkov Dolní	263
Chyňava	264
Železná	267
Přílepy	274
Zeměpisná poloha. Povaha půdy	275
Zeměpisná výška některých míst	278
Vodstvo	279
Národnosť, náboženství a zaměstnání obyvatelstva	280
Dopravní prostředky	282
Správa okresu	284

Omyly tisku:[2]

Str.	25	na 12.	řádku	zdola	místo	1610	čti	1620
	35	17.		shora		drželi		zdrželi
	40	9.		zdola		akatolíky		katolíky
	96	23.		shora		vyhodil		vyhodili
	97	17.		shora		vysazená		vysázená
	149	6.		shora		1696		1690
	150	2.		zdola		zvonolitce		zvonaře
	151	8.		shora		$^4/_2$		½
	154	7.		zdola		zákupným		zákupním

[2] Uvedené omyly tisku byly rovnou zapracovány do přepisu (v přepisu nesouhlasí čísla řádků). Zároveň byly v přepisu opraveny některé zjevné chyby sazby (chybějící interpukční znamínka apod.)

Stopy zašlých osad v okresu Únhošťském.[1])

I. Pod Bílou Horou po levé straně okresní silnice, jdouce od Prahy, spatříme samotu, nyní „Peterkův mlýn" nazvanou. Zde rozkládala se osada druhdy **„Hradiště"** také **„Hradišťko"** nazvaná. Bývala to vesnice s tvrzí, se dvorem poplužním o dvou poplužích a jiným příslušenstvím; byly tu dále dva dvory kmetcí a krčma.

Co do správy obecní řídili se obyvatelé její právem zákupním a byli podřízeni přímo pod právo Menšího Města Pražského čili Malé Strany. Co do vlastnictví, náležela osada ta od nepamětných dob ke královské komoře. Roku 1318 zastavil král Jan jeden dvůr té vesnice. Jsa totiž dlužen 50 kop grošů Pražských Mikuláši Radostovi, hofmistru dvora královny Elišky, postoupil mu za to pět hřiven ročního platu, jenž druhdy ze dvora v Hradišti do komory královské se odváděl, a vydal mu na to v Lokti dne 26. dubna zvláštní listinu. V listině té praví král, že Mikuláš a jeho potomci jen tak dlouho řečený úroční plat vybírati smějí, dokavade buď král sám nebo jeho budoucí nástupce svrchu psanou částku nezaplatí, načež pak úrokový plat zase do komory královské poplyne. Ale Mikuláš Radosta zůstal v držení řečeného dvora až do své smrti a odkázal jej dceři své Anně.

Karel IV., založiv dne 7. října r. 1343. sbor mansionářů při chrámu sv. Víta na hradě Pražském, odevzdal jim listinou, danou v Praze dne 29. srpna l. P. 1356, pět hřiven ročního platu ze dvora poplužního v Hradišťku nedaleko Prahy vycházejícího, kterýžto plat sice dříve do komory královské od pradávna náležíval,

---

[1]) Archeol. Pam. X. 1883.

ale otcem jeho Janem v 50 kopách dluhu Anně, dceři někdy Mikuláše Radosty, zastaven jest. Při tom dokládá král, že zmíněný dvůr bude úplnou vlastností a dědičným zbožím mansionářů, jestliže se s Annou Radostovou vyrovnají a jí dluh zaplatí, nebo jinak ji odškodní; král prý ani sobě, ani dědicům žádného práva neponechává, ano svým úředníkům poroučí, aby mansionářů v požívání toho zboží chránili.

Zdá se, že ani mansionáři dotčený dvůr nevyplatili, sice by jej byli jako své zboží uvedli, když si dne 28. června r. 1388. od krále Václava všecky své statky potvrditi dali. Naopak zdá se, že ještě za Karla IV. dvůr i se dvorem druhým v Hradišťku ležícím, ano i ostatní zboží, což ho tu bylo, do jiných rukou přešlo. Pravdou alespoň jest, že v tom čase Fricek, komorník, a Jindřich, vrátný, tuším, oba služebníci královi, zde dvůr měli a naň od Malostranských list obdrželi; doprosili se i majestátu krále Karla na tento majetek. Byl-li to

však týž dvůr, o němž posud řeč, či jiný, těžko rozhodnouti. Možná dost, že zmínění královští služebníci drželi zde dvůr jiný a že při něm i tvrz vystavěli; neboť až posud není o tvrzi na Hradišti řeči, ale odtud se již zhusta o ní zmínka děje.

Na začátku XV. století (1405) držel „tvrz Hradišťko se dvorem poplužním a dvěma poplužími" Staroměstský měšťan Jan Plaier, který všecko to zboží zapsal své manželce Anně za věno. R. 1412. prodali Anna a Martin Plaier (snad syn její) tvrz i dvůr na Hradišťku Mikuláši Zárovskému ze Zárova. Muž tento byl rovněž Staroměstským měšťanem a zaopatřil si od purkmistra a konšela Malé Strany na toto zboží jistotu a mimo to list vyznávací, jenž slove učtený, jímž jej i budoucí jeho svobodna činí ode všech sbírek, berní, lozunků i daní. Tak stal se Mikuláš Zárovský pravým svobodníkem. Týž měl syna Jana či Janka a dceru Barboru, provdanou za Václava Cholpického z Cholpic z bohaté rodiny Pražských Štuků; jí zapsal věnem na zboží Hradišťském 140 kop grošů českých. Když Mikuláš Zárovský v Plzni zemřel, přejal tvrz Hradišťko se vším příslušenstvím syn jeho Jan Zárovský. Týž, maje nastoupiti cestu v průvodu královny Barbory, choti Zikmundovy, odevzdal r. 1437 v úterý před sv. Martinem správu celého majetku sestře Barboře a Václavu Cholpickému, svatu svému, s podmínkou, kdyby z cesty se nevrátil, že Hradišťko spadnouti má na jmenovaného Václava Cholpického,

3

manžela Barbory Zárovské. Než Zárovský vrátil se a r. 1444. učinil poslední vůli, kterou veškeren statek svůj v Hradišťku odkázal manželce své Kateřině a dětem svým, zvláště pak přiříká jim právo na dědičné jmění, „jehož nyní Václav Cholpický v držení jest." Z toho viděti, že v tehdejší době Hradišťko opět rozděleno bylo ve dva majetky, jeden dědičný a druhý zástavní ve 140 kopách věna výše dotčeného. Kdy Jan Zárovský zemřel nevíme, ale r. 1455. vidíme vdovu po něm, Kateřinu, ucházeti se o dědictví po manželu svém u konšelů Malostranských, kdež zaplatila 1 kopu grošů českých ročního úroku ze dvora a tvrze Hradišťko od „pradávna" k úřadu Menšího města Pražského povinného.

Před r. 1454. zemřel Václav Cholpický a ze tří synů jeho, Jana, Mikuláše a Václava, uvázal se ve zboží Hradišťské, jak dalece mu příslušelo, nejstarší, Jan Cholpický, jenž se před komisí r. 1454. drženou vykázal listinami, které se toho zboží týkaly. Však proto přece nepřestala Kateřina Zárovská od r. 1455. činiti nároky na úplné držení celého zboží a vznesla při o to na konšely Menšího města Pražského. Zatím nastala jí hned roku následujícího jiná pře s Václavem Skuhrovským, který se zmocnil některých stavení hospodářských, požal obilí i seno, domnívaje se míti k tomu právo za dluh 168 kop, jimiž mu byla Kateřina povinna. Za to dala zase ona dělati škody na statku Skuhrovského v Choteči. Pře skončila se r. 1456., když Matěj z Dubče co „vyšší rozsudí" byl od Jiříka z Kunštátu a Poděbrad, správce království Českého, vyslán a při v ten smysl srovnal, aby obě strany škod sobě učiněných si vzájemně nahradili, a paní Kateřina, aby povinný dluh Václavu Skuherskému zaplatila. Kateřina, kteráž mezi tím podruhé se provdala za jakéhos Petra, byla následkem toho rozsudku nucena učiniti dluh. Vypůjčila se téhož roku od Jana Frány a Václava, bratří ze Zerčice, 160 zl. uherských na polovici zboží Hradišťského s podmínkou, nebude-li moci do sv. Jiří nejblíže příštího dluh zaplatiti, že nadepsaní bratří budou míti právo v polovici zboží Hradišťského se uvázati, jakoby pravým trhem to byli koupili.

Mezi tím, dříve ještě, nežli se provdala, vyslovili se konšelé Menšího města Pražského, že prohlednuvše spor mezi Kateřinou vdovou Zárovskou a Janem, synem Václava Cholpického, o zboží Hradišťské a nahlednuvše do zápisů v knihách městských, vedle

4

příbuzenství posloupného a odkazu manžela celé zboží Hradišťko přisuzují Kateřině Zárovské; co se pak týče požadavku Jana Cholpického, tu aby hleděli sebe právem. Roku 1457. přistoupil k tomuto zápisu také Jan Cholpický zvláštním listem, a tak zboží Hradišťské, tvrz, poplužní dvůr atd., srovnáno v jedněch rukou paní Kateřiny, manželky Petrovy. Táž, aby dluhy zaplatila, prodala r. 1458 bratřím ze Zerčice, Janu Fráňovi a Václavovi, jisté části od Hradiště v 77 kopách a 40 groších českých, a to: Marše, člověka dědičného, úročného ve Zlýčině, který příslušel ke Hradišťku, s úrokem 100 grošů, s robotami i všemi právy; dále lán dědin od dědin svých k Hradištku přináležejících, kteréž leží vedle dědin dvorských Zlýčinských, vedle Hradišťka a luk odtud mezi Horkami blíž k Zlýčinu a s druhé strany vedle Hrobí blíž Hradišťka tak, jakž dále mezníky ukazují; item lúku od luk Hradišťských, kteráž příleží od luk blíž mostka, vedle lúky kněžské Žepské, jakž mezníci ukazují. A tu kopu platu, kteráž jest z Marše svrchu psaného i jeho předkův městu Menšímu Pražskému placena byla, pozůstavila Kateřina někdy Zárovská na svém zboží Hradišťku. – Z tohoto prodeje dá se poněkud souditi o rozsáhlosti celého majetku a poloze obce.

Odprodaná část přešla nepochybně hned po koupi na samotného Jana Fráňu ze Zerčice, jenž ji roku 1464. odkázal synu svému Bohuslavovi a manželce jeho Kateřině ze Zerčic, vyjímaje pouze 6 kop českých ze stohu u Hradišťka, za něž měl býti koupen kalich do kostela sv. Martina v Žepích. A ještě téhož roku, jen o několik dní později, odkázala Kateřina, vdova po Janu Fráňovi věnné právo své na lánu dědiny a na lúce k tomu lánu příslušející, jak od Hradišťka byl Jan Fráňa koupil, a pak na Maršovi ve Zlýčině 2 kopy grošů, celkem 50 kop Kuníkovi z Šlovic a druhých 50 kop na svém věnném zboží Zdeňkovi a Přímkovi, dětem Mikuláše Brady z Černoce, s tou výminkou, že Bohuslav, syn Fráňův, až bude moci, to věnné zboží vyplatí.

Druhá, větší část s tvrzí, kterou držela paní Kateřina dále, zadlužovala se však velmi, a hlavním věřitelem stal se Čeněk z Klinštejna, prokurátor nápadův královských, jemuž musila paní Kateřina ke konci roku 1465. všechno právo ke tvrzi Hradišťku zvláštním zápisem oddati, vymiňujíc pouze malou část pro manžela svého, Petra. Zvláště však podotknuto bylo, že nemají věřitelé, totiž Čeněk z Klinštejna a manželka jeho Kateřina, Kate-

5

řině, někdy Zárovské, v tom zboží a statku překážeti, dokud živa bude. Ona pak, jak se zdá, žila něco málo přes rok 1481. Toho roku uvedla ve zboží Hradišťské Kateřinu z Okoře a děti její Zdeňka, Jindřicha a Jana, syny někdy Čeňka z Klinštejna.

Roku 1548. nebo dříve držel zboží Hradišťské Ludvík Bezdružický z Kolovrat a na Kornouze. Po jeho smrti přešlo dědictvím na jeho dva syny, Jana a Zdislava Abdona, kteří je s ostatním zbožím drželi nedílně. Jsouce pak nesmírnými dluhy po otci tísněni, zastavili společně se zbožím Hostivickým i Hradišťko r. 1560. Evě, manželce Jindřicha Štampacha ze Štampachu, fýršnajdra J. M. Cís. V zápisné listině popisuje se Hradišťko takto: „Tvrz pustou Hradiště, dvůr pustý Hradiště, ves pustou Hradiště s dvory kmecími, s pustým krčmištěm v Hradišti.“ Ve třech létech na to, ve středu po sv. Janu Kř. roku 1563. prodali řečení bratří Bezdružičtí zboží Hradišťské s Hostivicí, pustým dvorem Neidekem a Malým Jenečkem za 2 400 kop grošů míšeňských Evě Štampachové, rozené z Oudrče, a od té doby zůstalo Hradiště pusté a s Hostivicí spojené. Paní Evou přešlo všecko to zboží na rod

Jindřicha Štampacha, po něm na rod Žďárských ze Žďáru a tvořilo část vsi a dvora v Hostivici. Co bylo příčinou, že zmíněná osada spustla a zmizela, nevíme; roku 1560. byla již pusta.

V registrech gruntovních statku Červeno-Újezdeckého, jež asi r. 1610. byla založena, nalézá se ještě název osady, ale tvrze, ani dvoru zde již nebylo. Zbyl zde toliko mlýn, který měl Jiří Kalous za 300 kop míš. koupený a zaplacený. Léta 1614. prošacován mlýn, zvaný Hradišťský, za 400 kop míš. a ujal jej s chalupou Pavel Merc. Od něho koupil jej roku 1624. při čase masopustním Jan Pasovský za 430 kop míš. R. 1661. připomíná se „ves" Hradiště a mlýn Pasovský jako zboží panské a mlýn prodán r. 1671. dne 12. ledna Janu Václavu Zvoníčkovi za 430 kop od vrchnosti Žďárské a od Zvoníčka koupil jej dne 20. února 1705. Václav Peterka s manželkou svou Zuzanou. Po Peterkovi zůstalo mlýnu jméno až po dnešní den; v zápise Peterkově přichází naposled název „mlýn na Hradišti řečený". Pak i název zanikl.

II. Na polední straně u samé Hostivice stával dvůr **Neidek** Při dvoře tom byly roku 1325. tři lány orných polí po 64 korcích, rybník, kus lesa, řečeného „stáj", a jiné příslušenství. Po-

6

něvadž měl týž dvůr své podsedky, dlužno jej za skrovnou osadu považovati. Nejstarší známý držitel připomíná se Mikuláš Bavorův, měšťan Pražský, který před rokem 1325. Neidek pod šos držel a půl druhé hřivny do královské komory z něho odváděl. Od té doby není o něm nic známo až do roku 1548., kdy jej s Hostivicí držel Ludvík Bezdružický z Kolovrat, po němž jej zdědili jeho synové, Jan a Zdislav Abdon. Ti jej r. 1560. zastavili a r. 1563. prodali s ostatním zbožím paní Evě Štampachové, ale pustý. Od té doby o něm zpráv není.

III. Valov, také Valev. Před r. 1252. náležela jistá část zboží ve Valově Kunratovi, příjmím Kejklíři, který ji v neznámé době s povolením krále Václava prodal křižovníkům s červenou hvězdou ve špitále sv. Františka blíže mostu v Praze. Když r. 1253. dne 2. dubna král Václav dotčenému špitálu statky potvrzuje, uvádí se též Valov s doložením, že ta ves jednu míli vzdálena jest od Prahy. Po stu letech znám jest jako držitel nějakého zboží ve Valově Heřman Vestfál, měštěnín Starého města Pražského. Od něho koupil Valov král Karel IV., a zakládaje v Praze klášter na Slovanech, vykázal mu dne 21. listopadu r. 1347. mezi jinými důchody též dvůr ve „vsi Valově" s poplužím a 4 hřivny ročního důchodu. Konečně Pražský arcibiskup Jan, zakládaje na Hradčanech špitál pro chudé a sestárlé duchovní, daroval mu listinou ze dne 7. července 1375. dvůr ve vsi Hostivici a ve vsi Valově 18 grošů a 4 kuřata ročního důchodu. Jiných zpráv o Valově není. – Tomek soudí, že Valov ležel kdesi blízko Jenče. Dle hospodářských rejstříků dvora Hostivického patřily ke dvoru tomuto pole severozápadně od Hostivice nad Malým Jenečkem, směrem k Dobrovizi, a říkali tam „na Valovských". Z toho soudíme, že v těch místech byl dvůr a vesnice Valov. Zanikla nejspíše ve válkách husitských.

IV. Jdouce z Nenačovic proti potoku Lodenickému, dáme se cestou na levo k Libečovu. Tu, kde lesy kout činí a svým otvorem k východu směřují, stojí selský grunt a dvě chalupy. Zde bývala ves **Uněbuzy**, místo toto posud známo jest pode jménem „Něbuzy". – Vrátivše se odtud polní cestou ke mlýnu Kalousovskému, přijdeme na rovinu, pokrytou úrodnými rolemi. Sem kladou katastrální mapy zaniklou osadu Holonohy, na niž upomíná posud louka „Holonožská".

7

Obě tyto osady, ležíce blízko sebe, stejných asi zažily osudů. V první polovici XIV. století patřily jistému Fráňovi ze Žatce, který je prodal r. 1357. Jordanovi Rechcerovi, měšťanu Pražskému, a od něho je nepochybně koupil Karel IV., aby je r. 1366. dne 10. listopadu daroval s Nenačovicemi a Drahelčicemi universitě Pražské. – O Uněbuzích zde zprávy končí; o Holonozích ještě toto známe. R. 1410. měl tu klášter Strahovský dva úročníky; jednoho, který měl půl lánu polí a platil 35 grošů míš. o sv. Jiří a tolikéž o sv. Havle; druhého, který platil 9 gr. míš. pololetně. Z pozdějších zápisů známo, že zde mívala kapitola Pražská mlýn, nyní Kalousův. – Kdy obě zmíněné osady zanikly, těžko doložiti. Nejspíše ve válkách husitských; neboť potom již o nich zmínky není.

V. V Chrbinách. Nedaleko „Rejnovského mlýna", jenž leží na Kačáku mezi Podkozím a Kalousovic mlýnem, v krajině rozkošné rozkládá se po levé straně dotčeného potoka hvozd Chrbiny. Před časy bývaly zde železné hutě, o čemž posud svědčí některé zbytky i místo samo. – Nejstarší zprávu o krajince této známe z r. 1413., kdy Jan Anjel z Obříství a Bořivoj z Lochovic okázali list s majestátem krále Václava, svědčící Mikulášovi z Okoře na zboží a dědictví, totiž les Chrbiny, kterýž někdy ke zboží Litovicem příslušel, kterýž koupil od Václava z Kozmic a Mikuláše Percifala. – Z toho jde, že Chrbiny les patřil kdysi k Litovicům, a sice Václavovi z Kozmic a Mikuláši Percifalovi, od nich přešly Chrbiny na Mikuláše z Okoře a roku 1413. hlásili se k nim Jan Anjel z Obříství a Bořivoj z Lochovic.[1]) Roku 1558. dělili se o dědictví bratří z Donína, a tu se dostalo Václavovi a Janovi „půl hutě na Chrbinách a na ní platu ročního 8 kop gr. míš., půl lesa Chrbinského a půl louky Nenačovické."[2]) Zmínění bratří prodali r. 1564. „půl lesa Chrbinského s honem a lovem v těch lesích, s polovicí brodu, luk, potoka, s polovicí hutě želemé a s polovicí rybníka nad hutí" ten čtvrtek po sv. Stanislavu Voškobrhskému z Voškobrh,[3]) který to zboží postoupil r. 1563 za 1 700 kop míš. Kateřině Žďárské, manželce Gotharda Floriana ze Žďáru a na Červeném Újezdci.[4]) Chrbiny přiděleny ke statku

[1]) Palacký. Archiv český.
[2]) DZ. quat. pam. modrý 53, C. 26.[3]
[3]) DZ. quat. bílý liliový 55, S. 3.
[4]) DZ. quat. pam. měď. 407, H. 3.

8

Červeno-Újezdeckému, při němž zůstaly. Když se r. 1688. sestry posledního mužského potomka Žďárských, Františka Adama Eusebia, o statky Žďárské dělily, zůstaly Chrbiny při statku Červ. Újezdeckém, jenž připadl Teresii Žďárské, provdané hraběnce z Ugarde. V dílčí ceduli praví se o Chrbinách toto: „Hutě železné nade mlýnem Jiříka Kalousa bývaly před lety, kdež dostatek bohaté rudy se nachází, nyní však toliko místo jest". V registrech pozdějších o huti v Chrbinách již není zmínky; zmizela tedy asi ve třicetileté válce.

VI. „Mlýn pod Hatí". Mlýn tento ležel kdesi pod Horním Bezděkovem (Hatěmi) na potůčku tekoucím okolo „Čeperky", snad pod rybníkem „Čeperkou" na území města Unhoště. Dnes po něm není stopy. – Na konci XVI. století patřil Adamovi Třílickému z Tůrovce a manželce jeho Alžbětě roz. Sobětické ze Sobětic. Ti prodali jej r. 1603.

[3] DZ = Desky zemské. Melichar cituje jednotlivé kvaterny (knihy) podle jejich historického názvu, nikoliv podle obvyklejšího nového označení čísly dle inventáře fondu

Markovi Markovu, jinak Bartošovu, sousedu městyse Unhoště, se vším příslušenstvím za 1 300 kop míš. Po něm hospodařila tu vdova Dorota. Provdavši se podruhé za písaře městského Jiřího Kořenického, prodala mlýn svému švagrovi Jiřímu Markovi, který měl jí a její manželu jistou částku ročně spláceti. Když válka třicetiletá Unhošť téměř na mizinu přivedla, hlásil se dne 29. října 1637. Jiří Marek při radě městské, že nemůže umluvený roční peníz odváděti a že mlýn „pod Hatí", který od Doroty, někdy Bartošovy, za 1 300 kop míš. koupil, nyní bratrovi svému Václavu Markovi toliko za 1 100 kop míš. postupuje, aby vše vyplatil. Václav Marek živořil na mlýně dosti dlouho, utrpěv zvláště v letech 1642., 1643. a 1645. velikých škod; však přes to přece, nemaje dětí, ještě r. 1665. zde hospodařil, ač ani svých vlastních krav neměl, nýbrž od švagrové své Sabiny vydlužených. Po jeho smrti přešel mlýn na dítky bratra jeho Jiřího a manželky jeho, dotčené Sabiny, totiž na syny Karla, Vojtěcha a dcery Mařenku a Alžbětu. R. 1666. dne 10. července ohlásili zmínění bratří, že žádný z nich na mlyně hospodařiti nemíní, a proto žádali, aby se mlýn na tři léta pronajal. R. 1672. prodali dědici mlýn „pod Hatí" nejstaršímu bratru Karlovi za 400 zl. a spáleniště Pakaděrovské v Unhošti za 800 zl., o které peníze se rozdělili. Karel Markovský zde dlouho nehospodařil, nýbrž roku 1675. dne 12. července prodal mlýn s hospodářstvím své sestře Mařence, provdané za Jana Gotfrída Jelínka z Lovoše, za 1 076. zl. Mařenka prodala mlýn „pod Hatí se struhami, ve kterých majitel

9

má právo loviti", r. 1697. za 1 600 zl. Vilímkovi Svaškovi. – Až potud zprávy o mlýně; kdy zmizel, proč a jak, říci nemožno.

VII. Mlýn Čertovský. Na potůčku Švarcavě, na území obce Velko-Kyšické, pod rybníkem stejného jména, stával panský mlýn „Čertovský", jenž patřil k panství Tachlovickému; dle souvěkých svědectví r. 1842. vyhořel a již vystavěn nebyl.[1])

VIII. Lhota Německá. V lesích na hranici okresu Unhošťského mezi myslivnou Mrákavou a drahou Buštěhradskou stávala druhdy osada svrchu uvedeného jména. O ní zaznamenáno jest v zádušním inventáři fary Kladenské z r. 1598. toto: „L. P. 1605. času zimního Prokop Sládek na Kašparově v městysi Kladně, že jest maršal (mezník-strom) v lesích nade vsí Německou Lhotou za Míčanovou loukou, mezi grunty Kladenskými a Buštěhradskými sťal a domů odvezl, za to pět ovcí pokuty J. M. pánu dáti měl, kteréžto ovce mládenci kantorovému k dobrému z nařízení J. M. páně jsou obráceny." Ve zprávě této naznačena jest poloha Německé Lhoty slovy „za Míčanovou loukou mezi grunty Kladenskými a Buštěhradskými", což se srovnává s polohou svrchu naznačenou i s podáním lidu. – Německá Lhota byla prý v době velikého moru léta 1618. od prořidlého obyvatelstva opuštěna a tím zašla.[2])

IX. Tasov tvrz. Mezi Hřebčí a Udicemi stávala tvrz Tasov. Stopy po ní spatřovaly prý se dle farní památní knihy Lidické ještě r. 1730. a místo, kde stávala, posud lze snadno naznačiti. Jest to asi 10 minut od Hřebče po pravé straně okresní silnice, jdeme-li do Lidic. O těch, kteří na té tvrzi seděli, žádných zpráv jsem nenalezl. Patřilať tvrz asi k Hřebči a s ní ke statku Kladenskému. V dílčí ceduli z r. 1688. již se nepřipomíná. Zanikla tedy nejspíše v době války třicetileté, jako mnoho jiných.

---

[1]) Připomíná se při Kyšicích r. 1662 jako „Nový Kyšický".
[2]) J. G. Sommer XIII., 73 a podání lidu.

O právním poměru poddaných k vrchnosti.

Ve společenském životě českého národa shledáváme, že až do panování obou Otakarů – do první polovice XIII. století – nebylo ve vlasti naší žádného rozdílu stavů v našem slova smyslu; nebylo knížat, hrabat, vévodů, rytířů a jiných urozenců. Byli tu jen zemané či dědiníci, kteří vzdělávali statky po otcích zděděné, a bezzemci, kteří živili se nájmem pozemků za poplatek, službou, řemeslem aneb obchodem.

I zemané i bezzemci požívali sice osobní svobody ve stejné míře, ale práv politických jen zemané. Teprve za panování obou Otakarů, když Čechové výbojně vystupovali, počal život státní v naší vlasti bráti na sebe jinou podobu. Slovanští národové v Čechách a na Moravě počali se za příkladem jiných národů středoevropských děliti mezi sebou v určité dědičné stavy nebo třídy obyvatelstva a na počátku XIV. století dovršilo se toto roztřídění, ačkoli zákonem posud nebylo uznáno, ani schváleno.

Pozvolna mizel počet starých zemanů českých tím, že mnozí, nabyvše výbojem, darováním či jinak větších statků, oddělovali se od ostatního obyvatelstva, nad ně se vyvyšujíce, a ve XIV. století čím dále, tím více stávalo se zjevným rozdělení zemanstva českého ve stav vyšší (panský) a stav nižší (rytířský, vladycký). Ke stavu panskému, tudíž ke šlechtě vyšší, počítáni všichni páni korouhevní, totiž ti, kteří sídla svá majíce na hradech, se znamenitou družinou čili čeledí pod vlastními prapory či korouhvemi chodívali do pole. K odvěkým požadavkům panského stavu náležel veliký majetek a později po příkladu Němců také urozenosť. Ke stavu rytířskému nebo vladyckému po-

čítáni všichni svobodní zemané (statkáři), kteří neměli sice tolik bohatství, aby s vlastní čeledí, pod vlastní korouhví do boje se vypraviti mohli, ale přece vládli statky hojnějšími, než sami vzdělati stačili, pročež je kmetům svým či sedlákům pronajímali. Přebývali obyčejně na tvrzích opevněných.

Vedle stavu panského a rytířského počal se za panování Otakarů vyvinovati stav třetí, městský, který na počátku XIV. století dosáhl svým bohatstvím a věhlasem tak veliké moci, že mnozí bohatí měšťané Pražští a Kutnohorští rozsáhlé statky sobě kupovali a hrady zakládali, toužíce po tom, aby byli, ne-li mezi panstvo přijati, alespoň jemu na roveň postaveni, z čehož povstaly dlouholeté boje mezi stavem panským a městským.

Ostatní lid obecný, jenž nepožíval žádných práv politických, tvořili: dědinníci, manové, měšťané v městech a městečkách poddaných, sedláci a řemeslníci.

Ježto jest úlohou naší rozprávěti o poměru lidu poddaného, všimneme si v další své rozpravě pouze lidu obecného, hlavně selského, pozorujíce, v jakém byl poměru ke své vrchnosti.

Co do způsobu držení pozemků byly dva druhy sedláků. Předně ti, kteří, jsouce od starodávna osedlí dle práva staročeského, byli dědiční nájemci pozemků, které vzdělá-

vali, odvádějíce jistý plat či úrok své vrchnosti, a za druhé ti, kteří byli osedlí na právě zákupním, německém čili purkrechtním. Tito sedláci byli pravými majiteli rolí svých, jež i prodávati mohli dle uznání svého, a zproštěni jsouce povinností župních, ba i robot zemských, mívali své vlastní rychtáře, tvoříce vždy celé osady. Však i oni zavázáni byli pánům svým jistými poplatky či úroky.

Právo zákupní nazýváno také německým proto, že se propůjčovalo Němcům, kteří se za vlády Otakarů četně do vlasti naší stěhovali. Toto zákupní právo poskytovalo Němcům mnohých, jak patrno, výhod, a není tedy divu, že čeští sedláci brzy po něm zatoužili, a to tím spíše, když během času jejich staré právo bylo všelijak uvozováno v pochybnosť, když vrchnosti zde onde počaly nakládati se sedláky jako s poddanými svými, odnímajíce jim statky dle své libosti, jakoby sedlákům druhdy byly bývaly propůjčeny k užívání pouze do vůle vrchnosti.

A zrovna usazování německých osadníků zavdalo podnět k tomu libovolnému nakládání s poddanými; máměť příklady, že staří poddaní byli vrchností z jednotlivých vesnic zahnáni a Němci

12

v nich usazeni. Proto tedy, že nebyli si čeští sedláci na mnohých místech svým oprávněním ke statku svému jisti, žádali si časem nového práva německého, žádali si pevné smlouvy s vrchností ohledně statků, které drželi od starodávna, a vrchnosti rády jim toho dopřávaly, protože se jim těmi smlouvami otevřel vítaný pramen příjmů; neboť poddaní kupovali si teď své vlastní statky od vrchnosti, a povinností při tom neumenšeno, ale upevněno. Století XIII., XIV. a začátek XV. až do vypuknutí bouří husitských jsou plna takového uvozování vsí českých pod právo německé, či vyvazování jich právem zákupním.

Ačkoli tedy již ve XIII. století a později zmínka se děje o poddanství, požívaly nicméně nižší třídy lidu vůbec u nás v Čechách ještě ve XIV., ba i v první polovici XV. století volnějšího bytu i více svobody, nežli ve kterékoli zemi západní Evropy, a za starých dob neměla poroba lidu obecného v zemi naší vůbec místa.

Zlé časy nastaly selskému lidu u nás teprve po válkách husitských, tedy ve druhé polovici XV. století. Válkami husitskými vyhubeno nižší zemanstvo, které zaujímalo jakýsi střed v obyvatelstvu země, a panstvo, jemuž spíše války prospěly, domohši se větší moci, jalo se čím dále, tím více utiskovati lid poddaný. Ač pod králem Jiřím nedomohla se posud šlechta vyšší té převahy v zemi, které domáhala se ode dávna, pracovala nicméně ustavičně k tomu, aby se jí domohla na úkor moci královské, na úkor měst i lidu selského. Úmrtím Jiříka Poděbradského ztratil se na trůnu českém přirozený mírnitel výstředních snah feudálních, a šlechta česká brzy potom nabyla síly a moci takové, že neustala, dokud nepřevrátila krok za krokem všecky poměry sociální a právní, aby se stala jedinou panovnicí v životě národním.[1]) Ze snahy té vyplynuly dlouholeté boje nejen politické, ale i krvavé mezi šlechtou a městy královskými, která panstvu kladla tak tuhý odpor, že musilo ve mnohých věcech městům povoliti.

Jinak ovšem bylo s lidem selským, který, nejsa od králů svých žádnými právy a výsadami opatřen a nemoha z příčin rozličných tak jednosvorný odpor klásti, jako města, brzy ocitl se v porobě. – Aby tento poměr poroby i právně byl stanoven, zřídili památného roku 1487. všichni tři stavové zvláštní komisi k ohledání a sepsání všech práva svobod zemských, kteréžto

[1]) Fr. Palacký. Děj. nár. V. I, str. 4.

13

svobody ovšem se nevztahovaly k lidu selskému, než toliko ke zmíněným třem stavům: panskému, rytířskému a městskému. Co zmíněná komise vyšetřila, toho paměť se na nás nedochovala, ale tolik víme, že 14. března dotčeného roku vepsán do desk zemských důležitý nález, jehož smysl byl ten, že nikdo nesmí člověka jinému pánu poddaného u sebe přechovávati, aniž jej, věda, komu patří, jinam propouštěti, ani průvodním listem opatřiti, ani uteklého zastírati, nýbrž bez omluvy tomu vydati, čí byl, pod pokutou 10–20 hřiven stříbra.[1]) Tímto památným – pro lid poddaný ovšem smutně památným – nálezem byla poroba lidu uzákoněna; neboť co v desky zemské sněmem vložiti povoleno, to bylo zákonem. Stalo se za panování Vladislava II. (1472–1516) k návrhu p. Půty z Rízenberka, nejvyššího sudí, a Jana z Roupova, nejvyššího písaře království Českého.

Od té doby, kdy člověk poddaný jako zboží nehybné v ceně 10–20 hřiven stříbra vložen byl do tehdejšího zákonníku zemského, do desk zemských, od té doby nakládalo panstvo s lidem selským dle své panské libovůle, tak že mnozí i krutými prostředky pracovali k tomu, aby i ti, kteří těšili se dosud jakés takés svobodě (hlavně staří svobodníci a dědinníci), přivedeni byli třeba násilím ke slibu poddanství a roboty. Tak dal v okresu rakovnickém Vratislav Ostrovec z Královic svobodníka ve Lhotě Čížkovcově do vězení a věznil ho tak dlouho, až mu svobodství prodati musil. Jakmile slíbil poddanství ruky podáním, zapsal se čertu, který jej zhola nepropustil. Nejsi povinen, ale musíš! Zásada ta, jak viděti, měla již plnou platnosť. Nebylo to násilí?[2])

A kterak pohlíželi stavové na selský nestav? Sedlák všem byl okoptělý, hrubý a hloupý. Nu, nemohlo býti jinak! Vždyť se o jeho duševní povznesení nikdo nestaral; co dím „nestaral"? Ba nebylo mu ani dovoleno, aby se z prachu a špíny povznésti směl! Poroba ve všem a všude musila býti patrna; tak na př. vydával-li člověk poddaný před soudem zemským svědectví, nesměl tak učiniti stoje, ale kleče.[4])

Nyní přistupme k poměrům lidu poddaného samým.

Poddaný býval pánu svému mnohými věcmi povinen. Dával plat čili úrok z polí dvakráte do roka, o sv. Havle a o sv.

---

[1]) Tamtéž str. 264.
[2]) Dr. Z. Vinter. Zl. Pr. 1887.
[3]) Palacký. Děj nár. V., 2, str. 206.

14

Jiří, platíval z chalupy i z pustin; mlynář odváděl plat z kola i pomlynné podle toho, kolik měl složení, jakož víme o zaniklé v okresu unhošťském osadě Holonozích, kde platilo se ze mlýna, jenž nazýval se „Pod kozím", 60 grošů, z čehož patrno, že mlýn ten nepatřil k nejmenším. Mimo to odváděli poddaní všelicos pod přerozmanitými tituly a jmény, jakož se toho dále dočteme; tu odváděli berní vánoční, onde kury, ryby, vejce, sýry a tak nekonečně dále.

Mimo tyto dávky vrchnostenské musil sedlák platiti berně zemské, berně zvláštní, určené ku zvlášťním potřebám, desátky a jiné. Mýlí se tedy, kdo dnes touží po těch starých, zlatých časech, naříkaje, že tehdy nebylo tolik daní, tolik platů.

Nejobtížnější povinností byla robota. Když byl příhodný čas, aby sedlák šel na své a zde pracoval, zavolal pán, a sedlák, zanechav svého, musil jíti pracovat na panské. Jak ochotně tuto nucenou práci konal, snadno se domyslíme a nebude nám divno, zvíme-li, že

robota vychovala sedláka šelmu, jenž pána šidil, jak mohl. Ovšem že trdlice, kláda, výprask, šatlava a někdy i horší věci bývaly panskou pokutou za každý „vejstupek", který postřehl panský dráb.

Z roboty nebylo sedláku vykonávati jen práce polní, i jinak musil poddaný robotovati, na př. nadháněti zvěř, práti a stříhati ovce, česati ovoce, sázeti zeleninu, štípati dříví, řezati řezanku atd. atd.

Mimo robotu povinnou, a tudy práci lacinou, mívali páni z poddaných i hojné užitky mimořádné. Tak na př, byli poddaní povinni píti panské pivo. Selský krčmář musil brátí pivo z panského pivovaru, ať bylo sebe horší. Jak bývalo s myslivostí a jaké tresty ustanovovaly vrchnosti na pytlačení, o tom dalo by se mnoho napsati; připomínám jen, že na pytlačení trest smrti byl ustanoven a úzkostlivosť panská o mizerného zajíčka tak šla daleko, že ovčáci svým psům prsty musili usekati, aby nehonili zvěř.

Vrchnosť mimo zbožnosť svých poddaných mívala na péči i jejich statek, zboží, peníze a starala se o ty věci tak horlivě, že bývalo lidem až hrubě proti mysli. Bez vědomí panského nic nesměli prodati. Všecky smlouvy zapisovaly se v registra za dohledu panského, ba i drobný dobytek bylo nejprve nabídnouti pánovi, nebo panskému řezníkovi, kterýž prý „podle slušnosti" se

15

smluvil o dobytče. Když někdo podle zdání panského grunt mrhal, nutili ho, aby zanechaje gruntu, jiným, lepším hospodářem ho opatřil. Poněvadž pak grunt nejsnáze a nejlépe se mrhal v hospodě pitím a hrou, zapovídáno obojí horlivě. Ale jestliže si sedláci v pití panského piva činili újmu, zase nebylo k libosti vrchnosti, které tím ucházel užitek. – Také poslední pořízení o statku svém nesměl sedlák konati bez panské kontroly. Kšaft měl se dělati před rychtářem a konšely, a co se napsalo, mělo se donésti na zámek do register. Když člověk poddaný zemřel, rychtář úředně zamykal a pečetil statek, aby se nic neztratilo dříve, než panští úředníci všecko dědictví popíší. Ale sedláci báli se těch panských popisův, a proto velmi často peníze zatajovali, zakopávali a všelijak jináče ukrývali, ač na zatajování peněz byli pokuty a o vykopání soudy i pokuty. Že se po zakopaných penězích vrchnosť horlivě sháněla, nemusíme snad dokazovati.

Pohoršení proti vrchnosti ukrutně se trestala. Nejobyčejnější trest na takové hrozné provinění býval ten, že sedláka ukovali; ano přečasto stalo se, že vloživše poddanému veliký obojek na krk, dopouštěli, aby s ním po světě běhal, o hrozném bití a žalářování ani nemluvě.

Z toho ze všeho patrno, že smutné byly poměry lidu robotného za těch starých, zlatých (?) časů, a slyším již otázky: „Což nebylo tu pomoci? Což nebylo tu soudů? Či se nesměl utýraný sedlák k nim utéci? Směl, ale zle by byl pochodil, chtěje se souditi s vrchností. Obyčejně nedostalo se mu za právo, poněvadž vrchnosť od vrchnosti nebyla, a potom dvakráte běda poddanému, jehož práva soud neuznal! A když přece někdy poddanému dáno za právo, očekávalo jej od vrchnosti dvojnásobné týrání – pomsta.

Jest pravda, pro robotu býval člověk li pána alespoň tolik vážen, že ho velice nerad propouštěl ze svých rukou na jiné panství; vždyť ztrácel jím velice lacinou sílu pracovní. Leč proto přece páni a města sobě navzájem propouštívali lidi, udělujíce jim propuštění listem výhostním. Bez takového listu výhostního nesmíval poddaný na jiném panství nebo ve městě přijat býti pod pokutou 50 kop gr. č.

Nyní na chvíli opusťme sedláka a podívejme se do zámku, abychom poznali ony pány, kteří vlastně jménem vrchnosti sedlákem vládli po libosti. Navštívme pana vrchního, promluvme

16

s panem purkrabím a nahlédněme do „lejster" pana důchodního i písaře obročního. Ti byli předními osobami, v jejichž rukou byla správa celého panství!

Panu vrchnímu náleželo nad poddanými otcovsky bdíti, je rovnati, souditi a trestati. V jeho rukou spočívala moc disciplinární, a jaký div tedy, že pan vrchní, ať si velký nebo malý, vážný nebo směšný, dovedl si zjednati vážnosť takovou, že před něj sedlák vstupoval jen s dechem zatajeným; ba úcta sedláčkova před panem vrchním byla tak veliká, že týž, jda kolem bytu pana vrchního, nedíval se nikdy, je-li pan vrchní u okna, ale smekl poníženě pokaždé, ať byl doma či nebyl.

Pan purkrabí dával pozor, aby užitek vrchnosti nebyl obmeškán, nýbrž zlepšen. Staral se o to, aby role při dvořích časně byla zdělána, zaseta, úroda sklizena a do stodol zavezena. Často do dvorů a k dělníkům dohlédal, šafářky napomínal, aby dobytek svědomitě opatrovaly, omastky shromažďovaly, jakož i nad tím bděl, aby z neopatrnosti čeládky ohněm škoda se nestala.

Písař důchodní vše, co se každého téhodne sešlo, ihned za příjem uvedl, vydání peněz zapisoval a v přijímání i vydávání věrně se chovati povinen byl.

Písař obroční povinnosť měl obilí ve slamách i v zrně opatrovati, za příjem pokládati, na sýpkách je často přehazovati a na mlatce pozor dávati, aby obilí čistotně vymlátili, je ve slámě nenechali, krádeže se nedopouštěli atd. – Tento pán ovšem nejčastěji obcoval s lidem poddaným, ale obyčejně tak, aby sedlák na robotě stále měl na paměti vznešenosť „pana France ze zámku", a ký div, že někdy v sedlákovi, v tom vždy poníženém tvoru, žluč vzkypěla, jakož se stalo na Poděbradsku, kde poddaní opřeli se trýzni písařově velice zajímavým a původním způsobem. Svlekli panáčka do naha, nalili naň inkoustu, co ho tu bylo, a posypali jej pískem, co ho v kanceláři nabrati mohli.[1])

Poznavše vrchnostenské úředníky, všimněme si na konec selské samosprávy a některých soudních případů, abychom z nich poznali způsoby i nezpůsoby našich bývalých sedláčků.

Samospráva selská – možno-li ji tak nazvati – spočívala v rukou rychtáře a konšelů, jež vrchnosť co rok dosazovala, někde ovšem byla rychta dědičnou. Sázení rychtáře a konšelů

[1]) Sedláček Aug. Hrady a zámky.

17

dálo se podobným způsobem, jako v městech bývalo. Přijel pan vrchní, nebo jiný zástupce vrchnosti, byl vítán a častován; potom prohlédnuv počty i registra, vyslyšel těžší žaloby, jmenoval nové konšely a vydal jim i celé obci o příštím chování pilné rozkazy a instrukce. – Dosazování konšelů dálo se obyčejně v rychtě, ale tu hned také poznamenati sluší, že přemnoho rychtářů bylo krčmáři. Jaký tedy div, že se po sázení rady hojně popíjelo, což sice měl rychtář přetrhovati, často však nepřetrhoval, aby mu neušel užitek. Na rychtě konaly se menší soudy; o věcech těžších a rychlých rozhodovalo se na zámku, neb ve městě, k němuž ves náležela.

Nastává otázka, s jakými věcmi přicházeli naši bodří venkované před pány? Nejčastěji s ranami a rankami po bitvě, obzvláště po slavnostech posvícenských neb jiných. Někdy se praly panímámy, a pantátové nabili sobě také někdy i mimo slavnosť, kdy se jim vidělo. Jiné žaloby z obyčejných dotýkaly se škod, jež sobě sousedé činili na statečku „spasením", přioráváním, vysazováním mezníků a všelijakým jiným způsobem. Těch škod prý nejvíce dopouštívali se chalupníci. Na tom dosti buď![1])

[1]) Dr. Zik. Vintr, Zlatá Praha 1887.

Tvrze a život v nich.[1])

Kde nebylo panství královských a panských, nebo kde se nescelovaly grunty v držení boháčův a klášterův, tam bylo množství větších i menších statečků. Zámožnější mívali při svém dvoře tvrz (stavení tvrdé nebo opevněné).

Tvrze bývaly stavením věžovatým, čtverhranným i okrouhlým, nízkou zdí a příkopem opevněným. Po většině bývaly sroubeny ze dřeva a teprve později stavěny výhradně z kamene; obojí způsob slučován později tak, že spodek z kamene, svršek ze dřeva stavěli. Proč tvrze ze dřeva stavěli, jest na snadě. Dříví bylo dosti, bylo vyspělé, tuhé a silné, naproti tomu bylo úročníkův a dělné čeládky, která by z kamene stavěla, jen málo.

Při hmotné a o třech ponebích vysoké tvrzi býval malý dvorek a vše zavírala hradba, příkop a násep s naraženým naň plotem. Ve tvrzi mnoho místností nebylo, nějaká komora k uschování zbraní a všelijakého haraburdí, některá světnice, holubník aneb něco takového a v přízemí tvrdý sklep, v němž držitel sýry, pivo, víno anebo málo těch klenotů a listův, kteréž měl, uschovával. Sem se šlo zrovna otvorem, který pádnými železnými dveřmi zavřen byl; do horních ponebí chodilo se po dřevěných schodech zvenčí přidělaných. Nebylo tu zvláštních ložnic, tabulnic, sednic a p., nýbrž k jídlu, ke spaní a posezení byla jedna světnice, a zemané, kteří byli uvykli prostému živobytí, také více nežádali. Přestali na tom, když visely v komůrce vedle světnice kabátec aksamítový, kunami podšitý, něco šatův kmentových, rytířské odění, něco zbraně, tenata zaječí, nevod[2]) a j. Při tom se hledělo k tomu, aby měla paní stříbrný, pozlacený koflík, šlo-li dobře, ještě

[1]) A. Sedláček. Hrady a zámky. I. 43.
[2]) Veliká síť na chytání ryb.

jednu číšku stříbrnou, několik stříbrných lžic a prstenův. Obyčejně to bylo na každé tvrzi; neb ty a takové klenoty dědívaly se po kolika pokoleních. Při této prostotě panovala upřímnost nelíčená. Pozdrav příchozího „Žehnej Bůh paní!" a odpověď k tomu: „Vítej, Jene, bezděky dobrý!", míněny byly tak, jak vskutku jejich smysl ukazuje. Služebnictva mnoho nebylo, obyčejně pacholek a děvečka, aby nebylo v tom malém místě darmochlebův a zahalečův. Také náležela okázalosť, otočiti se četným služebnictvem, stavu panskému a nikoli vladyckému a potřeboval-li zeman více lidí, měl je ve dvoře. Paní sama vychovávala dítky své; děvčatům vštěpovala něžný cit, kterým se vyznamenávaly dívky 14.–16. věku; chlapce vedla ke ctnému a bohabojnému živobytí, a když byli vyrostli, přišli k nějakému pánovi za pacholka, aby se naučili způsobům rytířským. Tatíček jejich i oni také často čísti a psáti neuměli, ke čtení byla mysl jeho příliš bujná a nepokojná, na psaní měl těžkou ruku, která přivykla obraceti těžký mlat, tesák, anebo také pádný a dlouhý meč, že k jeho udržení jedna jeho svalovitá ruka nestačila. Měl-li co slyšeti, přečetla mu paní, měl-li co psáti, utíkal se k faráři; neboť písaře si držeti nemohl, jako činívali páni.

Na území našeho okresu stávaly před válkou husitskou a některé až do války třicetileté následující tvrze: v Braškově, na Břvech, v Dobré V., v Dobré M., v Doksích, v Hořelicích, v Hostivici, v Hostouni tři, v Hradišti, u Hřebče, v Chrustenicích, v Jenči dvě, v Kyšicích, v Lidicích, v Litovicích, v Makotřasích, v Nučicích, v Přítočně V., ve Svarově, v Tachlovicích, v Újezdci Červ. a v Chrašťanech. Celkem 25, ač jich Palacký ve svém „Popise král. českého" označil jen 17.

Příběhy válečné.

Za válek husitských 1419–1437.

Náboženské hnutí české na počátku XV. století, zasazujíc se o opravu společnosti církevní, nedošlo podpory v těch místech, odkud oprava mohla býti provedena cestou zákonní, ale právě tam odtud hrozilo se českému národu krutým pronásledováním pod záminkou vyplenění kacířství. Národu českému bylo se proti tomu strojiti k obraně. Dokud žil král Václav IV., nedošlo k žádnému násilí; neboť týž král ukazoval po větší část svého života ku straně Husově dosti dobré vůle. Když však za posledních dnů svého života počal se kolísati, nastalo bouření a došlo i k bouři krvavé.

Když totiž Husité ubírali se průvodem z kostela svatoštěpánského okolo novoměstské radnice, vrženo odtud kamenem po knězi husitském, nesoucím kalich. Tím dáno heslo k bouři, jejíž následky tehdy nikdo ještě postihnouti nemohl. Hned zvoněno na poplach a Husité hnali na radnici útokem. Dobyvše jí, svrhli odtud některé konšely, o kterých věděli, že jsou nepřátelé strany pod obojí, jež pak lid v pravém slova smyslu rozsápal.

Dověděv se o tom král Václav, jenž tou dobou zdržoval se na svém letohrádku v Kunraticích, rozhněval se tak, že raněn byl mrtvicí 16. dne měsíce srpna 1419.

Jakmile se roznesla po Praze novina o smrti králově, nastalo veliké jitření v lidu obecném, ba přišlo k výtržnostem a bouřím proti duchovenstvu pod jednou. Hned druhého dne sbíhala se chátra po ulicích a dala se v útoky na rozličné kostely, kláštery i domy farářů ve všech třech městech pražských. Nastalo veliké plenění, ničení a boření obrazů, kazatelen, rouch, církevního náčiní nejen v Praze, ale i ve vůkolí.

21

Smrtí krále Václava stal se bratr jeho Zikmund dědicem koruny české. Poněvadž ale nebyl v zemi přítomen, uvázala se na ten čas vdova po Václavovi, královna Žofie, v prozatímní vladařství, ve kterém ji také Zikmund po některém čase potvrdil. S řádem tím nebyli, jak se zdá, Pražané spokojeni, a když pak se k nim i stavové pod obojí přidali, vyslali k Zikmundovi poselství do Budína s některými žádostmi, jež se nejvíce týkaly víry. Zikmund dal jim odpověď vyhýbavou, odkládaje vyřízení těch věcí až na dobu pozdější.

Z nabytých o Zikmundovi zkušeností nedoufal lid obecný dobrého od něho vyřízení ve věcech víry. Z té příčiny, jakož i proto, aby se vzájemně posilňovali k možnému odporu, svolávali kněží i někteří lidé rytířští veřejná shromáždění lidu pod obojí, z nichž nejčetnější a nejpamátnější bylo shromáždění lidu „Na křížkách" na silnici k Benešovu, čtyři hodiny od Prahy. Toto shromáždění položeno blíže Prahy proto, aby i Pražané mohli sem zavítati. A vskutku veliké množství lidu obojího pohlaví putovalo sem z Prahy. Lid naslouchal kázáním svých kněží napomínajících k stálosti v pravdě Kristově, zpovídal se a přijímal svátosť pod spůsobou chleba i vína. Když se pak skončily pobožnosti toho dne, prohlášena Praha za místo budoucího táboru, jenž konati se měl dne 10. listopadu 1419. Když se potom Pražané v processí dali na cestu k domovu, připojilo se k nim skoro všecko množství lidu jiného. Již bylo pozdě na noc, když přišli k Vyšehradu, ale byli bez překážky puštěni do města. Tímto lidem, delší čas v Praze meškajícím, způsobeny byly mnohé prostopášnosti a nepokoje, takže tehdejší nejvyšší purkrabí Čeněk z Vartenberka, hroziti musil zakročením branné moci, než opustili Prahu.

Zatím vypravili stavové pod obojí třetí poselství k Zikmundovi a tu obdrželi na svou žádosť odpověď, v níž sice sliboval Zikmund pány, zemany, města i všecku obec království českého zachovati při řádech, právech a svobodách, ale hrozil jim zakročiti brannou mocí ku zjednání pokoje, kdyby prý se na to i všecky poklady a klenoty země vynaložiti měly. Řeč taková popudila jen tím více rozkvašené mysli a roznítila v Praze větší bouři předešlých. Rozkvašený lid udeřil 26. října útokem na opevněný Vyšehrad, jehož dobyl a obsadil.

Brzy potom sebralo se veliké množství lidí, kteréž vedl

22

Mikuláš z Husi proti královským žoldnéřům na Malé Straně. Tuhý boj rozpředl se na kamenném mostě o dům saský a dvůr arcibiskupský, a než nastal večer, padla celá Malá Strana do rukou Husitů a žoldnéři královští ucouvli na hrad Pražský. Hlavním původcem tohoto úspěchu byl Jan Žižka z Trocnova, k němuž ihned obrátil lid svůj zrak, jakožto k vůdci znamenitému. Zatím přibylo do Prahy několik tisíc poutníků pod vedením Břeňka Švihovského a rytíře Chvala z Machovic. Tím přibylo sice Husitům síly, ale naproti tomu

ohlásilo jim mnoho pánů nepřátelství. To byly první počátky bouře husitské, která se potom z Prahy rozletěla po krajích naší vlasti, způsobivši škod nemalých, ba vyvrátivši tehdejší společenský život z kořene. My nyní poohledněme se jen po těch věcech, které se sběhly za bouří husitských v okresu našem. –

První zpráva z doby té týká se Makotřas, jež patřily tehdy Petrovi Meziříčskému.[1]) Týž byl bohatým kupcem a měšťénínem Pražským; patřil ku straně Husitům nepřátelské. Není tedy divu, že Husité použili příležitosti, která se jim r. 1420. naskytla, aby se svému nepříteli na jeho zboží vymstili. Toho roku sebralo se vojsko několika tisíc mužů ze Žatce, Loun i Slaného a dali se ku Praze na pomoc Pražanům proti Zikmundovi. Vůdci tohoto pomocného vojska byli dva udatní zemané Záviše Bradatý a Petr Obrovec. Aby ušli snáze nepřátelským útokům na svém pochodu, byl jim z Prahy naproti vyslán Hynek z Kolšteinu se žoldnéři až ke Slanému. S ním táhnouce ku Praze, obořili se na cestě na Makotřasy, tvrz a ves dotčeného Petra Meziříčského, který co nepřítel strany pod obojí z Prahy se dříve odstěhoval. Nemohouce, jak se zdá, tvrze dobýti, – neboť táž připomíná se jako tvrz „znamenitá" – zapálili vůkolní stavení a způsobili tím velikou škodu na rozličných věcech. Ano uhořeli při tom také dva kněží, farář ze Středokluk, které rovněž Petrovi Meziříčskému patřily, a Václav, někdy kaplan radnice staroměstské.

Tak bylo s tvrzí Makotřaskou r. 1420. Následujícího roku již se neudržela. Snad zůstala bez posádky; neboť když r. 1421 vraceli se vítězní Pražané od Chomútova domů, zmocnili se hradu Okoře a tvrze Makotřas bez boje.[2])

---

[1]) Tomek. Děj. Pro IV. 59.
[2]) K. Zapp. Čm. kron. II. 887. Tomek. Děj. Pro IV. 134.

23

Když r. 1421. zmocnili se Husité i hradu Pražského, opustili přemnozí odpůrcové husitství Prahu, takže Malá Strana poskytovala obraz hrůzy a dlouhý čas zůstala liduprázdna. Tím obce Starého a Nového města Pražského dostaly se v držení velikého počtu domů po těch, kteří se z Prahy vystěhovali. Zvláště však přísně zakročeno proti Němcům, kteří Prahu opustili, jichž bylo asi čtrnáct set. Ti byli jako nepřátelé města i s rodinami navždy vypovězeni a statky jejich pobrány. Mimo to zabraly obce Pražské veliký počet statků svým protivníkům široko daleko kolem Prahy na východní straně až ke Brodu Českému, na půlnoční straně až k Velvarům a Slanému, na západ až k Unhošti a dále až ke Karlštejnu, na jih až k Jílovému.

V okresu Unhošťském zabrány byly statky:

1. Tvrz Hradišťko u Hostivice Mik. Záravskému.
2. Břve, které patřily Janu Rokycanskému.
3. Makotřasy, tvrz P. Meziříčského; ke tvrzi té patřily následující vesnice: Hřebeč, Středokluky, Běloky (zašlé), jeden člověk v Lidicích a v Zájezdě. R. 1429. se obě obce Pražské o zabrané zboží rozdělily, a Makotřasy připadly Starému Městu.[1])
4. V Hostivici a v Jenči některé dvory, neznámo však nyní, komu tehdy patřily.
5. Ves Dobrovíz u Hostouně.
6. Z duchovních statků dvůr v Chejni a dvůr v Úhonicích, které patřily klášteru na Strahově.
7. Dvůr v Hořelicích, jenž patřil jeptiškám u sv. Jiří.
8. Dvůr ve Ptíčích u Unhoště a
9. Dvůr zabavený faráři v Hořelicích.[2])

Když r. 1434. Táboři a Sirotci vypravili se od jihu a od východu ku Praze proti vojsku panskému od strany pod jednou, vypravil Oldřich z Rozenberka lid svůj s lidem Jana z Rozenberka a z Rabí, s některým lidem Menharta z Hradce a jiných pánů v počtu 600 jízdných a 10 000 pěších a přiblížili se ku Praze od strany západní. Dne 25. května dobyli na cestě tvrze v Tachlovicích, s níž se vzdal velitel její Oldra ze Zhudovic do zajetí, maje pouze 10 lidi v posádce.[3]) Tehdy snad

[1]) Tomek. Děj. Pr. IV. 445.
[2]) Tamtéž 168–173.
[3]) Tamtéž 642.*)

také spustošena tvrz v Nučicích, která i se dvorem ještě r. 1540. byla pustá.

Téhož roku svedena tuhá šarvátka u Chrustenic, což sběhlo se takto: Bedřich Kolovrat Libšteinský přinucen byl držeti s Pražany a Tábory, ač byl dříve horlivý stoupenec krále Zikmunda. Týž Bedřich Kolovrat vypravil se dne 1. dubna 1434. na voze do Prahy, provázen jsa padesáti jízdnými a několika pěšími. Odněkud z údolí Lodenického vypadla naň část posádky Karlštejnské. Kolovrat prchl do lesů, ale mužstvo jeho postavilo se na odpor u Chrustenic, kdež svedena tuhá šarvátka, v níž se strany Kolovratovy padli dva zbrojnoši a 41 jich bylo zajato.[1])

Okres Unhošťský za války třicetileté.

Vyhození místodržitelů českých, Jaroslava Martinice a Viléma Slavaty, z oken kanceláře české do hradebního příkopu zámeckého od protestantských pánů r. 1618. roznítilo válku, která na posvátné půdě naší drahé vlasti vzala svůj počátek, odtud hrůzy své téměř po celé střední Evropě roznášela a po hrozných třiceti létech zase na půdě země české, zrovna v srdci jejím, v matičce Praze, r. 1648. ke svému konci přivedena byla.

Nemůže býti úmyslem naším líčiti na tomto místě celý děj oné války, která krvavým písmem zaznamenána jest v dějinách našeho národa, ale k tomu přihlédnouti chceme, jakých útrap snášeti bylo obyvatelům našeho okresu od vojsk nepřátelských i přátelských, a jakých stop dotčená válka zde zanechala.

O řádění vojsk. Hned na počátku války zaznamenal souvěký spisovatel Pavel Skála ze Zhoře o lidu válečném hraběte ze Štýrum, že lid ten sice dobře byl vypraven, ale při tom přece že byli to loupežníci a škůdcové velicí; neboť kdekoliv se ukázali, uměli s ubohým lidem robotným nekřesťansky zacházeti. Tak r. 1620. před onou nešťastnou bitvou Bělohorskou, když král Fridrich pomocná vojska svá u Zbraslavi shromažďoval, před samými svátky svatodušními, přitáhlo do Prahy 300 rejtharů hraběte ze Štýrum. Ti rozjevše se do vůkolí, nemalých škod učinili. V městečku Unhošti pět domů popelem položili, při kterémž požáru dva vojáci, dvě děti a čtyři koně uhořeli, drahně

[1]) Tomek. Děj. Pr. IV. 533.

25

obilí pokazili a tak škody na 20 000 zl. způsobili. O čemž zvěděvše sedláci okolní, jimž nemalé škody dotčené rejtharstvo v příbytcích jejich zdělalo, pustili se za nimi do měst Pražských a spoléhajíce se na chasu obecní, začali sobě s týmiž rejthary jednoho i druhého dne svátečního takovou šarvátku o věci pobrané, že potom měšťané Malostranští a jiní měli co brániti a činiti přítrž, aby skrze to nějaké veřejné pozdvižení lidu nepovstalo. – Viděti z toho, že vojsko nového krále počínalo si nejinak, než jako v zemi nepřátelské.

Nyní ještě, než vydáme se za vojsky, abychom shlédli stopy jejich surového řádění, posviťme si na způsob jejich vojenského řemesla!

Žoldnéři přišedše do obce, sháněli se nejdříve po stravě pro sebe a po píci pro koňstvo své. Nedostalo-li se jim všeho, co si nařídili, rozešli se po statcích i chatrčích, zobraceli vše na rub, a co našli, sebrali. Rejthaři rozjeli se po polích, požali, potrhali a odvezli obilí i píci, a co neodvezli, pocuchali tak, že téměř vše jejich bohopustou nevázaností zničeno bylo. Jestliže ani tímto způsobem si kořisti zjednati nemohli, buď že v čas před nimi do úkrytů lesních zavlečeno bylo, buď že jiná horda před tím vše pobrala a zničila, anebo učiněna-li komu z nich nepatrná třeba protimyslnosť, hned tu byla msta v zápětí a zážeh statku nebo celé osady byl ubohým, utýraným osadníkům za to údělem. Toť se ví, že po penězích a věcech cenných pátrala vojenská ta chasa slídivě v místech radních, v kancelářích panských, ve tvrzích a na farách. Vše přeházeli a zničili, truhlice obecní, zádušní, sirotčí, ba i soukromé zotvírali a vybrali, jakož zaznamenáno jsme nalezli, že ve mlýně Hradišťském u Hostivice r. 1620. vojáci císařští truhlice posekali a peníze vybrali. Vítanou kořistí byla jim také zvonovina. Po zvonech tedy sháněli se kořistiví žoldnéři, jako po penězích rovněž horlivě, rozbíjeli je a zvonovinu v Praze prodávali. Ký div tedy, že v celém okresu shledali jsme jen dva zvony z doby pozdější,[4] zvon ve Družci a v Chyňavě; byly sem buď zaslány po válce odjinud, anebo včas je dobře uschovali před sběří vojenskou, jakož učinili Unhošťané, potopivše kotel pivovarní do studnice v domě radním. Že při této hrabivosti chrámy Páně nedotknuty nezůstaly, o tom čtenář dosti najde příkladů. Ať jen jeden zde uvedeme. V Unhošti l. P. 1639. vojáci dvou armád, jedné švédské a druhé císařské, chrám Páně oloupili, zvony po-

26

tloukli a pobrali a věž zapálili. Ba ani knih gruntovních a jiných neušetřili. I ty hodily se jim za kořisť, mohli-li jich v Praze za několik grošů prodati. Máme o tom posud výmluvný důkaz na gruntovní knize panství Červenoújezdeckého, která ze zámku odnesena a v Praze prodána byla.[1]) Vše tedy, co se speněžiti dalo, hodilo se za kořisť, i knihy gruntovní! Kdyby těch alespoň byli ušetřili.

Teď víme, proč ubozí obyvatelé ode všeho statečku a jmění nehybného rozprchávali se po lesích, hledajíce zde úkrytu před vojsky nepřátelskými i přátelskými. Však o tom řádění vojsk již dosti buď!

Nyní postupme za vojsky na pochodu jejich okresem naším k oné osudné bitvě Bělohorské a sledujme, pokud zachované zprávy nám toho dovolí, řádění jejich v obcích okresu našeho. Ovšem stopovati a shledati vše do podrobna nelze, ale na tom, co zaznamenáme, dosti bude, abychom přišli k přesvědčení, že za doby oné dlouholeté války téměř

[4] Má být: z doby dřívější

celý okres náš, jsa blízko hlavního dějiště, byl zpustošen tak, že po válce dlouho trvalo, nežli se zase zotavil.

Od Rakovníka postupovalo vojsko stavu protestantských, jemuž prý byl sám král český, dne 26. srpna 1619. zvolený Bedřich, kurfirst falcký, přítomen, po silnici Rakovnické a vstoupilo před polednem u Dokes do okresu Unhošťského. Doksy a Družec zůstaly ušetřeny; neboť lidé sedí tu na gruntech svých pokojně, kupují i prodávají statky a vejrunkové peníze (gruntovní splátky) odvádějí jako jindy. Jinak to vypadalo v Malé a Velké Dobré; obě tyto vesnice byly velmi popleněny. V M. či Dolejší Dobré vypálen grunt Trousilovský a zůstal prázdný. Když r. 1625. Vít Krejčí stal se vlastníkem vedlejšího prvního gruntu, z něhož majitel Martin Čert před válkou uprchl, vyměnil

---

[1]) Knihu tuto koupil měšťan Pražský Ctibor Kbelský a učinil o tom v knize samé potomkům zprávu těmito slovy: „Léta Páně 1620. v středu 30. dne měsíce Decembris. Já Jan Ctibor Kbelský, měštěnín Starého města Pražského, koupil jsem na trhu blízko soukenných kotců v témž Starém městě Pražském tyto gruntovní registra statku Červeno-Aujezdeckého, v nichž jsem všecky listy zkofoval, jichž se nachází 614, kteréž byly skrze soldaty z zámku Červeno-Aujezdeckého vyzdviženy, a vesnice, k témuž zámku přináležející, která na kterém listu položena jest, pro spěšnější nalezení podle abecedy svou vlastní rukou vyznamenal, jakž níže stojí.“ Tato památná gruntovní kniha chová se v c. k. listovně v Unhošti, kamž se nejspíše r. 1850. při odevzdávání gruntovních knih bývalých patrimoniálních úřadů s jinými dostala.[5]

27

si jej za „spáleniště“ Trousilovské a postavil zde grunt nový. – Jiný vypálený grunt byla kovárna, kde před válkou hospodařil Matěj, kovář. Po jeho smrti r. 1616. byla prošacována ve 105 kopách i s dědinami a lukami, a vdova Dorota zde dále hospodařila se synem Jiříkem a dcerou Mariánou. R. 1620. přišli všickni o život a kovárna zůstala „do gruntu zbořená a pustá“ až do r. 1662, kdy ji ujal dne 15. července Jiří Hájek s Majdalenou manželkou, slíbivše dříve člověčenství Frant. Ad. Euseb. Žďárskému. – Na třetím gruntě seděl před válkou Havel, rychtář. R. 1614. vyženil syna svého Jiříka do Družce, ale po roce 1620. nebylo žádného příbuzného, jenž by se „spáleného“ gruntu ujal. R. 1621. přinutila vrchnosť Václava Hejlu, aby grunt ve 200 kop ujal a „shořelý“ vystavěl. – Vedle rychtáře bydlel Matouš Fencl na gruntě Boučkovském; týž platil vejrunky do r. 1619. a od té doby není po gruntě tom památky. – Zpomenutý Havel rychtář byl také vlastníkem gruntu v řadě dvanáctého, který r. 1613. prodal za 100 kop hotových Pavlu, synovi Adamů z Libušína. Grunt zcela pustý byl prázdný do r. 1658., kdy jej ujal syn Pavlův Jiřík v 80 kopách. – Konečně si vystavěl po roce 1600. Jakub Rak s povolením vrchnosti novou „chalup“, která byla r. 1616. připsána jeho synovi Jakubovi. Týž vyplácel matku Důru až do roku 1620. a pak zmizela chalupa nadobro. – Ve Vel. či Hořejší Dobré vypáleny tři grunty. R. 1620. zmizel zde první grunt; byla to krčma, kterou dle purkrechtní knihy ujal r. 1618. Václav, syn někdy Jana Křečana ze Žižic, v 600 kop, přiženiv se k Anně, vdově po Vávrovi Půkovi, a platil až do r. 1620. po pěti kopách úroku. Na to grunt zmizel a teprv dne 7 května 1657. ujal ho „všechen spálený a pustý“ Matouš Hrachovej ve 130 kopách. – Také vedlejší grunt Martinkovský lehl popelem a nikdy více z rumu vyzdvižen nebyl; polí a luk ujala se vrchnosť. – Rovněž neví se o třetím zmizelém gruntě, jenž byl v řadě desátý, nic více, nežli že byl před válkou oceněn v 25 kopách; byla to chalupa.

---

[5] Nyní se nachází ve Státním okresním archivu Kladno, přepis v řadě E Pramenů k hostivické historii

Opustivši Dobré, narazilo vojsko na Braškov, Kyšice a Unhošť. Po těchto místech rozložilo se o polednách. Až do Unhoště provázel prý vojsko stavovské král Bedřich; zde prý obědval, ale odtud předešel své vojsko do Prahy.

Že by Braškov a Kyšice na statcích mnoho byly utrpěly, nezdá se; neboť nalezeny stopy jen po dvou zašlých gruntech.

28

V Braškově vypálen statek rychtáře, jemuž říkali Matouš Dlouhý, a po roce 1620. zmizel. Grunt zůstal prázdný, až jej r. 1623. ujal Jan Rokanda v 80 kopách, ač byl r. 1602. odhadnut na 200 kop. – Vedle rychtáře byl grunt Víta Horáka, jenž roku 1620, rovněž zmizel. Grunt zbořený ujal v r. 1624. Ondřej Suchomel. V Kyšicích pohřešují se dvě chalupy, Žejdlíkovská, kterou r. 1611. koupil Tomáš Peška, šafář zdejší, za 41 kop hotových, a chalupa Řezáčovská, kterou r. 1617. koupil Klíma, podruh, za 50 kop. Obě po roce 1620. zašly.

Mnohem hůře počínalo si vojsko v Plotěném Újezdci a v Malém Přítočně. Pl. Újezdec, kde byl jeden dvorec a pět gruntů, lehl celý popelem, lid se rozprchl a vesnice zůstala pustá. Teprve po desíti létech počal se zde lid znova osazovati, dvorec daroval Zbyněk Novohradský dne 30. června 1630. celý vypálený a pustý Adamovi Sobětickému. Podobně zle bylo v Malém Přítočně. Z osmi gruntů zdejších nezůstal ani jeden celý. Ves tato zůstala celých 50 let v ssutinách. Teprve po roce 1670. počaly vrchnosti lid sem uváděti a grunty jim připisovati.[1])

Z Přítočna postupovalo vojsko přímo k Jenči, z Unhoště dalo se jedno oddělení k Jenči přes Rymáň, Svarov a Červený Újezdec. V Rymáni navštívili pivovar. Že odtud neodešli, truňku neokusivše, rádi uvěříme. Svarov snad zastal ušetřen, alespoň v registrech gruntovních žádných popálených, anebo jinak zpustošených gruntů z toho roku jsme nenalezli. Za to však zle řádili v Červ. Újezdci, byť zde zámek! Především obořili se na panské sídlo, kde doufali nalézti hojné kořisti. Zámek vydrancován, vypálen, vše pobráno a rozmetáno. Se zámkem spálena také chalupa, která hned vedle stála a od r. 1610. Janu pekaři Táborskému náležela. Pusté místo připadlo vrchnosti, která je r. 1654. prodala Tobiáši Fialovi, za 50 kop, protože nebylo žádného nápadníka.

Ve Velkém Jenči nalezli jsme r. 1620. následující spálené a spustošené grunty: 1. Spálený grunt Řezáčovský, jejž ujal r. 1622. Vavřinec Finfan ve 40 kopách, 2. Grund Jiříka Škarohlída. Spáleniště toto koupil r. 1624. Jan Chalupa za 280 kop, z čehož viděti, že to býval hodný statek. 3. Grund Jindřicha Bakaláře.

---

[1]) Zprávy o Unhošti zaznamenány jsou v Monografii města Unhoště, r. 1888. tiskem vydané.

29

Toto spáleniště koupil r. 1631. Vondřej Kožíšek za 40 kop. 4. Nalezli jsme zde sice ještě čtvrtý grunt všechen spálený a zbořený, ale netroufáme si tvrditi, že byl spálen a zbořen téhož roku, o kterém jednáme. Stalo se to však najisto v době války. Byl to grunt někdy Jana Žižky, jejž r. 1654. ujal Tomáš Vondra v 90 kopách.

V Hostivici ku podivu svému nenalezli jsme ani jednoho spáleného ani spustošeného gruntu. Ba shledali jsme, že téhož roku jako jindy jedni druhým grunty postupovali ve stejných cenách jako před válkou; ano i v cenách vyšších. Jak si to vysvětlíme? Nejinak, nežli tak, že soustředěná zde vojska, připravujíce se k rozhodné bitvě, přísněji byla držena od vůdců svých.

V Sobíně můžeme dva grunty přičísti k těm, které r. 1620. od vojska zničeny byly, protože se brzy po tom roce jako spálené v registrech uvádějí. Jest to grunt Hautovský, jejž r. 1622. „spálený" ujal syn po † Vácslavovi Hautovi, Matouš, ve 400 kop. – Druhý grunt „od vojáků spálený" ujal po † Vavřinci Houškovi (Ouškovi) Tomáš Pýcha jináč Malej ze Zlejčiny přiženiv se k Dorotě po Vavřinci Houškovi. Tento statek byl veliký, protože r. 1615. odhádnut v 1 000 kopách a r. 1628. na 700 kop.

Tolik zachovalo se nám zprávo řádění vojsk v obcích okresu našeho toho roku, kdy obě vojska postupovala k onomu místu, kde svedena osudná bitva, k Bílé Hoře. Nyní podívejme, jak bylo v okresu v jiných létech vojny třicetileté!

Zle bylo v zemi české a zvláště okolo Prahy ku konci r. 1631. a na začátku r. 1632. Tehdy kurfirst saský Jan Jiří, ujav se protestantů, vpadl ku konci roku 1631. do země české. V sobotu dne 15. listopadu přitrhlo vojsko saské na úsvitě na Bílou Horu. Téhož dne o páté hodině večerní vešli Sasové do Prahy, která se jim vzdala. Se Sasy vrátilo se mnoho těch, kteří po bitvě bělohorské pro víru opustili vlasť svou, vystěhovavše se do ciziny. Nyní také mnozí z těch, kteří před tím jen na oko přijali víru katolickou, přihlásili se zase ku své víře protestantské a jsouce ponoukáni vrativšími se pány protestantskými, vzbouřili se proti svým katolickým utiskovatelům. Tak zvláště okolo Prahy a ve vůkolí Karlštýna Matyáš hrabě z Thurnu povzbuzoval lid protestantský, aby se vymstil všem víry evangelické protivníkům, kteří prý zemi pustoší a obyvatele trýzní. Z toho povstaly v zemi české stálé půtky mezi lidem protestantským, pod-

porovaným Sasíky a vojíny císařskými. Dříve plenili katolíci statky protestantů, nyní protestanté statky katolíků a tak od jedněch a druhých hubeny požehnané dědiny vlasti napořád a bez milosrdenství.

V těch létech v Tachlovicích vše v popel obráceno bylo, tvrz, kostel, fara a mnoho gruntů. Hořelice popleněny a zpustošeny tak, že r. 1633. ves celá pustá a bez obyvatelstva zůstávala. Dušníky snad nevypáleny, ale za to vypleněny do čista. Unhošť za té návštěvy kurfirstovy „k dokonalé záhubě přivedena byla", tak že tři léta pusta ležela. V Dolanech byl r. 1631. toliko jeden grunt obydlen.

R. 1639., když dvě armády, jedna švédská a druhá císařská, okolo Prahy ležely, zle se vedlo okresu našemu; neboť vojáci té i oné strany sem zajížděli a obce naše i dědiny vůkol hubili a ničili.

R. 1641. dne 4. srpna přitáhl generalvachtmistr Cracau se sedmi regimenty lidu válečného; čtyry regimenty nechal v Unhošti a tři položil do Kyšic a do Braškova. Poněvadž ale lidé těch tří regimentů nenalezli ve zmíněných obcích dosti zásob, vraceli se na osení občanů Unhošťských a spůsobili jim škod nemalých jak na osení jarním tak ozimním, ba i na stavení zádušním, obecním a sousedském velikých škod nadělali strháním a pálením.

R. 1647. zle řádily v Unhošti a v obcích směrem k Lánům armády generála Holzapfela od 29. září do 7. října. Z Unhoště odehnali vojáci 130 kusů dobytka a sebrali 997 strychů rozličného obilí. Jak bylo v obcích, kdož to ví?

R. 1648. Švédové oblehajíce Prahu, rozjížděli se do vůkolí, aby nabrali potravy pro sebe a píce pro koňstvo své. Když se truchlivá zvěsť o tom, že Švédové ku Praze se blíží, roznesla po kraji, rozprchlo se obyvatelstvo do lesů. Příbytky zůstaly prázdny a obilí na polích musilo nepřátelům necháno býti za kořisť. Futrážníci švédští něco obilí posekali a odvezli, co neodvezli, pocuchali tak, že byla smutná žeň.

Teď nebude nám divno, že mnozí, druhdy zámožní gruntovníci, hlavně však řemeslníci a chalupníci touto hroznou vojnou na mizinu přivedeni byli, tak že chopiti se musili mošny a hole žebrácké, aby jdouce mezi dobré lidi, almužnou se obživili, jakož dobře vyrozumíme z listu fedrovního Václavovi Vocáskovi

31

od úředníka panství Červeno-Újezdeckého propůjčeného. List ten jest poučný a zajímavý tak, že neváhám jej tuto doslovně položiti. Zní takto: „Já Václav Jiří Prušák Hostivický, ouředník panství Červeno-Oujezdeckého. Služby své každého času povolné Vaší Milosti a Vám, jakéhožkoliv řádu, povolání a důstojenství býti ráčíte a jste vzkazujíce, na Pánu Bohu všecko dobré a spasitedlné podle duše i těla vinšuji a žádám. V známosť při tom tímto listem uvozuji, kterak jsouce k prosebné žádosti Václava Vocáska ze vsi Velkého Jenečka J. V. H. M. P. P. Floryana Jetřicha sv. římské říše hraběte ze Žďáru poddaného, k správě mé přináležejícího nakloněn, poněvadž ze zvláštního připuštění P. Boha všemohoucího po ty strastná, bídná, všech zármutků plná léta (jimž až posavade konce není) zkrze lid vojenský do veliké chudoby a již pokolikrát k vypálení i rozboření přiveden a nemaje nač se vyživovati, manželky i dítek vychovávati, umínil jest mezi dobré, poctivé a vzácné lidi vyjíti, almužny svaté s ponížením, upřímným oumyslem, z donucené, předoznámené potřeby své vyhledávati a žádati, mně při tom, abych se za něj ochuzelého člověka k V. Mstem a Vám v šetrné přímluvě postavil, náležitě a slušně požádal. V čemž uznavajíce (an předešle svého hospodářství, kterak naň příslušelo, pilen byl) žádosť jeho slušnou a velmi potřebnou a pravdivou býti, tak žádám, kdekoliv by týž Václav Vocásek buď při chrámích Páně aneb kdekoliv jinde od V. Msti a Vás almužny svaté a fedruňku k obživení svému vyhledával a požádal, že účinlivosť křesťanskou a skutek milosrdný k němu potřebnému člověku prokázati a rukou svých pro zase hojné požehnání Boží a mé V. Msti a Vám (jehož každého Pán Bůh uchovati rač) každého času líbezné, volné a přátelské odměnění zavírati neráčíte a nezavřete, šetrně a uctivě se přimlouvám. Čemuž na svědomí a pro lepší i dokonalejší toho podstatu k tomuto listu sekryt svůj jsem přitiskl a v něm se svou vlastní rukou podepsal. Kteréhož jest datum v Starém městě Pražském v pátek po památce Očisťování blahoslavené Panny Marye jinak Hromnic 8. Februarii Léta 1641." – Mohli bychom ještě několik fedrovních listů přiložiti, ale na tomto dosti buď!

Útrapami válečnými a vypovídáním protestantů ze země české zřídlo obyvatelstvo tak, že v městysi Unhošti ze 700 nebo 800 před válkou napočteno po válce r. 1652. pouze 159. Kolik zmizelo jich v celém okresu, cifrou doložiti nelze, ale zaniklé

32

osady jsou výmluvným svědectvím, že jich byl počet nemalý. Obyvatelstvo zřídlo tak, že dlouho po válce přemnoho usedlostí zůstalo dlouho ve svém zpustošení, jakož se to při obcích spatří. Nebylo, kdo by jich z rumu vyzdvihl a kdo by vzdělával půdu druhdy výnosnou; nebylo hospodářů, a mnohé vrchnosti, aby z půdy šel jim užitek, i násilím uváděly

hospodáře do statků opuštěných, ale nejeden ze statku zase uprchl. Ký div tedy, že tam, kde dříve z píle přičinlivého hospodáře vlnilo se zlatoklasé obilí, nasela po válce matka příroda semen stromů divokých a po létech sklízeli tu hloží a dříví na latě či tyče chmelové. Dlouho, velmi dlouho trvalo než vyhojila se naše milá domovina z ran, jichž způsobila jí vojna třicetiletá!

Slovo o konfiskacích.[1])

Když byla dobojována ona památná, pro nás Čechy bez odporu hrozně památná bitva na Bílé Hoře, a když Praha podala se vítězi na milosť, přislíbil vévoda Maxmilián, vůdce vojska císařského, jménem císaře a krále Ferdinanda II. všem obyvatelům i mnohým osobám ze stavu vyššího, kteří za milosť jej požádají a ve dnech 10. a 12. listopadu 1620. slib člověčenstvi císaři jako králi a pánu svému vykonají, ochranu a bezpečnosť života i statku. Než proto předce konaly se v císařské radě ve Vídni přípravy k potrestání všech povstalců českých. Dle dobrozdání zmíněné cís. rady měli všichni původcové povstání trestáni býti na hrdle i na statcích svých; ostatní, kteří se zpoury jen súčastnili, měli na jmění svém trestáni býti tak, že některým zabrány byly statky všecky, některým jen část. Toto zabavení statků nazývá se konfiskace. Výtěžku zabavených statků užil císař buď na zapravení útrat válečných, buď z toho poděloval své věrné přívržence a pomocníky. Za správce země české ustanonoven kníže Karel z Lichtensteina, jenž stál včele konfiskační komise a ještě téhož roku 1620. počala její činnosť.

Které statky komu v okresu našem zabrány byly a jakých pokut komu vyměřeno bylo, o tom později při té které obci vypravováno bude. Zde jen přihlédneme k sumě zabraných statků

---

[1]) Prameny: P. Mottl. Výr. zp. škol. Klad. 1879. Kopial v Unhošti. Registra grunt. Červ. Újezd. Bílek: Děj. konf. I. 566.

a pokut. Také několik příkladů tu položeno bude o cenách selských živností před válkou a po ní.

Přibližná cena pokutovaných statků v okresu Unhošťském:

1. Ptíce-Unhošť	Tiburci Čejka	583 zl. 20 kr.
2. Unhošť	Jan Otto z Losů (800 kop m.)	1 200 zl.
3. Litovice	Kateř. Kutnauerová	13 184 zl.
4. Chýň	Joh. Žďárská (7 838 kop m.)	11 757 zl.
5. Doksy	Ladisl. Zejdlic (540 kop m.)	810 zl.
6. Dušníky	Alb. Hrzek (3 311 kop m.)	4 966 zl. 30 kr.
7. Hořelice	Jan st. Straka (7 000 kop. m.)	10 500 zl.
	Úhrnem	43 000 zl. 50 kr.

Při tomto počítání pominuto všech statků, které pokutovaným nebo jejich dědicům navráceny byly, jakož i statku Vád. Homuta z Harasova, jenž pokutu zaplatil ze svých statků jinde položených.

Jak velice klesla cena statků selských po válce, toho čtenář při těch kterých obcích najde hojnosť příkladů. Zde budiž jen k některým ukázáno.

1. Živnosť v Tachlovicích, ve 400 kopách, prodána byla r. 1630 – tedy ještě za války – za 125 kop.

2. Grunt někdy Vondráčkovský v Hostivici, jenž r. 1629. prodán Dan. Hesovi za 236 kop, koupil po válce r. 1653. Jiří Zelenka za 80 kop – a nebyl spálený!

3. Grunt Jana Žižky v Jenči, jenž byl r. 1586. za 400 kop, ujal po válce r. 1654. spálený a zbořený Tomáš Vondra za 90 kop.

4. Grunt po † Kodyvidovi v Sobíně měl r. 1615. ceny 1 000 kop, r. 1628. od vojáků spálený odhadnut na 700 kop a r. 1652. prodán za 300 kop.

5. Krčma Matěje Kalousového v Červ. Újezdci, již koupil r. 1608. Jan Hlaváček za 300 kop, prodána r. 1654. za 60 kop.

6. Grunt Brožův tamtéž, jenž r. 1621. – rok po bitvě bělohorské – byl za 180 kop, ujal spustlý a spálený r. 1653. Jan Macek za 80 kop.

7. Nejkřiklavějším důkazem spustlosti byla v Jinočanech živnosť Hlavsovská, která před válkou ceněna na 700 kop; po válce ujal ji „světoběžník" Duchoslav Kulhavý ve 150 kopách!

34

Z těchto sedmi příkladů patrně se vidí, že cena živností selských klesla po válce asi na čtvrtinu ceny před válkou.

Okres Unhošťský za války o dědictví rakouské (1741–1762.)

Hned jak rakouský panovník Karel VI. zemřel a dcera jeho Marie Terezie podle smlouvy ode všech mocnářů evropských uznané po otci nastoupila dědictví, povstali nepřátelé Rakouska, aby říši tu roztrhali, anebo alespoň seslabili. Byliť pak úhlavními nepřátely nové panovnice kurfirst bavorský Karel Albert, král pruský Bedřich II. a spojenci jejich Sasové a Francouzové. Ti zahájili brzy po nastoupení vlády nové panovnice válečný rej, který se v dějinách nazývá válka o dědictví rakouské, jejíž dějištěm často byla naše země česká. V době této války i dědiny našeho okresu byly svědky nejedněch, ale četných výjevů tehdejšího nezřízeného života vojenského, jak vypravuje ve „Zprávě škol Kladenských" P. J. Mottl. čerpav z památní knihy fary Kladenské, Lidické, Tachlovické, z archivu města Unhoště a kláštera v Hájku. I my pokusíme se o vylíčení běhů vojenských v našem okresu za doby zmíněné války, přihlížejíce k dějinám všeobecným i ku zprávám již dotčeným, ale pominuvše věcí drobnějších, málo důležitých. Co města Unhoště se týká, nemůžeme zde cele opakovati a proto odkazujeme laskavého čtenáře ke zpomenuté již Monografii.

Na počátku měsíce listopadu r. 1741. vpadli nepřátelé Rakouska se tří stran do naší vlasti a postoupili pozvolna i do našeho okresu. Od půlnoční strany přišli Sasové a Poláci, od jihu a západu přes Plzeň Francouzové a jiní spojenci. Sasové překročili hranice našeho okresu v prvních dnech měsíce listopadu zmíněného roku, když jdouce za potravou, navštívili Lidice, kdež sebrali, na co přišli. Okolo dne 23. téhož měsíce zavítalo jich sem 500 podruhé a zde se ubytovali. Zle prý zde hospodařili a vyjedše vše, pustili se vrchnosti do zvěře na polích a lovili ryby. Odtud rozebíhali se do vesnic vůkolních, do Makotřas, do Hostouně a jinam.

Jiný nepřítel přitáhl od jihu dne 17. listopadu do Hořelic, kde však jen přes noc si odpočinul. Byl to kurfirst bavorský, pospíchající ku Praze, kam se za ním spojenci táhli. Dne 21.

35

listopadu přitrhli na Bílou Horu Francouzové a dne následujícího od Lidic Sasíci a Poláci. Tak soustředila se vojska nepřátelská u Prahy a sevřela ji se všech stran. Mezi tím rozjížděli se vojáci na všecky strany po potravě a jiných věcech. Dne 25. listopadu přiklusalo 12 francouzských důstojníků do Hájku a nechavše lid svůj u vrat pod kvardianátem, prohlédli celý klášter, doufajíce zde nalézti byty pro dva generály a několik setnin vojska. Těchto nemilých hostí zbaven byl klášter důvtipem jejich vlastního polního kaplana P. Randoalda Mayera, který tu třikrát se sluhou svým i s koňmi několik neděl byl chován. Týž dal prý na velká vrata přibiti tabulku, že zde v noci francouzský generál Gasion bydlí a bydlívati chce.

Pravili jsme, že od jihu a od západu postupovali ku Praze Francouzové. Přední voj jejich dorazil dne 17. listopadu ráno do Hořelic. Za ním dne 18. a 19. přitáhla celá armáda a rozložila se po celé čáře od Hořelic přes Drahelčice a Úhonice až na půl cesty k Hájku. Zde se zdrželi dva nebo tři dni; neboť dne 21. byli již na Bílé Hoře. Co za ten krátký čas jmenované vesnice utrpěly, nedá prý se ani vypsati. Důstojníci ubytovali se ve statcích a vojsko pod širým nebem. Odtud vypravovali se do obcí vůkolních. Tak přes Nučice navštívili Tachlovice; zde přepadli faru a spůsobili tu škody za 400 zl., pobravše z fary dobytek, obilí a snad prý by byli faráři nenechali ani kleriky; kdyby se byl včas nezachránil tím, že prkenný žebřík, po kterém se chodilo do prvního patra, dal sejmouti a ukliditi. Však zítra byli tu zase, a nenalezše ničeho ve faře, plenili ve vsi, při čemž panský dvůr a sousedé Václ. Špaček a Václ. Jeníček nejhůře pochodili. – Podobně dělo se v Nučicích a v Úhonicích. Sousedé z Červ. Újezdce a ze Ptíčů se zachránili tím, že se vším, co odvézti a odnésti mohli, uprchli a v Chrbinách se ukryli.

Odtud hnuli se Francouzové ku Praze. Dne 26. listopadu vzata Praha útokem, a kurfirst bavorský, prohlásiv se za krále českého, dal si od přítomných pánů holdovati, načež odebral se do Frankfurtu, kde byl od kurfirstů zvolen za císaře německého.

Když zima již valně pokročila, utichl lomoz válečný a vojska nepřátelská rozešla se po obcích okolo Prahy, aby zde přezimovala. Že i v našem okresu musily obce přijmouti nepřítele, kdož by neuvěřil? A byli to zase Francouzové, kteří se zde ubytovali. Dne 29. listopadu přitrhlo jich k Tachlovicům pět

36

setnin a zůstali zde do 17. prosince, až prý je hlad odtud vypudil. Vesnice kolem Tachlovic hemžily se Francouzi, jimž se s počátku dosti ochotně otevíraly panské sýpky, náležející Marii Anně, ovdovělé vévodkyni bavorské, a tak na nějaký čas sedlák zůstal ušetřen; když však ani z panských sýpek nebylo co vzíti, došlo na poddané, a když i ti vyjedeni byli, tu teprve ustoupili nezvaní hosté dále na sever až k Jenči; bylo prý jich zde asi 24 000! Přiblížili se tedy zase k Hájku, jejž prý za nějaké opatství považovali a proto sem docházeli pro víno, sýr, pivo a jiné věci. Leč násilím ničeho nevynucovali, ano věcí kláštera šetřili, když někým z kláštera opatrovány byly. Proto musil bratr Václav Zahrádka obilí do mlýna provázeti a byl svědkem vojenské zlotřilosti. Vypravuje, že když ve mlýně v Chrbinách mlel, vrazili v noci do mlýna vojáci, chtíce na mlynáři Jiřím Kalousovi mouku vynutiti. Leč mlynář s chasou se jim opřel a je zapudili. Následující noci vrazilo větší množství francouzských vojínů do mlýna, probodli mlynáře a syna jeho na rukou pobodali a v levém boku postřelili. Mlynář více k životu nepřišel, ale syn se uzdravil.

R. 1742. dne 13. června přitáhlo vojsko Marie Terezie ku Praze, aby Francouze odtud vypudilo. K tomuto lidu vojenskému Prahu obléhajícímu měla se připojiti jiná armáda rakouská, která se také dne 23. června u Hořelic objevila, rozloživši se odtud až k farnímu lesíku Tachlovickému; generál Bretbuck ubytoval se na faře. Druhé křídlo té armády táhlo se od Hořelic až přes Úhonice, kdež na faře ubytován byl hlavní vůdce arcivévoda Karel Lothrinský. Tato armáda zdržela se zde asi dva dni a třetího dne hnula se ku Praze. Zde soustředěná vojska zasahovala až do Jinočan a západně přes Unhošť a Kladno až k Dobré a Družci. Tito „přátelé" nejinak než jako před tím nepřátelé sobě počínali. Pobrali, co pobrati mohli, hubili a ničili, tak že mnozí, jako páteři v Hájku, vyprositi si musili vojenskou stráž čili salva guardiu (vůbec salaguardu), aby jich proti násilí přátel chránila.

Obklíčení v Praze Francouzové učinili dne 22. září výpad branou Říšskou a přišli až do Sobína, kterou ves úplně vyplenili. Dne 27. vypadli podruhé a pronásledovali husary rakouské až ke vsi Dobříči u Tachlovic, odkud, nabravše cestou kořisti, vrátili se do Prahy. Potřetí vyrazili Francouzové z Prahy dne 25. listopadu v počtu více dvou tisíc a postoupili přes Hostivici

až do Jenče. Zde v panském dvoře doufali najíti hojné kořisti. Když však zde ničeho nenalezli, vrátili se následující noci, vzavše sebou vrchního hejtmana a obročního do Prahy jako zajatce. Brzy potom, dne 29. listopadu vypravil se jich značný počet zase do Jenče a někteří z nich až do Hájku zajeli, ale ničeho odtud neodvezli. V měsíci prosinci navštívili Lidice a obce vůkolní, kde strašně řádili, pobravše, kde co bylo. Tyto výpady do okolí Prahy mohlo vojsko francouzské podnikati proto, že arcivévoda Karel Lothrinský musil s hlavní mocí svého vojska na čas od Prahy odtrhnouti, aby se opřel novému vojsku francouzskému, které uzavřeným v Praze Francouzům spěchalo na pomoc.

Téhož roku 1742. za doby zimní odhodlali se konečně Francouzové opustiti Prahu, když odnikud pomoc jim nepřicházela a hlad i nemoci zle mezi nimi řádily. Dne 16. a 17. prosince dali se rozličnými cestami, zanechavše v Praze své nemocné. Jeden oddíl opustil ráno dne 17. Prahu a postupoval přes Jeneč po staré Karlovarské silnici až k Unhošti. Zde byli ustupující Francouzové přepadeni Kristianem z Lobkovic, jenž od Hořelic pospíšil přes Úhonice a Svarov k Unhošti, kde svedl s prchajícím nepřítelem severně od města v místech „šibenice" krvavou seč. Francouzský maršálek Belisle musil zde zanechati v rukou svých nepřátel 700 sesláblých, churavých a zkřehlých mužů.[1]) – Mimo to zaznamenány jsou ve farní památní knize Tachlovické ještě dva ústupy Francouzů; jeden klade se ke dni 26. prosince 1742. a druhý ke dni 1. ledna 1743. Byly to poslední zbytky armády francouzské a provázelo je vojsko rakouské. Zastavily se v Hořelicích a v Nučicích. Doprovázející je pluky rakouské se tu rozdělily a jeden ubytoval se v Úhonicích, druhý v Tachlovicích.

Francouzové byli sice z Prahy i ze země české vypuzeni, ale dlouho naše milá vlasť klidu blaženého míru nepožívala; neboť nový nepřítel přitáhl od severu a postupoval ku Praze. Byl to král pruský Bedřich II. – Krátce před tím zaplavilo přátelské vojsko okres Unhošťský. Byli to Uhři, kteří dne 13. srpna r. 1744. ubytovali se v Hořelicích, v Úhonicích, vesnicích vůkolních a zdrželi se zde do 19., načež dali se k Berounu. Zatím král pruský rychlými pochody postupoval ku Praze, tak že dne

[1]) Pam. arch. XIV., 3. str. 158.

38

2. září stáli již Prusové na Bílé Hoře, oblíčili Prahu a v krátké době, dne 12. září bylo hlavní město v jejich moci. V této tísni musila vojska rakouská pospíchati ku Praze, aby ji Prusům vyrvala. V neděli dne 6. září vypudilo vojsko rakouské Prusy z Berouna a 7. září postoupil pluk rakouských husarů do Tachlovic a do Choteče, aby hned druhý den ráno ku Praze se vypravil; ale sotva že se dali husaři na pochod, došel jich rozkaz, aby se vrátili; zůstali zde až do 17. září. Protože se však velikých krádeží dopouštěli a lidem zbraněmi hrozili, musili se položiti táborem po polích mezi Tachlovicemi a Dobříčí. Tak soužila lid vojska přátelská a že líp s ním nenakládali nepřátelští Prusové ve vesnicích blíže Prahy, v Hostivici, v Jenči, v Sobíně a v Chejni, každý uvěří.

Téhož roku dne 6. listopadu přišlo do Unhoště vojsko rakouské a následujícího dne vojsko pruské. Bylať Unhošť určena k tomu, aby zde vyměněni byli zajatci.

S Rusy setkáváme se v okresu našem dvakráte. – Dne 12. června 1748. přitáhli u veliké síle k Hostivici, zde rozložili se na lukách a po polích až pod Bílou Horu táborem, kdežto důstojníci ubytovali se v zámku a na faře, jakoby zde kdo ví jak dlouho chtěli zůstati; ale hned druhého dne na to odtáhli. Podruhé objevili se zase v Hostivici dne 8. listopadu – tedy v době míru, jenž uzavřen byl dne 18. října 1748. v Cáchách – ani teď se zde dlouho nezdrželi.

Rok 1757. přinesl do vlasti naší zase nemilé hosti, Prušáky. Dne 2. května téhož roku Bedřich, král pruský, postoupil různými cestami přes Bílou Horu ku Praze, aby ji oblehl. Téhož dne 1 000 pruských husarů s vytasenými palašemi „přiletělo" k velikému strachu obyvatelstva do Hostivice. Hledajíce kořisť vyrabovali zámek i dům farní, o čemž zaznamenal tehdejší p. farář do knihy farní toto: „Hned jsem jim dal několik bochníků chleba, sýr a půl sudu dobrého piva. Potom, nemohouce na mně 12 dukátů vynutiti, hrozili opět a opět, že mne velice ustrašeného s sebou do ležení odvedou. Po deset dní dojížděli do Hostivice a odtud velmi mnoho věcí odvlekli, zvláště ze zámku; sýpku, ve které bylo 1 300 str. překrásné pšenice, 1 500 str. žita a mnoho jiného obilí, jakož i stodolu vyprázdnili. Stád selských také neušetřili. U Jenče probodli na poli Jana Zelenku, ve Břvech usekli jistému člověku tři prsty a Litovického krčmáře byli by také

39

málem probodli. Na farním poli Hostivickém u rybníčka požali na dvakráte 10 str. pšenice, žito zlomyslně pocuchali a prchajíce k Velvarům, ušlapali na polích širokou cestu, tak že byla z toho potom žalostná žeň. Chrám Páně musil jsem jim mnohokráte otevříti, a oni vrazivše tam, byli by vše zničili, kdyby jim důstojníci nebyli bránili."

Nejen do blízkých, ale i do vzdálených od Prahy osad dojížděli nepřátelští husaři. Dne 4. května dotčeného roku přijela četa devíti mužů zelených husarů do Tachlovic. Osm jich přicválalo až k faře, devátý se postavil na stráž u lesíka farního, aby jim farář, až půjde z kostela, ujíti nemohl. P. farář, aby jim unikl, vzal sv. oleje, křestnou vodu, sv. hostie a některé jiné věci, chtěje to odnésti do Vys. Újezdu. Oni však, dohoníce ho a spatřivše Nejsvětější, slezli s koní a padli na kolena; leč přes tuto nábožnosť jejich musil se p. farář přece vykoupiti pivem a pěti strychy ovsa. Téhož dne v poledne přijel husarský důstojník s nějakým Sasíkem a sluhou. Žádali od p. faráře, od krčmáře a rychtáře 55 zl.; poněvadž ale žádných peněz nedostali, odvlekli všecky tři do Jinočan. Zde vybrali faráři tobolku, vynutili na ostatních něco peněz a propustili je. Též obrali kapli Dobříčskou, pravíce se býti kalvinisty.

Dne 7. května okolo třetí hodiny odpolední tři proudy Prusů z Ořechu k Tachlovicům se blížily, bylo jich asi 2 000. P. farář, znaje pruskou neurvalosť, prchl do lesa Mezouňského. Od těch byla fara vydrancována tak, že tam ani hřebu nezůstalo. Následujícího dne, byla neděle, chtěl p. farář mši sv. v Tachlovicích sloužiti. Bylo již odzvoněno, když, spatřiv blížiti se nové hordy Prusů, prchl do zámku na Vys. Újezd, kde se od osmé hodiny ráno do jedné hodiny s poledne pod krovem skrýval. Také v pondělí se ukrýval až do noci, ale poněvadž soudil, že jest skrýš jeho vyzrazena, odešel na noc do Mezouně a tam se převlečen skryl v chalupě Mařánkovské. Když dne 10. května přišli do Mezouně Sasové, zahrabal se p. farář na půdě do slámy. Tři Sasové vylezli na půdu, přehrabávali slámu, ale p. faráře tam nenašli; za to nalezli jeho kleriku, která s jinými šaty za pecí uložena byla. Srdnatý Mařánek ihned přiskočil a Sasíkovi uzel vytrhl, řka, že jsou to jen hadry. Dne 11. skrýval se p. farář celý den v lese Mezouňském. Dne 12. vrátil se pozdě v noci do fary, poručiv se pánu Bohu. Ač tu vojáci byli, nic se mu od nich nestalo. V pá-

40

tek dne 13. opatřil svátostmi mlynáře Holečka a odešel zase do Mezouně; následujícího dne vrátil se do fary, kde přenocoval; v neději dne 15. měl mši sv. a pak se skrýval v sákristii. Konečně, ustavičným prcháním a skrýváním utýrán, odebral se v pondělí do tábora pruského, kde se mu dostalo vojenské stráže či salva guardie od knížete saského zdarma a od té doby prý zase veřejně v klerice chodil.

Dne 6. května zmíněného roku 1757. svedena mezi Prusy a vojskem císařovny u Prahy od Žižkova k Počernicům tuhá bitva, ve které byl Karel Lothrinský, vůdce vojska rakouského, od Bedřicha II., krále pruského, poražen. Po bitvě té přivezli do Hostivice raněné od pluku generála Fouget-a (Fužé) a uložili je v pokojích zámku; důstojníci a lékaři byli na faře. Zemřelí zde Francouzové byli asi 300 kroků od hořejší krčmy pochováni; jména jejich nálezají se v matrice farní z r. 1757. Dne 18. června byla svedena šarvátka u Sobína, kde naši zvítězili. Téhož dne a roku poraženo vojsko pruskéko krále u Kolína od rakouského generála Dauna. Zdraví Prusové prchali k Velvarům, nemocní byli jako zajatci odvezeni ku sv. Markytě do Břevnova a na Bílou Horu. – Dne 28. června mnozí od Prahy se svými dobytky a jinými věcmi prchali přes Tachlovice, mnozí na faře přenocovali. Dne 1. prosince přišla zpráva, že Prusové zpět se táhnou. „Tak my osvobozeni od nepřátel, povýšeným hlasem pěti jsme příští neděli Tě Bože chválíme a prosili Boha, aby ve dnech budoucích popřál nám žíti v pokoji," zaznamenal Tachlovický p. farář v památní knize.

Následujícího roku 1758. dne 13. června přivezli do Tachlovic 230 nemocných císařských vojínů, kde celých devět neděl byli ošetřováni. Kolik těch raněných zemřelo, nám p. farář nepovídá, oznamuje pouze, že katolíky pochovali na hřbitově, tři nekatolíky za stodolou dobříčskou a jednoho za rybníčkem. A přece s katolíky umřeli za vlasť! –

Dlouho pán Bůh pokojného žití nepopřál. R. 1762. byli tu Prusové zase. Dne 1. listopadu přitrhli k Buštěhradu a o jedné hodině s poledne přicválali pruští husaři do Hájku. O druhé hodině přijeli úprkem s nataženými karabinami a vytasenými šavlemi do městečka Unhoště, sebrali purkmistra Petra Výška, radního Mödra, syndika Josefa Hegra a vedli je na Dobrou, kde jiní Prušáci řádili. Z Dobré poslali k večeru syndika domů, po-

41

zději snad i radního, ale ubohý purkmistr odveden do zajetí jako rukojmě za celou obec do Freiberku v Sasku. Opatrní otcové městečka vyslali Jana Prella, aby jej hledal. Prell nalezl zajatého purkmistra ve Freiberku a přinesl od něho srdcelomný dopis, v němž žádá, aby po Prellovi zasláno bylo na jeho vyplacení 300 zl. (dopis datován 26. 11. 1762). Páni otcové prosili v té věci krajský úřad o radu. Jaké se jim dostalo a kdy se Výšek vrátil, říci nemohu.

———

Ještě jednou za panování Marie Terezie r. 1778. vypukla válka s Bedřichem pruským ve sporu o dědictví bavorské. Jevištěm války byly zase požehnané dědiny naší milé vlasti, ale tenkráte skončila se válka bez velikých bojů již po roce mírem těšínským r. 1779. Z té doby zaznamenáno v památní knize fary hostivické toto: R. 1778. naši vojáci velmi často byli v Hostivici a přes moc svých oficírů chtěli na faře bydleti. – Následujícího roku v sobotu před nedělí květnou přivezeni císařští nemocní do zámku Hostivického a ve dnech následujících zase jiní přiváženi byli, tak že jimi zámek byl naplněn a na špitál proměněn. Byli tu až do května. Kteří zde zemřeli, byli pochováni „U dubu".

———

Za válek Napoleonských byly Čechy jevištěm války r. 1813, kdy francouzský vojevůdce Vandamme byl od rakouských vojevůdců Ostermanna a Koloreda u Chlumce poražen. Téhož a následujícího roku byli obyvatelé našeho okresu ustavičnými pochody vojsk týráni; v některém gruntu prý až 40 vojínů bylo někdy ubytováno. V březnu roku 1814. přišla do Unhoště divise, čítající 3 374 Rusů, a sice 2 štábní důstojníky; 30 důstojníků, 240 poddůstojníků, 42 hudebníků, 3 000 granátníku a 60 vojenských sluhů. Brzy na to přišla druhá divise. Roku následujícího ubytoval se v Unhošti ruský generál Platov se 4 setninami a 1 eskadronou hulánů, celkem 500 mužů. Téhož roku dle farní památní knihy Svarovské od 5. do 10. června nepřetržitě Rusové přicházeli a odcházeli; táhli prý „pro Mikulku do Parízu".

———

42

Rok 1848. vzbudil i v našem okresu ruch nebývalý. Netoliko v městě Unhošti, ale i v některých obcích zřízeny sbory národní gardy, jež byly r. 1851. výnosem vys. místodržitelství ze dne 4. listopadu č. 8737. zrušeny.

———

R. 1866. v době války rakousko-pruské zaplavili Prusové, postupujíce na Prahu, také náš okres. Však jiného nic o tom zaznamenati nemůžeme, nežli že po jejich odchodu vyměřeno pro náš okres náhrady za stravování 2 981 zl. 63 kr. a za přípřeže 891 zl. 61½ kr.

Živelní pohromy.

Nehodláme zde vypisovati ony živelní pohromy, které se týkaly celé země české nebo některých, třeba rozlehlých krajů. Jen o těch se zde zmínka činiti bude, kterými postiženy byly dědiny Unhošťského okresu. Ale z těch zase, které jsme zaznamenali v Monografii města Unhoště, uvedeme zde jen ty, které se týkají moru, povodní a krupobití. Požárů v městě Unhošti zuřivších zde pomineme.

Ve starých letopisech na str. 463. čteme: L. P. 1532. v neděli před sv. Ondřejem ráno v úsvit stalo se veliké povětří neobyčejné, stavení i domy bořic; na některých místech hrozná blýskání a hřímání i boření domů, jako v Unhošti a jinde.

R. 1560. krupobití Hostouňským skoro všecko obilí potlouklo.

Jiných zpráv z doby před válkou třicetiletou neznáme. Po válce dotčené dostavil se do vlasti naší jiný, rovněž krutý host', jenž obyčejně válku provází, nebo po ní se dostavuje, aby z těch dosti zmořených obyvatelů země, jichž ušetřila zloba války, vybral si nových obětí – dostavila se morová rána. Byla v zemi české hned následujícího roku 1649. Jakou silou v obcích našeho okresu zuřila a jak veliký počet obětí zadávila, nemožno udati, není o tom žádných zpráv. Z dopisu městské rady Unhošťské k p. administrátorovi křižovníků s červenou hvězdou jen to víme, že dotčeného roku okolo Unhoště proskakovala ta „metlička boží". Více nic! Za to zachoval se nám v registrech města Unhoště patent, z něhož se dovídáme, co bylo příčinou té metly boží a kterými prostředky dala by se zažehnati.

O příčinách moru praví se v dotčeném výnosu, že „sice vždycky z dopuštění božího pochází, ale tenkráte že nepovstal

mor z nakaženého povětří, nýbrž z neřádného chování, z nečistot a nešetrnosti". Když tedy J. M. C. radové, komorníci, nejvyšší úředníci a soudcové zemští šťastně vypátrali příčiny moru, nebylo jim nesnadno nařiditi prostředky proti němu. Jsou tak zajímavy a pro ony doby význačny, že nemožno se o nich nezmíniti. Nařízeno tedy:

Předně a nejprve, aby jeden každý hříchy a nepravosti své opustil, k Bohu zkrze skroušené a horlivé pokání opravdově se obrátil, života svého polepšil a za to obzvláštně, když času ranního okolo hodiny osmé na při orloji k obecnému modlení proto zvláště nařízenému a kdekoliv koho to zvonění zastihne, prosil, aby Bůh ve spravedlivém hněvu svém se ukrotiti a to škodlivé a přežalostné morní nakažení a jiné zasloužené metly a pokuty odvrátiti ráčil.

Za druhé, aby všecky vrchnosti a úřady měst rozpustilosti, rufiánství i jiné hanebné proti přikázání božímu a církve sv. katolické ustanovením čelící nešlechetnosti a neřády přetrhovati a k slušné nápravě přivozovati se vynasnažily tak, aby pro ukrocení velmi plápolajícího hněvu Božího všickni od církve sv. zasvěcení dnové a svátkové svěceni, nařízení postové zachováni byli, hospodářové také čeládku a k správě jich náležející lidi, též pokoj-

něky (?) a podruhy k časté zpovědi a přijímání velebné svátosti oltářní měli, je v tom dobrým příkladem předcházeli a nikdež žádného lání, přísahání, hromování a zlořečení dokonce netrpěli a nedopouštěli; ty pak, kteří by v tom čem postiženi byli, vrchnosť a úřadové jiným ku příkladu trestali a pokutovali; od osob svých také pře vdov a sirotků i jiných stran vůbec spravedlnosti bez průtahu aby fedrovali.

Za třetí, aby žádný z míst nakažených do nenakažených nechodili. (Kopialu list 226.)

Tolik patent! Jak toto „milostivé poručení", které dne 7. a 8. října v radě a v přítomnosti vší obce města Unhoště čteno bylo, na morovou ránu působilo, pověděti nemohu.

Asi po třiceti letech, r. 1680. zase pán Bůh náš okres tou „metličkou" navštíviti ráčil. Víme však o tom jen tolik, že v městě Unhošti padlo moru za oběť 111 osob a ve farním obvodu Tachlovickém asi 100.

45

R. 1686. strašné krupobití okolo Unhoště velikých škod na obilí způsobilo.

Jen tolik se nám zachovalo zpráv o živelních pohromách ze druhé polovice 17. století. Ze století předešlého můžeme za to, díky farní památní knize Tachlovické, Svarovské a listinám města Unhoště, zaznamenati zpráv hojněji.

R. 1713. bylo veliké krupobití.

R. 1727. dne 2. června mezi 7. a 8. hodinou večer sneslo se zase veliké krupobití nad dědinami okolo Unhoště, zničivši 49 hospodářům Unhošťským asi třetinu zasetého obilí.

R. 1734. zuřil v Hostivici požár, jenž vznikl v hořejší krčmě a strávil mimo krčmu ještě 6 selských statků a 2 chalupy. Bylo to dne 11. září před svátkem P. Marie.

Asi podobnou škodu jako r. 1727. způsobilo hospodářům Unhošťským krupobití, které dne 4. července r. 1739. okolo Unhoště řádilo.

V letech 1741. a 1742. byla veliká úroda, tak že přes všecko vojenské ubytování a trápení – bylo to v době války o dědictví rakouské – obilí dosti laciné bylo: platil se strych pšenice za 5 zl., žita za 4 zl. a luštěnin za 6 zl.

Následujícího roku 1743. již hůře bylo následkem neúrody, která povstala tím, že z jara po celý čas až do konce června nepršelo a potom stálé deště dlouho trvaly. Mimo to nemohli na jaře mnozí hospodářové obilí v čas zaseti, jsouce ustavičnými pochody a ubytováním vojenským zdržováni. Z hladu, kterým Francouzové v Praze obležení trápeni byli, – z nedostatku potravin i koňské maso jedli – povstaly nemoci, které i do sousedních obcí zavlečeny byly. V osadě Hostivické, Ořechovské a Tachlovické pochovávali prý denně 8 až 10 mrtvých a z některého domku všecko obyvatelstvo prý vymřelo. Vzdálenější osady snad zůstaly ušetřeny, ale za to povstal mor dobytčí, jak svědčí p. farář Tachlovický, jemuž od sv. Václava do sv. Martina 14 kusů hovězího dobytka zhynulo; r. 1744. v říjnu 2 krávy a roku 1746. zase 12 kusů. V těch letech přišel prý v Ouhonicích mnohý sedlák o všechen svůj dobytek a v Unhošti zuřil r. 1743. dobytčí mor tak prudce, že ze všeho tažního i ostatního dobytka zbylo jen 8 kusů. R. 1744. průtrže mračen a povodně mnoho místy škod nadělaly, celkem však byla úroda dobrá.

R. 1745., když obilí nejkrásněji stálo, přihnalo se dne 7. července od Prahy krupobití, které zle řádilo směrem k Tachlovicům a na Buštěhradsku. Okolo Prahy zničeno bylo všecko

46

obilí, na Buštěhradsku polovic. – Téhož roku dne 2. srpna způsobila průtrž mračen velikých škod u Chyňavy. Voda strhala dva mlýny, vyvracela stromy a na polích tolik škod způsobila, že více vzdělána býti nemohla. V jednom mlýně přišly dvě osoby o život, mlynář a jeho tchyně.

R. 1746. ten den před sv. Vojtěchem byl veliký liják a velká voda. Potom sucha a následkem toho málo obilí. Strych pšenice prodávali za 7 zl. 30 kr., žita za 7 zl., hrachu za 8 zl., ječmene za 5 zl. a ovsa za 3 zl.

R. 1747. dne 4. června postiženy byly dědiny okolo Unhoště o 5. hodině odpolední hrozným krupobitím, které 47 hospodářům Unhošťským vytlouklo 250 str. obilí, čehož byly asi 2 třetiny.

R. 1748. veliké sněhy byly a dlouho poležely, tak že hospodáři až po velikonocích k setbě přikročiti mohli. Téhož roku dne 26. července o 12. hodině polední trojí bouře nesly se přes Jeneč a Ptíče až k Hořovicům. Okolo Hořelic veškerá úroda byla zničena. Dne 2. srpna stala se okolo Buštěhradu veliká průtrž mračen; obilí zničeno a odplaveno i s prstí. Tou dobou zuřila zimnice tak prudce, že v některém stavení na Tachlovicku pět i více lidí se rozstonalo, ale málo kdo umřel. Sám pan farář i čeládka jeho se nakazili. Mnozí tu nemoc připisovali kometě, kterou před tím bylo viděti. Toho roku deště mnoho škod nadělaly. Tachlovickým otavu podplavily, v Hořelicích a Ouhonicích ryby odplavaly a luka mezi Hořelicemi a Chejní podobala se jezeru.

R. 1750. byl velice úrodný. Ze strychu vysetého obilí sklidili na Tachlovicku 13 mandelů, což prý tam nebylo slýcháno; někde i 15. Po žních ale uhodilo veliké sucho, takže nemohli hospodáři orati. Na den sv. Augustina okolo třetí hodiny ráno povstala veliká bouře; blesky se křižovaly, hrom bil a déšť se lil. Na mnohých místech uhodilo; v Hostivici do pokoje p. faráře, ale beze škody a ohně.

Na zimu r. 1751. zuřil mor v dobytku skopovém. Na panství Tachlovickém zahynulo prý přes 4 000 ovcí. Tomu moru předcházelo prý sucho, nepršelo celé čtyry neděle od 4. června do 4. července. Dne 5. srpna po 5. hodině odpolední prudká vichřice posekané obilí rozmetala a na stojatě vytloukla

47

tak, že 1 mandel sotva 2 čtvrtce sypal. Dne 17. srpna zase bouře byla.

R. 1752. dne 13. března vypukl požár v Nučicích ve statku Adama Kozáka, zámečníka, jenž řeřavé uhlí na podlahu vysypal. Oheň strávil 3 selské statky a 5 chalup za půl hodiny.

R. 1753. jest pro Dušníky smutně památný. Vyhořely celé dne 20. března jedna polovice a dva dni potom druhá. – Téhož roku a měsíce hořelo dvakráte v Tachlovicích, dne 23. března – tedy hned ten den po druhém požáru v Dušníkách – strávil oheň statek Houšky; druhého dne na to lehl popelem statek hořejšího Douši a chalupa Martina Šafránka. Hned 25. hořelo v Hořelicích. Hrozný měsíc! Pět požárů v nejbližším sousedství; jeden za druhým a dva zničily celou ves!

R. 1754. dne 31. července před 6. hodinou ranní vyšlehl oheň ze sýpky ve dvoře panském v Tachlovicích. Jakých škod nadělal, zaznamenáno není.

R. 1755. dne 24. června okolo 5. hodiny odpolední udeřil blesk do fary v Tachlovicích, ale nezapálil. Ve zdi jižní způsobil tři otvory, popálil obrazy na stěně, rozbil u jednoho obrazu sklo, porouchal malý křížek nad klekátkem, ale spasitel na křížku zůstal

neporušen. – Před sv. Janem téhož roku vyhořela chalupa Jeníčkova vedle krčmy z neopatrnosti ženy, která chléb pekla.

R. 1756. shodila vichřice kříž s velké věže v Tachlovicích; týž opraven a dne 18. června zase na věži zasazen.

R. 1757. dne 28. ledna o 9. hodině dopolední vyšel z prostředního mlýna v Tachlovicích oheň a strávil mlýn až do základů.

R. 1759. byla tak mírná zima, že hospodáři v lednu a únoru orali; z toho povstaly některé nemoci.

R. 1760. zuřil dobytčí mor tak prudce, že v Tachlovicích skoro všechen dobytek zahynul.

R. 1763. trojí krupobití a velká voda v okresu našem mnoho škod nadělaly. Dne 11. června byl tak veliký liják, že voda v Tachlovickém chrámu Páně až ke stupním hlavního oltáře sáhala. Proto vynesly ze sakristie mešní roucha a jiné věci. Sena byla podkalena a odplavena. Dne 5. července a hned zase dne následujícího kroupy mnoho škody okolo Unhoště

48

způsobily. Dne 3. srpna zase veliké krupobití se sneslo a kroupy velikosti lískových oříšků způsobily škod ohromných.

R. 1765. ve druhé polovici měsíce září bylo tak studeno, že dne 22. se topiti musilo; mezi 4. a 5. hodinou pršelo a padal sníh. Dne 5. října strhl se tak prudký vítr, že v Nučicích novou stodolu jistého sedláka velice porouchal.

Ku zlým létům počítati sluší rok 1771. a 1772. Špatná úroda a častá krupobití zle řádily nejen v okresu našem, ale i jinde. Dne 8. srpna 1771. mezi 5. a 6. hodinou odpolední zahaleny dědiny okresu strašnými mraky zvěstujícími hroznou bouři. Hrom burácel, blesky se křižovaly – byl soudný den! Kroupy velikosti vlašských ořechů zničily veškeru úrodu, a čeho ty ušetřily, to zničil prudký lijavec. Naděje hospodářů byla zmařena a se slzami v očích pohlíželi na zničený výsledek své lopoty; nezbylo ani tolik, co bylo zaseto. Nouze veliká a hlad byly hrozné následky této pohromy obecné. Stavové země povolili 1 million půjčky na ulevení bídy. K tomu dostavil se dne 2. října veliký mráz, z něhož mnoho lidí dostávalo bolení hlavy a zimnice. V listopadu zle řádila nemoc „peteče" a v zimě mnoho lidi stonalo a mřelo; nejvíce nemocných bylo na Tachlovicku v lednu; p. farář, nemoha stačiti, musil si vzíti pátera z Hájku na pomoc. Ve Svarovské farní osadě roznemohlo se ve třech měsících 109 lidí, ve Svarově zemřeli tři. V červenci téhož roku prodával se strych žita za 14 zl., pšenice za 18 zl., v září byl strych žita nebo pšenice za 9 až 10 zl., ječmene za 6 zl., ovsa za 4 zl. a hrachu za 10 zl. Drahotě a hladu učinily konec bohaté žně r. 1772. Na poděkování konala se z nařízení konsistoře po celé zemi třídenní pobožnosť.

R. 1773. dne 18. června před 3. hodinou odpolední nové přihnalo se neštěstí. Kroupy čtverhranné velikosti vlašských ořechů zničily okolo Svarova osení na dobro, okolo Červ. Újezdce z většiny, dále směrem od Rymáně a Hájku přes Unhošť k Pavlovu a Jenči. Dne 2. února byl tak prudký vítr, že v Tachlovicích ani mše sv. sloužena býti nemohla.

R. 1774. dne 5. května hořelo v Braškově. Správa statků kurfirsta bavorského ve Zvoleňovsi zaslala městskému úřadu v Unhošti děkovací list a sud piva. Z toho soudíme, že hořelo ve dvoře.

R. 1778. dne 27. května vyhořela v Braškově panská

49

stodola a na jiném konci vesnice Rákosova stodola. Byl veliký vítr.

Roku 1794. požárem v Hostivici vzala pohromu věž kostelní.[6]

O pohromách, které stihly okres náš v nynějším století, můžeme zaznamenati následující zprávy:

R. 1805. byla veliká drahota. Hned na počátku roku prodával se strych pšenice za 35 zl., v květnu až za 45 zl., ječmene za 30 zl., hrachu za 20 zl., čočky za 25 zl., žita za 50 zl. i více. Jablek domácích byl strych za 6 až 7 zl. Libra masa za 14 kr., libra másla za 48 i 52 kr. Pinta piva za 10 kr. Ale při té drahotě to zvláštní bylo, že lidé jako r. 1772. neumírali.

Avšak nejhroznější metlou boží v tomto století byl mor, jenž zle řádil r. 1832. v celé naší vlasti. Cholera dostavila se hned v první polovici měsíce ledna a zuřila tak prudce, že málo která obec zůstala ušetřena. Řádila v městě Unhošti, v Hostouni, v Úhonicích, v Chejni, v Dol. Bezděkově, v Družci, v Chyňavě, v Dušníkách, v Braškově, v Pl. Újezdci, v Hostivici, ve Vel. Jenči, v M. Jenči, v Letovicích,[7] v Hřebči, v Dolanech, v Chrustenicích, v Kyšicích, ve Svarově a v Červ. Újezdci. Nebylo tedy divu, že Unhošťský ranhojič Jan Fybich a vrchnostenský lékař panství Tachlovického, Jan Rosenblüh, nestačili opatřovati nemocné lékařskou pomocí, ze které příčiny byl dne 11. března ku pomoci vyslán MDr. Frant. Opitz. Mnoho-li obětí tento zlý hosť sobě vyžádal z každé osady, neumíme pověděti, než, co jsme o tom kde zaznamenáno nalezli, tuto sdělíme. Do Unhoště dostavila se cholera hned v lednu a rozzuřila se tak prudce, že od 15. do 20. ledna roznemohlo se 25 osob, z nichž 4 zemřely. Zde prý řádila dva měsíce a dle souvěkých svědectví padlo jí okolo 90 osob za oběť. Dle farní památní knihy Hostivické zemřelo v Hostivici 16 osob, ve V. Jenči 36, v M. Jenči 4 a v Litovicích také 4, celkem 60 osob. Ve Svarově zuřila od 13. června do 4. července, ale nikdo zde nezemřel; v Červ. Újezdci zemřelo 7 osob. V Hostouni byla cholera od 24. ledna do 15. září a padlo jí za oběť mimo israelity 106 osob; zde tedy řádila zle. Lid obecný měl za to, že páni do studnic jed hází. Sám p. farář Svarovský doznává, že jej podezřívali, jakoby „držel s pány".

Po čtyřech letech byla tu cholera zase. R. 1836. v měsíci

50

září roznemohlo se v Unhošti 44 osob, z nichž zemřelo 11. Na osadě Svarovské začala zuřiti na Červ. Chaloupkách. První obětí byla zde stařenka Kateř. Volfová, jejíž muž r. 1832. také cholerou zemřel. Trvala zde 3 neděle a musili zde vypomáhati dva kněží z kláštera Hájeckého. Zemřelo 18 osob. A podivno, všichni ze zmíněných Chaloupek, kde bylo 38 nemocných. Ve Svarově se nerozstonal nikdo. Na osadě Lidické trvala od 6. září do 12. listopadu. Bylo dosti nemocných, ale zemřeli pouze 3 lidé ve Vřetovicích. Jak bylo v jiných obcích, o tom nenalezl jsem žádných zpráv. – Téhož roku byl ve Svarově mor na drůbež tak prudký, že 5 až 7 kachen nebo hus pošlých po rybníce denně plulo; někteří prý si na nich pochutnávali a nic jim nebylo.

R. 1837. byla zvláštní nemoc: bolení hlavy, rýma, kašel a slabosť údů. Ani jeden člověk prý té nemoci neušel, škola i kostel byly dlouho prázdny.

---

6 K požáru došlo 19. dubna a shořela nejen kostelní věž, ale významná část Hostivice. Viz Paměti farní osady Hostivické od Josefa Ptáčka (1915)

7 Míněny Litovice

R. 1839. dne 20. listopadu o 1. hodině s půlnoci požár ve Svarově vzniklý zničil čís. pop. 26, 27 a 28.

R. 1840. vyhořely v Družci čtyry budovy. Hostinec Procházky č. 39, vedlejší usedlosť jiného Procházky č. 38, usedlosť Pouby č. 37 a stáje usedlosti Rabocha č. 36.

R. 1841. dne 10. září vyhořela v Hostivici panská stodola a v ní přes 1 000 mand. obilí.

R. 1844. od 24. do 30. května pršelo ve dne v noci, z čehož; na mnohých místech, zvláště při potocích, povodeň byla. Ve Svarově na dvou místech hráz rybníka se protrhla, ryby odplavaly, louky podplaveny a sklepy vodou naplněny byly.

R. 1847. draho bylo; 1 str. pšenice za 30 zl., strych žita za 27 zl., ječmene za 20 zl. a ovsa za 10 zl.

R. 1848. dne 19. června veliké krupobití sneslo se nad celým téměř okresem a velikých škod spůsobilo. Přihnalo se večer po 7. hodině a padaly kroupy lískových oříšků, mnohé však jako slepičí vejce až i libru těžké. Škod mnoho spůsobily zvláště u Dol. Ptíčů, Ouhonic, Litovic, Svarova, Drahelčic a Hostivice, kde musili potlučené obilí zaorati; dotklo se ale také Unhoště až i Družce.

R. 1849. dne 4 února shořel domek Medlův ve Svarově a dne 2. srpna ovčín v Červ. Újezdě; ovce byly vyneseny.

R. 1851. mnoho dešťů, obilí zrostlo, zemčata shnila.

51

R. 1852. shořel krov nad obydlím, stodola a píce v hospodě Skrčeného v Podkozí, a dne 18. srpna shořela stodola u Bodláků v Lidicích.

R. 1855. dne 12. ledna o půl 7. hodině ráno vyšlehl oheň z panské stodoly v Č. Újezdci, zničil ji, sýpku a mnoho obilí. Téhož roku v noci s 15. na 16. června silná bouře a krupobiti okolo Svarova asi tři čtvrtiny obilí zničila. V srpnu a září byla cholera v Kladně, v Unhošti, v Dušníkách a v Hořelicích. Více o ni nevím.

R. 1857. vznikl požár ve Svarově v pastoušce a zničil celou část vsi za kostelem čísla 21., 22., 23., 24. a 25.

R. 1859. v sobotu přede Všemi Svatými vyhořela stodola Zemanova v Družci.

R. 1863. dne 7. května zabit bleskem u Ptíčů Frant. Breník a Hašek August.

R. 1865. s masopustního úterka na popeleční středu vyhořely v Družci chlévy při usedlosti Josefa Čecha č. 15 a obydlí Josefa Stádníka č. 14.

R. 1866. v době návštěvy Prusů přišla cholera, jež vyžádala si následující počet obětí; Z Unhoště 45, z Kyšic 1 (pruský vojín), z Vel. Přítočna 3, z Braškova 4, z Plet. Újezdce 13, z Hor. Bezděkova 4, z Hostouně 72, z Dobrovíze 1, z Pavlova 9, ze Družce 23, z Velké Dobré 10, z Malé Dobré 20, z Dokes 31, z Dolního Bezděkova 1, ze Žiliny 2, ze Lhoty 3, ze Svarova 1, z Červ. Újezdce 3, ze Železné 3, z Chyňavy 1, ze Lhotky 1, z Hýskova 4, ze St. Huti 2, z farní osady Hostivické 84, z farní osady Hořelické 1, z farní osady Lidické 53. V celém okresu tedy 379.

R. 1867. vyhořel v Družci Barchánek č. 18 a Šulcova stodola. Dne 24. června zabil blesk za Unhoští dva koně Jana Todla, kočí jen odhozen a omráčen.

R. 1869. veliká vichřice byla, i střechy s budov shazovala.

R. 1872. dne 6. května bylo ve vůkolí Železné veliké krupobití; jen ve škole rozbito 67 tabulek. Potoky se rozvodnily a mnoho škody spůsobeno.

R. 1876. v ovesných žních krupobití a příval strhl ve Družci lávku. Nový můstek postaven tesařem Václ. Hoffmannem z Hor. Bezděkova za 200 zl.

52

R. 1877. shořela stodola Barb. Procházkové ve Svarově čís. 15.

R. 1878. dne 7. srpna udeřil blesk ve Svarově do obydlí č. 16, vjel do světnice, rozbil kamna, ale jiné škody nespůsobil, ba ani dvěma dětem, jež si u kamen hrály, neublížil.

R. 1881. byl pro Družec osudným. Dne 8. května o 3 hodině odpolední krupobití mnoho škody spůsobilo. Dne 24. června zaplavena luka a dne 18. července vypukl požár, jenž zničil šest usedlostí; Čecha č. 15, Sedláčka č. 14, Novotného č. 13, Landy č. 12, Sobína č. 42 a Bílého č. 41.

R. 1882. dne 5. července sneslo se veliké protržení mračen a silné krupobití, jež řádilo okolo Unhoště od Suchého mlýna pruhem obmezeným Červ. Újezdcem až k nádraží Unhošťskému; v Unhošti přes 1 000 tabulek rozbito. Téhož roku se 30. na 31. května rovněž kroupy padaly.

R. 1884. ve čtvrtek dne 18. září vyhořela v Kyšických Chaloupkách chalupa a 2 stodoly.

R. 1885. v sobotu dne 20. října před samým posvícením vyhořela v Unhošti bývalá kontribučenská sýpka s velikou zásobou lnu. Téhož roku ve Družci dvakráte hořelo. Dne 24. června vyhořelo obydlí Jana Černého číslo 30, a 31. srpna Zemanova stodola.

R. 1886. dne 26. července veliké kusy ledu padaly. Že však s deštěm bylo a dlouho netrvalo, nenadělaly škod velikých; beze škody ovšem místy nebylo. Téhož roku dne 11. září v samé poledne strhla se silná bouřka. Uhodilo do panských stodol ve dvoře Peklově nad Dolany a 2 stodoly vyhořely. Dne 15. září zase byla bouřka; vyhořela stodola Jos. Čermáka v Hřebči i se sklizní. Téhož roku byl požár v Chyňavě, a ve Družci vyhořel Švarcův domek č. 106.

R. 1887. dne 5. května shořela ve Svarově chalupa V. Javůrka č. 41, dne 9. srpna shořelo v Žilině 34 čísel a 19 stodol, dne 10. srpna vznikl oheň na půdě J. Brouska ve Vel. Přítočně, ale brzy byl udušen. Druhého dne na to shořela tamtéž, střecha na budově Novotného.

R. 1888. na den sv. Jana Nep. o půl čtvrté ráno vypukl požár v Chyňavě a zničil 3 chalupy. Dne 25. května udeřil blesk do čísla 110 v Unhošti, ale oheň hned v zárodku byl uhašen. Téhož dne uhodilo do hostince v Litovicích a týž

53

shořel. Se dne 24. na 25. měsíce června vyhořelo ve Vel. Dobré obydlí Frant. Trnky č. 26, Jos. Kozáka č. 41 a chlévy Jos. Moravce č 27. Dne 4. června o půl páté hodině ranní bylo blýskání a hřmění nad samou Unhoští; trvalo jen chvíli, ale blesk zabil za brankou domkáře Unhošťského, Matěje Bobka, jenž nesl si své nádobí zednické ze Svarova domů; byl okamžitě mrtev.

R. 1889. v neděli dne 19. května odpoledne dvakráte veliký liják se strhl. Nad Úhonicemi, Hořelicemi, Tachlovicemi a odtud dále na Berounsku co noc černé mraky visely, nikam se nehýbajíce, byloť bez větru. Toho dne v jihozápadní části a ve středu okresu přívaly mnoho škod spůsobily. V Unhošti vnikla voda do přízemních příbytků v Jungmannově třídě a sklepy vodou naplněny. V podzemním bytě domů č. 243 a 244 postel téměř pod samým stropem plavala. Příval stal se okolo 6. hodiny večerní. V neděli dne 16. června udeřil blesk do kostela v Chyňavě, udělal 6 děr, očoudil oltář sv. Josefa, ale jiné škody nespůsobil. V sobotu dne 13. července okolo 9. hodiny večer přihnala se k Unhošti od

severovýchodu bouře, která zuřila hrozně až do 10 hodin; blýskání a hřmění trvalo až do půl noci. Kroupy a vítr spůsobily mnoho škody na obilí, na zelí a řepě okolo Unhoště, zvláště „V zahradách". V pátek dne 27. září shořel statek č. 12 v M. Dobré.

Slovo o vývoji panství Tachlovického.

Až do začátku 18. stol. nebylo žádného panství Tachlovického. Bylo až do vymření Žďárských ze Žďáru po meči Frant. Adamem Eusebiem r. 1670. toliko panství Kladenské a Červeno-Újezdecké. K panství Červ.-Újezdeckému náležely po válce třicetileté, r. 1662., kdy se založila nová urburní čili gruntovní kniha, následující osady:[8]

A. K rychtě Doberské: 1. Dobrá Dolejší, nyní Malá. 2. Dobrá Hořejší, nyní Velká. 3. Doksy. 4. Družec, dva grunty. 5. Kyšice. 6. Přítočno Hořejší, nyní Velké. 7. Přítočno Dolejší, nyní Malé, část. 8. Hřebeč.

B. K rychtě Červ.-Újezdecké: 1. Červ. Újezdec. 2. Rymáň. 3. Svarov. 4. Podkozí. 5. Libečov. 6. Nenačovice, část, 7. Ptiče Dolejší. 8. Nučice. 9. Tachlovice. 10. Jinočany.

C. K rychtě Hostivické: 1. Hostivice. 2. Hradiště. 3. Zlejcina. 4. Řepy či Žepy. 5. Sobín. 6. Litovice. 7. Malý Jeneč. 8. Velký Jeneč. 9. Břve.

Jako mimotně budiž zde poznamenáno, že dotčeného roku 1662. bylo v těchto 27 obcích 260 gruntů, z nich 103 pusté.

Tak bylo až do r. 1670. Po smrti Frant. Adama Eusebia Žďárského ze Žďáru měl býti dědicem rozsáhlých statků jeden ze synů Mikuláše Žďárského, jenž se pro víru i s dětmi svými odstěhoval do Saska, kde potomci jeho posud žijí pode jménem „von Sahr". Dotčený dědic nemohl na dědictví své nastoupiti, protože mu nebylo povoleno, aby se jako protestant navrátiti směl do Čech a víru svou změniti také nechtěl. Stalo se tedy mezi ním a sestrami zemřelého Fr. Adama narovnání, jímž se zmíněný, universální dědic zřekl dědictví svého, přijav za to jistou sumu peněz v náhradu a sestry Žďárské rozdělily pak r. 1688. dne 3. listopadu panství Kladenské a Červ.-Újezdecké na pět dílů mezi sebe takto:

55

I. Díl, jenž zahrnuje panství Kladenské, vzala si nejmladší Marie Maxmiliana provd. svob. pí. z Hízrle.

II. Díl zůstal nejstarší sestře Polyxeně Ludmile provd. hrab. ze Sternberka. K dílu tomuto patřily: Dobrá Hoř., Dobrá Dol., Doksy, Družec, Přítočno Hoř., Pozden, Pohořice a jinde jiné obce.

[8] Přepis zveřejněn jako svazek č. 2 řady P Pramenů k hostivické historii

III. Díl přijala Terezie Eleonora provd. hrab. z Ugarde. K němu náležely: Červ. Újezdec, Svarov, Rymán, Libečov, Ptice Dol., Nenačovice, Kyšice, Přítočno Dol., krčma v Podkozí a krčma v Hájku.

IV. Díl vzala si Anna Kateřina provd. hrab. z Magni. Sem patřily: Litovice, Vel. Jeneč, M. Jeneč, Břve, Sobín, Hřebeč, Stelčoves a dvůr v Hoř. Pticích.

V. Díl vzala si Barbora Johana, provd. hrab. z Caretto-Millesimo. K tomuto dílu náležely: Tachlovice, Nučice, Jinočany, Zlejcina, Řepy a Hostivice.[1])

R. 1690. dne 24. dubna prodala Terezie z Ugarde díl svůj sestře Barboře z Millesimo.[2]) Tím spojen díl III. s dílem V. a od ní koupil oba díly r. 1697. Karel Jáchym hrabě Breda.[3]) Druhý díl prodal Jaroslav Flor. Švihovský, vlastní syn Polyxeny ze Sternberka, r. 1705. dne 17. srpna témuž Bredovi.[4]) Třetí díl prodal Josef Antonín hrabě z Magni r. 1702. dne 5. dubna Josefovi hrab. z Vrbna,[5]) od něhož jej téhož roku dne 17. října koupil zase Breda.[6]) Byl tedy r. 1705. Breda pánem všech čtyř dílů, které druhdy tvořily panství Červ.-Újezdecké. Z těch utvořil panství Tachlovické, k němuž přikoupil a připojil r. 1727. druhou část Nenačovic a téhož roku dne 27. března Chrustenice se Lhotkou,[7]) r. 1730. dne 14. března pak Hořelice,[8]) Drahelčice a Dolany.[9]) Takto utvořené panství Tachlovické prodal pak Breda r. 1732. Anně Marii velkovévodkyni Toskanské. (Ostatní viz Tachlovice.)

---

[1]) DZ. quat. pam. karaf. IV. D. 10.
[2]) DZ. quat. pam. bílý liliový III. Q. 6.
[3]) DZ. quat. pam. zlatý IV. Q. 6.
[4]) DZ. quat. pam. pamer. III. B. 23.
[5]) DZ. quat. pam. měď V. J. 14.
[6]) DZ. quat. pam. měď V. N. 28.
[7]) DZ. quat. pam. zelený II. J. 13.
[8]) DZ. quat. pam. tělný IV. L. 21.
[9]) Tomek, Děj. univ. 290. něm. vyd.

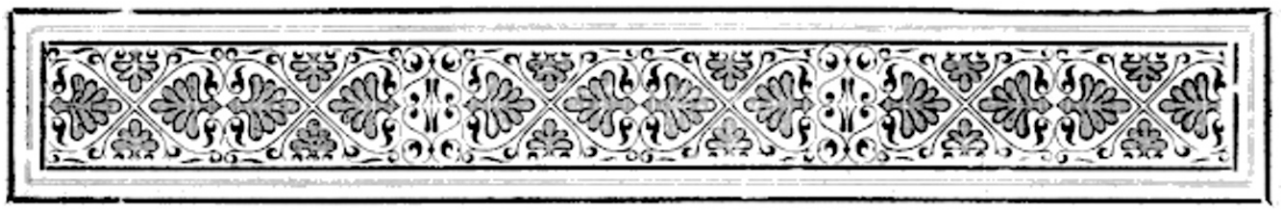

[…]

71

Tachlovice.

[…]

73

[…]

Od hraběte Bredy koupila panství Tachlovické r. 1732. dne 25. července velkovévodkyně toskánská Anna Marie za 964 166 zl. 40 kr.[1]) Po ní zdědila dotčené panství r. 1741. její dcera Marie Anna Karolina, ovdovělá vévodkyně bavorská. V polovici 18. stol. (1751.–1777.) vládli panstvím tím její synové Klement František a Maxmilian Josef, kurfirstové bavořští. Poslední zemřel roku 1777., nezanechav dědiců,

a panství přešlo na Karla Augusta, vévodu zveibykenského, kterýž je r. 1784. prodal Krystyanovi Augustovi, knížeti valdeckému. R. 1790. připadlo podle smlouvy zpět Karlu Augustovi. Týž zemřel r. 1795. a odkázal panství své bratrovi Maxmilianu Josefovi, potomnímu kurfirstu bavorskému. Když pak týž r. 1805. stal se králem bavorským, odstoupil všechny statky zveibrykenské v Čechách arcivévodovi Ferdinandovi, tehdy kurfirstovi salcburskému a od r. 1814. velkovévodovi toskánskému. Po něm zdědí jej r. 1824. syn jeho Leopold, arcivévoda rakouský a velkovévoda toskánský.[2]) R. 1847. dne 17. prosince připadly statky ty dle státní smlouvy ze dne 9. června 1815. jako soukromé císařské jmění císaři

[1]) DZ. quat. pam. tělný IV. H. 21.
[2]) Sommer. Topog. XIII. 229

74

Ferdinandovi V., jenž zemřel dne 29. června 1875. Po jeho smrti přešly na J. V. nynějšího císaře a krále Františka Josefa I.

[…]

102

[…]

Hájek.

Nejstarší zprávu o původu místa zaznamenal P. J. Beckovský, křižovník s červenou hvězdou, ve své „Poselkyni", v dílu II. sv. 1., na str. 359., kde vypravuje toto: „Dvě míle od Prahy k západu slunce stojí malý les, k němuž se přes Bílou Horu, na které léta 1620. dne 8. listopadu vojsko českých, moravských, slezských, uherských a jiných kacířů padlo a od vojska císařského, španělského, bavorského poraženo bylo, od obory královské, Hvězda nazvané, jde a jede, a jmenuje se on ten les nyní Hájek, v němž se nachází Panny Marie kostelíček neb Lauretanská kaplička. Předešlých časův na tom místě žádný les ani hájek nestával, toliko jeden velký a starý dub, také nedaleko od něho jeden třešňový strom, pod nímž v čas parný, také v čas velkého deště, jak lidé pocestní, tak také voráčové, ženci i jiní dělníci své přichránění a pohodlí mívali a odpočinutí; neboť daleko z šíři i z dýlí žádného lesa ani háječka tehdáž se nenacházelo v té celé a dosti daleké rovině; v které ačkoliv žádný čisté vody potůček, ani žádná studánka, ani hustá porostlinka, v které by se ptactvo hnízditi mohlo, se nenacházela, na těch předce dvou velkých stromech, totiž na dubu a na třešni, mnoho slavíčkův se času letního zdržívalo, kteří velmi libě zpívajíce mimojdoucí lid pocestný obveselovali. – Ti gruntové neb to celé položení tehdáž přináležívalo urozenému a statečnému rytíři panu Gothardovi Florianovi Žďárskému ze Žďára, jenž byl císaře Rudolfa II., krále českého, radda, kraje Slanského hejtman a pán na Červeném Újezdci, Jenči a Hostivici, který l. 1589. maje na tom tak k spatření milém a obšírně rovném položení, které k jeho panství, k Červ. Újezdi, přináleželo, své velké zalíbení, rozkázal díl toho rovného položení zkrze své poddané zvorati, semeno borovičné i žaludy síti, oboje to zavláčeti a okolo toho borovičného a dubového pole hluboké příkopy do čtyř úhlův neb čtverhranné vyházeti, přísně všem zapovídajíc pod přísným

103

trestáním, aby žádný do toho příkopem čtverhranným opatřeného a obehnaného místa nechodil, méněji aby do něho jaký dobytek vehnán byl. Takové poručení když ode všech poslušně zachováno bylo, v několika krátkých letech vyrostl na tom místě krásný hájek neb lesíček, v němž se velké množství ptactva, kavek, vran, špačkův, krkavců zdržovalo a tak velké škody okolním sedlákům na jich polích, vyhrabávajíce zaseté obilné semeno a je snědíce, stále činilo, že sedláčkové maličké užitky ze svých polí a rolí domů přiváželíce, nechtěli více ta rolí svá osívati a semeno i práci tratiti. I ačkoliv velmi často a zhusta na ty ptáčky jak na poli, tak v tom hájku se zdržující stříleno bylo, aby se z toho háje vyplemenili a zahnali tou střelbou, nicméně ani střílením tím, ani žádným jiným vymyšleným spůsobem nemohlo to ptactvo zahnáno býti, až pan Florian Žďárský, outrpnosť maje nad svými poddanými, kterým se na těch ositých polích velká škoda od toho ptactva stále dála, Pána Boha vroucí myslí a skroušeným srdcem, totéž poddaní jeho pobožně činili, žádal, aby on sám to velmi rozplemeněné ptactvo aneb jinam obrátil, aneb je zkazil a více škod na polích činiti nedal. – Času letního dne jednoho velké povětří, blýskání, hromobití, příval a tak veliké krupobití neb raději ledobití se strhlo, že nejenom to všechno v tom hájku se zdržující ptactvo dílem ztopilo, dílem pobilo, ale také mnoho větví v tom hájku od dubů a borovic to led obití odráželo. Následujícího dne ráno lid selský, z okolních vesnic shromážděný, houfně k tomu hájku pospíchal a do něho vejda, na zemi ležící ztopené a pobité ptactvo, jako někdy lid israelský na poušti křepelky, houfně sbíral a domů odnášel. Od těch tehdejších časův žádné více takové škodné ptactvo v tom háji se nezdržuje. Tak to všechno svým pravdivým svědectvím jistili minulého věku: Ondřej Bartoš z Hoř. Ptíců, maje sto a šestnácte let věku svého, také Rubíček z Červ. Újezda, devadesátiletý starec, i Šebestián Šebek, byv tehdáž 77 let stáří, i také jiní podobní mnozí, kteří tehdáž živi byli, svědkové hodnověrní a očití dostatečně vysvědčovali."

Tolik vypravuje P. Beckovský o založení místa. O založení kaple loretanské ve zmíněném hájku vypravuje pak dále ve 2. dílu na str. 354 a 377 toto: „Florian Jetřich sv. říše římské hrabě Žďárský ze Žďáru, pán na Žďáru, Červeném Újezdci, Vičici a Gettersdorfu, císaře Ferdinanda II., krále če-

104

ského, radda, kraje Slanského královský hejtman, s manželkou svou Alžbětou, rozenou Martinicovou (byla ona pana Jaroslava Martinice, nejvyššího purkrabí pražského dcéra), horlivými modlitbami dlouhý čas Boha za dědice tak horlivě žádali i Pannu Marii, při Bohu mocnou orodovnici, za přímluvu prosili, slib učiníce, že chtějí pobožnou pouť k Lauretanské Panně Marii do vlaské země dle své možnosti oba vykonati i také tam míru Lauretanského domečka neb Lauretanské kaple vzíti a podobnou kapličku v království českém vystavěti. I stalo se s potěšením těch – obou manželů velmi velkým, když ona Alžběta (Korona druhým jmenem také nazvaná) synáčka a svých velkých panství dědice šťastně porodila, jemuž při křtu svatém dána byla jména František Adam Eusebius. Minulého roku (1621.) zde jmenovaný pan hrabě, aby vyplnil, co Pánu Bohu a Marii Paně slíbili, na cestu do Vlach se hotovili a šťastně do Vlach přijeli, do Lorety pospíchali, v ní svou pobožnost vykonali, díky za nového dědice a synáčka svého činili, dary obětovali, míru domečku Loretanského dokonalou vzali, všechno, cokoliv potřebného bylo spatřili a do Čech odjeli. Navrátíce se oni šťastně do Čech na svá panství, hned následujícího roku 1623. dne 12. června měsíce kámen gruntovní pro vystavění té Lauretánské kapličky uprostřed svého

háje, o němž vejš r. 1589. zmínka se stala, blíž svého panství Červeno-Oujezdeckého, on pan hrabě položil a ta kaple Panny Marie Lauretánské byla jest v Čechách, v Moravě, v Slezsku, v Rakousích, ano také v německé zemi nejprvnější."

Kaple byla ještě téhož roku 1623. dohotovena, na oltáři postaven obraz Panny Marie podobný tomu, jejž přinesli manželé Žďárští z Italie a po dvou létech, dne 2. července 1625. na den Navštívení Panny Marie, byla pak tato lesní svatyně kardinálem Arnoštem z Harrachu posvěcena ku cti blahoslavené Panny Marie Loretanské. Zakladatel této posvátné kapličky p. Florian Žďárský postaral se o to, aby slavnosti přítomno bylo množství vybraného panstva, kdežto zástupy lidu věřícího samy do Hájku se dostavily. Do oltářů uloženy byly ostatky sv. patronů českých, jež přinesl s sebou kardinál z Prahy. V brzku putovaly veliké davy lidstva z okolí i daleka k nově vystavěnému kostelíku a svatyně Hájecká stala se oblíbeným místem poutním. Dne 2. července 1628. připutoval tam sám arcibiskup Pražský se svým dvorem a příkladu jeho následovali i královští místodržící a mnozí šlechticové.

105

Při své návštěvě daroval kardinál Paně Marii velký stříbrný kříž, v němž zasazeny byly mimo jiné posvátné skvosty i ostatky sv. Kříže Jerusalemského.

Když pak se hrabě Žďárský přesvědčil, že kostelík v Hájku přece nemá pravé podoby a tvaru chrámku Loretanského v Italii, dal jej přestavěti a znova zbudovati. Dne 8. září 1630. posvěcen byl opětně přeměněný kostelík od arcibiskupa Arnošta Harracha u přítomnosti Adama hraběte z Valdštýna, nejvyššího purkrabí Pražského, Jaroslava Bořity hraběte z Martinic, nejvyššího hofmistra, Jaroslava hraběte ze Sternberka a mnohých jiných ctitelů Marianských.

Syn zakladatelův František Adam Eusebius Žďárský zaslíbil se, že uvede k Loretě otce ze řádu sv. Františka, aby přisluhovali poutníkům svátostí pokání a Těla Páně a konali pro ně služby Boží, posilňujíce jich u víře slovem Božím. Tento slib svůj vyplnil r. 1659. Když dotčeného roku otcové řádu františkánského v Jindřichově Hradci na kapitole shromážděni byli, oznámil jim, jakožto zástupcům celého řádu v Čechách, tento svůj úmysl přípisem svým ze dne 6. září 1659. na Kladně vydaným, jímž odevzdal jim kapli Loretanskou a zatímní příbytek pro tři bratry, žádaje jich, aby za první obyvatele tohoto posvátného místa od kapitoly potvrzeni byli: P. Donulus a P. Ivo, kteří toho času na Červ. Újezdci u pana hraběte se zdržovali jakožto jeho duchovní rádcové. Kapitola v Jindř. Hradci shromážděná přijala tento vzácný dar z rukou věrného syna s povděkem a P. Donulus s P. Ivonem byli první strážcové svatyně Loretanské v Hájku, přebývajíce v nízké, dřevěné chaloupce vedle kaple až do r. 1663., kdy položen byl základ k budoucímu klášteru Frant. Adamem Eusebiem, jenž provedl stavbu východní části, na níž r. 1668. zbudována byla věž s bání a křížem a zřízeny hodiny. Až sem asi dospěla stavba za živobytí zakladatele, jenž r. 1670., dne 7. dubna povolán do sídla věčného. Tělo jeho oděno řeholním rouchem františkánským (viz obraz na hořejší chodbě kláštera) a pochováno v Praze u sv. Víta. Srdce po přání jeho uloženo v kapli Loretanské v Hájku před oltářem v místě, kde spatřiti lze mramorovou desku s tímto chronogramem, jenž označuje rok 1670: Sepultura (podoba srdce) dis Frant. Eusebia comitis a Sora 7. aprilis (Hrobka srdce Frant. Eusebia ze Žďáru 7. dubna.)

106

Na vychování bratří klášterníků učinil tento šlechetný zakladatel nadaci 20 000 zl. a na zaopatření světel, opravu kaple a kláštera nadal 10 000 zl. Nadační listina, která i jinak jest důležita, zanesena jest v deskách zemských takto:

„Fundatio conventus Hajecensis. Majíce o to největší starosť a péči, aby čest a sláva rodičky Panny Marie při kapličce její loretanské v Hájku, blíž vsi Červený Oujezdec řečené, mohla rozmnožena býti: z té příčiny jsem u sebe ustanovil dokonale a nezměnitelně, aby tu na témž místě klášter menších bratří řehole sv. Otce Františka Serafinského Reform. Strict. Observ. na můj náklad, tak aby v něm dvanáct osob řeholních téhož řádu svatého pohodlně bydleti mohly, z pozůstalosti mé již založený, vyzdvižen byl a kdybych já toho za živobytí svého nedokonal neb dokonati nemohl, vedle té p. P. Provinciálovi při pomenutého řádu a baumistrovi již vydané modele. Tehdy dědice a budoucí mé panství Kladenského a Oujezdeckého, tak jakž jim spasení duše jejich milé jest, zavazuji a pro Boha žádám, aby se o to všelijak přičinili, aby týž klášter, jak prve podotknuto, pro 12 osob řeholních k bydlení pohodlný vedle povahu a způsobu jejich řeholního a ode mne začátku učiněného bez odkladův a co nejdřívěji možná, z důchodu a pozůstalosti mé Kladenského a Oujezdeckého panství skutečně vyzdvihnouti dali. – Co se pak těch 12 osob řeholních, tu bydleti majících dotýče, totiž osmi kněží a čtyr bratří, přítomnost neměnitelnou v počtu žádám zdrženou býti. Kdyby se více osob, než jak mé založení ustanovuje, zde uživiti mohlo, žádné jim v tom překážky ovšem nečiním. A tak disponujíce na vychování týchž dvanácti osob pod stálý a věčný plat, pod úroky obecné šest ze sta, odkazuji domu Loretanskému nebo kapli Dvacet Tisíc Zlatých rejnských, každý po 60 krej. počítaje, aby ty vždy a na věčné časy při dědicích panství Kladenského a Červeno-Oujezdeckého zůstávajíce a to věčně z týchž 1 200 zl. rejn. na dva terminy pro victu et amictu a jiné domácí potřeby bez odkladu při sv. Jiří a sv. Havlu k rukoum jejich obraného (zvoleného) Otce duchovního (tak aby ani z té a tak učiněné fundaci mé titulo elemosynae žádného nedostatku nesnášeli) vydáno bylo.

Pro zaopatření pak světel k svaté kapličce, pokudž by toho potřeba vynášela a darované svíce nepostačovaly, jako i k zachování stavení naddotčené kapličky a kláštera odkazuji a k od-

107

vozování dědice na budoucí a věčné časy pod spasení duše jejich nebezpečenstvím zavazujíce, zadávám Deset Tisíc Zlatých rýnských pod stálý a věčný plat úroků po šesti na stu, tak že z té summy těch Deset Tisíc zl. rejn. vycházeti a vydáváno býti má šest set rýn., ty však na ten a takový způsob, aby kláštera téhož a kapličky svaté Opatrovníci, Páni Patres řeholní i vrchní jich vždy k potřebě naddotčené na oučel od dědicův a budoucích držitelův již často opáčených panství skrze duchovního Otce, co by zapotřebí bylo k samé a jediné potřebě svatého místa loretanského a jinam nic, žádati a vyzdvihnouti a k čemu aplicírovány býti mají, zaznamenati dali. – Pokudž by pak z těch šesti set zlatých kterého roku (o čemž naděje jiné nepochybuji) mimo důležité potřeby co zbývalo a kdybykoliv takoví zbytkové na tisíc zlatých se vynášeli, tehdy aby takové peníze buďto dědicům a držitelům dotčených panství nebo někomu jinému na obyčejné Interesse tak, aby Patrimonium blahoslavené Rodičky Boží vždy raději k zrostu než k ujmě přicházelo, zapůjčené byly, do knihy fundací a nadání všelijakého s pilností k zapsání přijíti mohlo a přicházelo.

I to k opomenutí přijíti nemá, že kdybykolivěk počet požádaných osob řeholních, totiž kněží osmi a bratří čtyr, za patrný čas vedle fundací mé nebylo, tehdy pro rata temporis se z deputýrované almužny kapličce k dobrému od otce duchovního nevyhnutelně zachovati a zdržeti má, tak jak výše vysvětleno jest. A tak odkaz tento obojí k Svatému místu na Capitalu vynésti a na dotčených panstvích, jakožto na hypotéce věčné, pod jedním každým dědici a držiteli týchž panství bez nejmenšího na tuto mou disposici jich umenšení státi a pozůstávati má Třiceti Tisíc zlatých rejn. a z těch úroků k naddotčenému aplicírování každoročně jeden tisíc osm set zlatých rejn. vycházeti, a aby tomu všemu co nejlépeji zadosti se činilo, na to že vrchní řádu svatého spolu s Otcem duchovním obzvláštní pozor míti budou, k nim pro odměnu Boží a uvarování se duchovní in Tridentino Concilio vystavené klatby, patřiti bude.

Naproti tomu nadání naddotčení Páni Patres v též kaple loretanské vedle vypravování obyčejných hodinek a modliteb v řádu pořádně zachovaných každého dne na budoucí a věčné časy vedle duchovního ustanovení jednu mši svatou za mrtvé a druhou za živé z rodu mého sloužiti a Pánu Bohu obětovati; na

108

den pak sv. Františka mimo obyčejnou mši svatou ještě jednu zpívanou a druhou Requiem, jakž dotčeno, k tomu konci vykonati zavázáni býti mají a budou. Pro větší toho dokonalosť a stálosť, aby nynější a budoucí Páni Páni Arcibiskupové Pražští nad touto fundací a nadání mém (jehož vejpis k velebné konsistoři se složiti má) jakožto duchovní vrchnosť ruku a ochranu držeti ráčili, jim v tom nejmenším ztenčovati nebo změňovati nedopouštěli, pro Boha a přehořkou smrť Syna jeho, nejmilejšího Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista uctivě žádám a prosím. Jim pak R. Františkánům v tom dáleji zaopatřeni toto činíce, kdyby z nadepsaného odkazu jim deputírovaná almužna na termíny vycházeti mající, každý termín polouletní časně zapravena nebyla a to k nějakému prodloužení neb zkrácení jich přijíti chtělo, aby jich ten čas zřízený Duchovní otec o to se domlouvati s přátelským, napomenutím a náležitým netoliko, ale aby pro zanedbání další světské i duchovní exekucí se dožádati, ohlásiti, tu, kdeby náleželo, mohl i povinen byl.

Co se pak dostavění téhož kláštera loretanského dotýče, aby z důchodů panství Kladenského a Červeno-Oujezdeckého tím dříve vystavěn býti mohl, nad tím za plnomocného Inspectora a Patrona Vysoce Urozeného Pána Pana Maximiliana Valentina, svaté římské říše hraběte z Martinic (titulo) vedle nadjmenované vrchnosti duchovní ustanovuji s tím při tom dalším týchž P. P. opatřením, dokudž by do téhož kláštera nadjmenovaný počet jich uveden nebyl, aby dědic na tři osoby duchovní tak jakž nyní ročně jim se na každou osobu po sto zlatých rejn. platí, tři sta zlatých rejn. na vychování z důchodu panství mého Kladenského a Oujezdeckého ročně vydávalo."

Po smrti zakladatele pokračováno se stavbou kláštera takto: R. 1673. dokončena stavba východní části a rozestavěna část severní a jižní. Dole ve východní části byl refektář, komora, kuchyně, světnička u kuchyně, dvě spižírny a světnička u fortny; nahoře byl dormitář a 17 cel; u kaple byla sakristie a nad ní kůr. Dole byla velká fortna se strany severní, do níž se vjížděti mohlo vozem, a druhá fortna pro povozy byla se strany jižní; se strany východní byly dvéře a se strany severní malé dvéře. Téhož roku odměřena část prostory na budoucí zahradu. R. 1675.

---

[1]) DZ. quat. trhový oliv. IV. I. 1670.

109

dne 18. května dokončena hrobka v dolejší chodbě naproti oltáři P. Marie Pasovské. R. 1676. dne 6. března zhotoven v ambitech proti kapli oltář nákladem Maxm. Valent. z Martinic. R. 1681. přičiněním tehdejšího kvardiana P. Theodula Machalína byly ostatní části kláštera od Jaroslava Bernarda z Martinic, poručníka, dostavěny, celá střecha pokryta a opravena, stará omítka otlučena a novou nahražena a všecka dolejší okna opatřena mřížemi. Dolejší chodba od refektáře až k fortně opevněna cihelnou zdí, v níž byly troje dvéře a dubové mříže. V hořejší chodbě zasazeno deset nových skleněných oken. Všecky cely a pracovny v hořejší i dolejší chodbě na straně jižní a západní byly překlenuty a vším potřebným opatřeny. Také zvonek u fortny kláštera opatřen a zavěšen. Studna, která jest v rohu dolejší chodby u oken refektáře, byla zdí vysokou až po střechu kláštera uzavřena; druhá studna byla v lesíku u cesty; bylať mezi klášterem a zahradou cesta k Litovicům, která prý povstala při stavbě kláštera, a byla r. 1682. zahražena. Obě studny byly r. 1684. posvěceny, ta při klášteře ku cti P. Marie Loret., ona v lesíku ku cti sv. Antonína Pad.

V letech 1683. a 1684. mnoho pořízeno. Z věcí důležitějších budiž zaznamenáno: 1. Dohotoveny chodby a světnice v části severní. 2. Zřízena truhlárna a opatřena všemi potřebnými nástroji pro tři truhláře. 3. Zhotoveny z dubového dřeva lavice a pult pro kleriky na kůru. 4. Zařízena knihovna. 5. Zahrada na straně kláštera obehnána laťovým plotem a nová vrata k ní zhotovena. 6. Dali zhotoviti 12 nových obrazů do refektáře za 130 zl. bez rámců.

R. 1685. byly zde tři oltáře. Jeden, jenž byl spojen vně s kaplí, po němž zůstal posud kámen při kapli; druhý P. Marie Pasovské a třetí sv. Antonína Pad. Téhož roku postavena kazatelna a dvoje dubové dvéře u klausury.

Roku 1686. dne 5. května zavěšeno v dolejších chodbách 34 obloukových obrazů představujících, jak posud viděti, tolikéž podob P. Marie. Tehdy zřízeny hodiny čtvrťové o čtyrech ciferníících, jeden v refektáři, druhý v hořejší ložnici, třetí v mazhauze Loretanském a čtvrtý proti zahrádce Paduanské (nyní pod kvardianátem). Hodiny pořízeny nákladem 550 zl. od Maxmiliana hrab. z Martinic. Týž dal téhož roku zříditi v refektáři mramorové umývadlo za 150 zl.

110

R. 1687. rozřešen spor o jihozápadní část hořejší chodby. Zakladatel kláštera, Frant. Adam Euseb. Žďárský vymínil si, aby mu v jihozápadní části nového kláštera vyhrazeno bylo pět světnic k obývání v hořejší chodbě. Když po jeho smrti západní část kláštera dokončena byla, chtěly dědičky, aby jim zmíněná část kláštera odstoupena byla k obývání. Na to jim dáno za odpověď, že by oněch cel byl mohl zakladatel užívati bez závady; jim ovšem že k užívání postoupeny býti nemohou. Konečně shodly se obě strany na tom, že zmíněné cely mají zůstati klášteru. – Téhož roku vymalován nákladem Vinkelhabera od Pražského malíře Jana Jiř. Heintze obraz na oltář sv. Antonína Pad. za 20 zl. a dne 18. května počato se stavěním železných mříží v dolejší chodbě.

Až do r. 1689. měli na věži pouze jeden zvonek. Téhož roku opatřen nákladem 65 zl. 57 kr. druhý větší, jenž vážil 94 liber a byl dne 6. dubna posvěcen; oba zvony posvěceny ve věži dne 2. srpna, větší ku cti P. Marie Loret. a menší ku cti sv. Františka a sv. Antonína. Tehdy také zhotoveny malby, zlaceny a zdobeny sošky v kapli; na to spotřebováno 32 liber stříbra a 1 libra zlata.

R. 1699. počali stavěti novou zeď okolo lesa i zahrady a stavba ta dokončena teprve r. 1706. v předvečer sv. Františka. R. 1701. dne 27. června dohotoveny v kůru nové varhany nákladem 530 zl. z fondu klášterního a zhotoven nový, dřevěný kříž s Kristem, jenž postaven v rohu nové zdi. R. 1705. dne 31. července postaven nákladem Ant. Kurkovského z Lukovan, měštěnína Unhošťského, nový oltář v kapli sv. Antonína. R. 1712 zhotoveno v kapli nové tabernakulum. R. 1722. dne 12. prosince posvěcena kaple sv. Kříže v dolejší, západní chodbě, posvěcen hřbitov a dolejší chodby.

R. 1723. slavena stoletá památka založení kaple Loretanské. Slavnosť počala dne 4. července a trvala celý týden. Na prostoře před velkými vraty postaveno 32 stožárů zelení ozdobených, zřízeny boudy a krámy; nad velkými vraty zavěšen velký plechový obraz, nad vchodem do kláštera pod kvardianátem zavěšen znak zakladatele, ověnčený a ozdobený rozličnými malovanými postavami a průpověďmi naznačujícími letopočet založení. Sloupy a oblouky dolejších i hořejších chodeb ozdobeny zelení a kvítím. V rozích stály sochy bohů a bohyň umění, držíce v rukou ná-

pisy ku slavnosti se vztahující. Nad každým oknem hořejších ambitů byl symbolický štítek. Kaple byla zevně celá věnci a zelení, nápisy, vyobrazeními a soškami ozdobena.

Prvního dne slavnosti přibylo processí z Berouna, vedeno jsouc děkanem Jiřím Procházkou, jenž měl k lidu řeč českou; německé slavnostní kázaní měl Michal Pierath, barnabita. Druhé processí přivedl farát Unhošťský V. Braunhanský, třetí farář Kladenský V. Rafael. Každé toto processí provázeno bylo hudbou a Unhošťský hudební sbor působil zde po všechny dni slavnosti; při mši byly intrády dvoje, jedny s kůru Lorety, druhé od oltáře. P. Marie Pasovské. K vůli velikému množství lidu sloužena toho dne mše sv. v jižní dolejší chodbě u oltáře P. Marie Pasov. od Karla Řečického, t. č. preláta scholastika u sv. Víta. Druhého dne sloužil mši sv. Jan Martini, starší kanovníků Pražských, processí přišlo ze Kmetňovsi. Třetího dne přivedl processí Mat. Souček, farář Družecký; kázaní měl sekretář provincie františkánské Václ. Doudlebský, mši sv. sloužil P. Deckert, kanovník u sv. Víta. Čtvrtého dne přišlo trojí processí: z Noutonic s farářem Janem Schmídem, Ounětické s farářem Janem Nep. Steidlem a Tuchoměřické, jež vedli dva Jezovité, Rudolf Budkovský, superior, a P. Eberle, jenž měl k lidu řeč; toho dne sloužil mši sv. hrabě Rud. Špork, kanovník u sv. Víta. Pátého dne přišlo processí z Ouhonic s farářem Flor. Brandtem, kázal Ounětický farář a mši sv. sloužil kanovník P. Libertín; toho dne přišlo k večeru processí z Velvar, vedeno jsouc děkanem Janem Zichem. Šestého a sedmého dne dostavily se korporace světské: městská rada z Rakovníka, z Unhoště, z Berouna a jiných měst, jakož i zastupitelstva z četných vesnic. Že tito poslední poutníci nepřišli s prázdným, můžeme prozraditi; Rakovníčtí darovali 60 liber svíček, Unhošťští 30 liber, Berounští 25 liber. Pí. Řeháková, voskářka z Prahy, přinesla dvě krásné svíčky s obrazem P. Marie Loret. Poslední den putovaly veliké davy lidu z vesnic vůkolních do Hájku; přišlo processí z Hořelic s farářem Janem Glaserem, který měl německé slavnostní kázaní, z Hostouně s farářem Adamem Mayerem, jenž kázal česky, z Karlštejna s administratorem Karl. Votíkem, z Tachlovic s farářem Karl. Christenem a z Liboce se svým farářem; slavné služby Boží konal kanovník Libertín, jenž vedl processí po ambitech; jemu přisluhovali faráři v pluvialech. Byla to tedy slavnosť skvělá a důstojná!

112

Téhož r. dne 5. srpna navštívil klášter císař Karel VI., byl přítomen dvěma mším a o požehnání k litaniím odpovídal. Přivítán byl hlaholem zvonů a bratry řádu, kteří v řadách od velkých vrat až ke vchodu do kláštera stáli. Zde očekával jej superior v pluviálu se dvěma assistenty a podav mu svěcené vody, uvítal jej a uvedl do kaple. S císařem byl kníže Adam Frant. ze Švarcenberka, hrabě Karel Jos. Paar, hrabě z Zinzendorfu a j.

R. 1725. ozdobena studna sv. Antonína obrazy ze života toho svatého, a pokryta dvojitou střechou, aby malba chráněna byla. R. 1726. postaven u můstku nový kříž. R. 1731. shnilé trámy ve východní části kláštera od vchodu až ke studni nahraženy novými, střecha pokryta, základy podezděny, hodiny opraveny, v sakristii čtyry okna s okenicemi udělána, dvéře železem pobity a jiných oprav učiněno, což stálo více než 2 000 zl. přes to, že někteří dobrodinci částkami peněz na to přispěli a malíř za práci svou ničeho nežádal. Téhož roku počato s malbou křížové cesty, která dne 30. srpna r. 1733. posvěcena byla; náklad uhradili dobrodinci.

R. 1733. daroval hrabě Kustoš 17 zl. na obraz sv. Vykupitele, jenž na oltář sv. Antonína byl zavěšen. R. 1737. dne 3. října dokončena oprava oltáře sv. Františka; oltář ten byl asi 20 let zcela opuštěn. Téhož r. postaven nákladem velkovévodkyně Toskánské nový oltář P. Marie Pasovské. V polovici zavěšen obraz P. Marie, v druhé polovici tělo sv. Justina; byl dne 6. listopadu posvěcen. R. 1750. dokončena oprava střechy na Loretě a klášteře. Oblouky v dolejší chodbě, od oltáře sv. Anny až k oltáři sv. Antonína zazděny, a ponechány toliko dvoje dvéře a nad nimi skleněná okna. Toto uzavření části ambitu stalo se proto, aby se tu i v zimě kázati a zpovídati mohlo. Také ode dvéří sakristie až k ambitu naproti kuchyni vystavěny s obou stran zdi a střechy, aby se za deště ze sakristie do chodby jíti mohlo.

Dary učiněné kapli Loretanské při svěcení l. P. 1625. a 1630. Arnošt hrabě z Harrachu, arcibiskup Pražský, r. 1628. do Hájku s celým dvorem svým putoval a po vykonané pobožnosti obětoval P. Marii kříž stříbrný; na kterém, kromě jiných sv. ostatků též částka sv. kříže se nalézala. Florián Jetřich Žďárský, zakladatel kaple, obětoval šest velikých stříbrných svícnů a čtyry stříbrné džbánečky, do nichž rozličné květiny pěkné, rukou lidskou

113

draze dělané, postavil; podobně on, Florian Žďárský daroval veliký stříbrný krucifix, jehož podstavník z ebenového dřeva byl a v němž 22 rozličných sv. ostatků se nalézalo pěkně okrášlených. Dále dvé korunky stříbrné, draze pozlacené, českými diamanty a topasy okrášlené, pro P. Marii a Ježíška. Stříbrnou lampu na věčné světlo. Osm misek na způsob těch, z kterých P. Maria jídávala. Stříbrnou P. Marii v paprscích stříbrných a pozlacených na podstavníku ebenovém. Stříbrnou podobiznu Ježíše, který jablko ryzím zlatem a rozličnými kamínky okrášlené s křížkem v ruce drží, postavník z ebenového dřeva. Šest reliquiářů z téhož dřeva stříbrnými plechy potažených a osmnácti sv. ostatky ozdobně vyplněných. Stříbrné konvičky s talířem k nim patřícím stříbrným. Stříbrný kalich s patenou, na spodku toho kalichu vyobrazeno bylo velmi pěkně a pracně umučení P. Ježíše. Antipendium, či dolejší oltáře prostěradlo zlatem a stříbrem protkávané, v jehožto středu jméno I. H. S. Ježíš dobrými a drahými perlami vykládané se spatřovalo.[1])

Tím položen byl základ ku „pokladu" P. Marie Loretanské, o jehož rozmnožení potom zbožné duše valně pečovaly. A víš, milý čtenáři, kam se poděly všecky ty drahocenné a vzácné dary? – Pohltily je války francouzské!

* * *

K tomu, co jsme tuto o klášteře Hájeckém a kapli Loretanské z knihy památní a odjinud zaznamenali, dodati sluší ještě následující, co se týče kláštera z doby nynější.

Nad vchodem do kláštera jest v kameni vytesán znak Žďárských, orlice korunovaná, přepásaná, a znak Martiniců, lekno.

V jižní dolejší chodbě nalézá se: 1. Oltář sv. Františka. 2. Oltář sv. Antonína a před ním mramorový náhrobní kámen s tímto nápisem: Léta Páně 1744. dne 8. Juli běh života svého dokonal urozený a statečný Pán Antonín Konštantín Kranz, zkrze mnohá léta velice zasloužilý královský poštmistr v Dušnikách. Jehožto tělo na tomto posvátném místě odpočívá, kdežto okolo jdoucích křesťanského slitování a modlitby, někdy ale šťastného spojení duše při budoucím vzkříšení k životu věčnému očekává. 3. Třetí oltář zasvěcen jest sv. Janu Nep. a před ním mramorový kámen s nápisem: Léta Páně 1732. dne 9. (nečitelno) usnul

---

[1]) J. Beckovský. Poselkyně II. sv. 1. str. 87.

114

v Pánu slovutný a opatrný muž Pan Tomáš Kratochvíle, dobře zasloužilý bývalý sládek v Jenči a v tomto místě odpočívá s dceruškou svou Madlenkou, stáří 9 let. Očekávají veselého a radostného z mrtvých vstání. (Řádek nečitelný). 4. Oltář Rodiny Páně. 5. V kapli sv. Kříže oltář, v němž ve skleněné rakvi jest voskové tělo s ostatky sv. Justina. Nad oltářem vypíná se velký kříž s Ukřižovaným a po obou stranách lotři na křížích. V ambitě západním ve zdi jsou nedaleko sebe dvě mramorové tabulky. Na jedné čteme: „Dorot. Christ. Anna Rosentagnin. Gebohrene von Froenckin Freyin. Obiit 7. Junii 1699.", na druhé: „Praenob. ac Gener. Dominus Georgius Rudolph. Deitzer, quaestor Buštiehradii. Obiit 1705. 29. Septemb. Requiescat in pace." (Uroz. a šlech. P. Rudolf Deitzer, důchodní v Buštěhradě. Zemřel 1705. dne 29. září. Odpočívej v pokoji.) V ambitu severním: 6. Oltář sv. Didaka 7. Oltář P. Marie Pasovské a před ním náhrobní kámen, deska bez nápisu; zde byla hrobka bratří. V hrobce té prý také pochován rakouský generál Frant. Oliveri, jenž r. 1742. dne 14. srpna u Motol padl. Kde v Hájku odpočívá tělo Kurkovského z Lukovan a od r. 1710. manželka jeho Anna Alžběta roz. Elznicová, říci nemohu.[1]) Nedaleko této hrobky nalézá se malá mramorová deska s nápisem: „Leta Páně 1733. dne 18. srpna jest v tomto místě pochováno tělo Helleny Pátkovy, paní Půlkrabové z Vysokého Aujezda. Ať odpočívá v pokoji. Amen."

V nádvoří v rohu jihozápadním jest hřbitůvek bratří a v něm křížek s nápisem: „Odpočiňte v pokoji". Zde pochovávají se členové kláštera od r. 1864.

U kaple stojí socha P. Marie na oblém, pískovcovém sloupu s letopočtem 1703. U kaple spatřiti lze na dvou stupních veliký pískovec, zbytek to někdejšího oltáře.

V hořejší chodbě jest na zdi veliký obraz, představující Frant. Adama Eusebia Žďárského v řeholním šatě bratří svatého Františka s kápí na hlavě, jak byl pochován.

Knihovnu klášterní valně rozmnožil r. 1731. Jan z Talemberka, věnovav jí 221 vzácných knih.

Podle staré cesty, která vedla od Prahy do Hájku, dříve nežli silnice přes Bílou Horu vystavěna byla, stálo 20 kapliček, v době od r. 1720. do r. 1726. od rozličných šlechtických dobro-

[1]) Poslední vůle v grunt. knize IV. fol. 555. v obec. úřadě v Unhošti.

115

dinců vystavěných. V každé vymalován byl znak zakladatele, obraz P. Marie nebo sv. Františka, příslušné věnování a některá místa z Písma sv. Kapliček dotčených počet čím dále mizí; neboť mnohé jsou velice sešlé. Kapličku první vystavěti dal hrabě Ferd. z Khünburku, arcibiskup Pražský, druhou hrabě z Vrtby, třetí Jan hrabě z Nostic, čtvrtou Josef hrabě z Valdštejna, pátou Jan Arnošt Ant. Schaffgoč, šestou Josef hrabě Černín z Chudenic, sedmou Frant. Josef hrabě Šlik, osmou Jan Filip hrabě Sikingen, devátou zase Nostic, desátou zase Čemín, jedenáctou Frant. Karel a Jan Filip hrabata z Clari-Aldringen, dvanáctou Jan Fr. z Gloz, třináctou neznámý, čtrnáctou starší města Prahy, patnáctou Anna Marie velkovévod. Toskánská, šestnáctou Frant. Arnošt hrabě z Valdštejna, sedmnáctou kníže Sagan ze Slezska, osmnáctou Frant. Damián hrabě ze Sternberka, devatenáctou a dvacátou hrabě Karel Jáchym Breda.

Vznešení hosté: Karel VI. 5. 8. 1723. Arcivévodové Josef, Rainer, Ludvík a Rudolf 6. 6. 1797. Arcivévodkyně Marie Terezie 26. 9. 1797. a 10. 7. 1798. Ferdinand Dobrotivý 25. 5. 1813. s princem saským Antonínem a jeho chotí. Vilém Florentín kníže Salm, arcibiskup Pražský 27.–28. 7. 1808. zde biřmoval. Frant. Pístek, biskup z Azotu a suffragan Pražský, 18. 7. 1829. zde biřmoval. Karel X., bývalý král francouzský 13. 12. 1834. Ludvík Ant z Angoûlém s chotí 17. 9. 1834. a táž choť opět 23. 9. 1835. s princem Jindřichem z Bordeaux a princeznou Marií Ludovikou z Artois. Karel Sahrer von Sahr, potomek Žďárských r. 1868. se synovci svými Jiřím a Lvem.

Představení kláštera.

Donulus Palea r. 1659., Marcel Hybelius (Hýbl) 1660.–20. 6. 1661., Adam Mindlent od 20. 6. 1661.–1662., Chrysostom Vittemberský 1662., Placid Kavka od 23. 10. 1663., Bonaventura Brouček 8. 10. 1665.–10. 5. 1668., Innocens Lerchenauer 10. 5. 1668.–8. 12. 1670., Basil Skriba 8. 12. 1670.–6. 5. 1674. a 12. 5. 1675.–4. 9. 1678. a zase 8. 9. 1682.–9. 7. 1685., Ludvík Jos. Kavka 6. 5. 1674.–12. 5. 1675., Pius Zeinar 4. 9. 1678.–17. 9. 1679., Theodul Machalin 17. 9. 1679.–8. 9. 1682., Václav Kubíček 19. 7. 1683.–28. 5. 1684., Antonín Richter 28. 5. 1864.–9. 6. 1687., Petronín Steinhauser 9. 6. 1687.–31. 8. 1688. a opět 5. 7. 1700.–18. 9. 1702., Pavel Konečný 31. 8. 1688.–11. 7. 1689., Bernard Rieppaur 11. 7. 1689.–4. 6. 1690. a 30. 7. 1691.–15. 7. 1692., Elektus Rösel 4. 6. 1690.–30. 7. 1691., Václav 15. 7. 1692.–19. 7. 1693., Jan Ev. Mayerhoffer 19. 7. 1693.–12. 9. 1694., Eleuther Koláček 12. 9. 1694.–4. 12. 1695., Antonín Ullerstorf 4. 12. 1695.–8. 10. 1696., Anaklte Steinhauser 8. 10. 1696.–10. 9. 1697., Simon Zlatníček 10. 9. 1697.–15. 9. 1698.

116

Jakub N. 15. 9. 1698.–30. 8. 1699., Norbert Krejčovský 30. 8. 1699.–5. 9. 1700., Bartoloměj Kubíček 18. 9. 1702.–6. 9. 1705., Chrysostom Pertak 6. 4. 1705.–4. 9. 1708., Vojtěch Guldener 4. 9. 1708.–22. 9. 1711. a zase 16. 9. 1714.–8. 9. 1715., Adolf Matucha 22. 9. 1711.–25. 9. 1712., Pavel Pakosta 25. 9. 1712.–16. 9. 1714, Eleuther Kropáček 8. 9. 1715.–24. 9. 1716., Bruno Kollanda 24. 9. 1716.–12. 9. 1717., Václav Doud-

lebský 12. 9. 1717.–6. 9. 1718. a 3. 9. 1719.–24. 9. 1722. a opět 15. 9. 1725.–28. 8. 1727., Ludvík Jenčík 24. 9. 1722.–15. 9. 1725. a 19. 9. 1741.–22. 9. 1744 a zase 21. 8. 1748.–21. 8. 1750., Pavel Král 28. 8. 1727.–13. 8. 1730., Štěpán Zelenka 13. 8. 1730.–30. 8. 1733., Cherubín Stěpanovský 30. 8. 1733.–23. 9. 1736., Fabian Kopřiva 23. 9. 1736.–14. 9. 1738., Moric Jiskra 14. 9. 1738. až † 1741., Donulus Hammer 12. 3. 1741.–19. 9. 1741., Nemesius Poci 22. 9. 1744.–21. 8. 1747., Eustach Pavlíček 9. 9. 1750.–13. 9. 1752., Achac Loch 13. 9. 1752.–13. 10. 1754. a 2. 9. 1759., Arnold Schmitt 13. 10. 1754–16. 9. 1756., Arnošt Tlustý 16. 9. 1756.–2. 9. 1759. a 8. 9. 1765.–11. 9. 1768. a opět 29. 8. 1769.–30. 8. 1772., dále 5. 9. 1773.–8. 9. 1774. a zase 7. 8. 1777.–6. 9. 1780., Fabian Kratochvíle 31. 8. 1760.–4. 9. 1763., Benignus Faster 4. 9. 1763.–9. 9. 1764., Anaklet Burgrmeistr 9. 9. 1764.–8. 9. 1765., Raymund Seidler 11. 9. 1768.–29. 8. 1769., Trojan Forst 30. 8. 1772.–5. 9. 1773., Philomen Sovadina 8. 9. 1774.–4. 9. 1776. a 15. 9. 1782.–30. 11. 1784. a 29. 12. 1787.–29. 12. 1790., Venancius Šubert 4. 9. 1776.–7. 9. 1777., Placid Graff 6. 9. 1780.–4. 8. 1781., Jakub Chaloupek 4. 8. 1781.–15. 9. 1782., Serapion Datel 30. 11. 1784.–29. 12. 1787., Matouš Říha 29. 12. 1790.–29. 12. 1793., Lukáš Svoboda 28. 12. 1793. až † 22. 5. 1801., Roger Křepelka 4. 6. 1801.–28. 8. 1804., Petr Morávek 28. 8. 1804.–27. 8. 1806., Edvard Petera 27. 8. 1806.–6. 9. 1812., Nepomuk Friček 6. 9. 1812.–23. 8. 1815., Jáchym Hlušička 23. 8. 1815.–28. 8. 1821., August Zahradnický 28. 8. 1821.–22. 8. 1842., Quintus Spada 22. 8. 1842.–21. 8. 1848., Kristian Mykura 21. 8. 1848.–29. 8. 1881 († 18. 10. 1884.), Bernard Vařečka 29. 8. 1881 až posud.

V Hájku nalézá se dvůr kapitoly Vyšehradské, při němž jest hospoda o jednom patře. Hospoda tato patřívala ke statku Červ.-Újezdeckému.

[…]

167

[…]

Litovice.

Litovice nazývány druhdy také Letovice[9] a byly v dávných dobách zvláštním statkem a sídlem pánů z Letovic. Jméno osady odvozují od zakladatele nebo statku toho majitele „Lutovce".

R. 1213. připomíná se Bořita z Letovic, syn Bořity z Ředhoště rodu Kouniců.[1])

R. 1372. koupil arcibiskup Jan Očko z Vlašimi a bratří jeho Václav a Pavel z Jenštejna hrad Červ. Horu na Náchodsku. Asi r. 1390. postoupil arcibiskup dílu svého bratřím a Pavel se zavázal, že bude bratru svému Václavu, proboštovi kostela Týnského, ze zboží společného Červeno-Horského a Litovského a z vinice u Prahy úrok vydávati.[2]) Patřily tedy Litovice tehdy oběma bratřím a správu vedl Pavel z Jenštejna. R. 1375. založil a nadal Pešek či Pavel z Příboje, řečený z Litovic, kapli Všech svatých v kostele sv. Havla v Praze.[3])

Ku konci 14. a na začátku 15. století proslavili se z rodu pánů Litovických ze Sviňar[10] bratří Zachař (Zacharyáš) a Bořivoj. První byl místopurkrabí hradu Pražského a pánem na Litovicích.[4])

---

[1]) Orth – Sládek, Slov. top.
[2]) Aug. Sedláček, Hrady V. 37.
[3]) Tomek, Zákl. Pr. I. 201.
[4]) Sedláček, Hrady VI. 91.

---

9 Jde o mnohokrát opakovaný omyl, záměnu s moravskými Letovicemi. Bořita z Letovic nemá s Litovicemi nic společného. Litovice se poprvé připomínají r. 1266, kdy je jmenován Řehník z Litovic patřící k rodu Dražických

10 Svinař

168

Z počátku 15. stol. známi jsou dále r. 1401 Smil z Ronova, řečený z Letovic,[1]) Martin z Letovic, jenž r. 1404. pohnal před soud Viléma ze Žďáru, a Lutovec z Litovic, řečený Škola, jenž se uvádí r. 1420. mezi odpovědníky měst Pražských.[2]) R. 1414.–1416. byl mistr Petr z Letovic oltářníkem při oltáři sv. Bartoloměje v kostele sv. Štěpána na Rybníčku.[3])[11]

R. 1421. seděl na tvrzi zdejší Jan ze Sviňar a na Litovicích. Týž uvádí se za svědka na smlouvě, kterou prodal Petr ze Střietec, seděním na Libochovičkách u Okoře, Stěpánovi Mrázovi své zboží.[4]) R. 1431. navrhoval k oltáři Zvěstování P. Marie v kapli sv. Šimona a Judy v kostele Pražském, Jiříka, plebána (faráře) z Unhoště.[5]) Dále jej nalézáme r. 1432. mezi svědky při rozdělení statku bratří z Malovar (viz Chrustěnice) a r. 1437. soudil se s Janem z Vrchlabí, poněvadž mu učinil nějakých škod.[6]) R. 1451. byl Jan z Litovic mrtev a manželka jeho Anežka ze Žeberky a Ervěnic zavázala se dětem svým Buškovi, Bohuslavovi, Kateřině a Marketě.[7]) Z obou jmenovaných synů nastoupil dědictví Bohuslav. O Bohuslavu Litovském ze Svinař zachovalo se nám více zpráv než o kterémkoli vladykovi z Litovic. Za panování Jiříka Poděbradského mělo se dle sněmovního zápisu v Praze dne 14. března r. 1470. k zemské hotovosti z kraje Slanského postaviti 500 pěších a 50 jízdných. Mezi těmi, kteří tu hotovosť zřizovati měli, jmenován jest také Bohuslav Litovský.[8]) R. 1482. podepsán jest Bohuslav z Litovic na listině, kterou král český Vladislav II. se zavázal knížatům saským k věčnému přátelství. Pan Bohuslav přiznával se ku straně pod obojí a byl na sjezdu své strany ve Slaném r. 1482. zvolen mezi pány, kteří měli vyjednávati se stranou pod jednou.[9]) R. 1483. obdržel od krále podací právo ke kostelu Hostivickému. R. 1488. byl prokurátorem či zástupcem nápadův čili odumřelých statků královských a téhož roku dne 7. března seděl mezi vla-

[1]) Lib. conf. I. 45.
[2]) Lib. conf. VI. 216, 253, 275.
[3]) Tom.. Děj. Pr. V. 196.
[4]) Palacký, Arch. č.
[5]) Lib. conf IV. 175.
[6]) Sedláček, Hrady. V. 241.
[7]) Palacký, Arch. č.
[8]) Palacký, Archiv český.
[9]) Palacký, Dějiny V. č. 1. str. 213, 222.

169

dykami na soudě zemském.[1]) Sestra jeho Kateřina byla provdaná za Bohuslava na Červ. Újezdci a měla r. 1478. v Unhošti dvůr (nyn. č. 35.) se třemi podsedky.[2]) Tolik o pánech ze Svinař a na Litovicích.

V první polovici 16. století patřily Litovice, Břve, Sobín, a část Dol. Ptice Chrtínovi z Chrtína. Když r. 1544. týž rozdělil statek svůj mezi své dva syny, Bohuslava a Jana, dal k dílu druhému Litovice tvrz se dvorem, štěpnicemi, s vinicí, s dědinami se všemi, s koňmi osmi se všemi nádobami, s kravami a se vším příslušenstvím. Ves Litovice s těmito poddanými lidmi: Mráz, Uhňavej, Říha, jenž byl krčmářem a měl za povinnosť konopí trhat, Marek, kovář, Havel, Vávra a Vondrák. K tomu dílu přidal veliký rybník Litovský, pod

11 Údaje v tomto odstavci se nevztahují k Litovicím, ale snad k Letovicím

ním mlýn a velikou louku pode mlýnem. Také podací právo v Hostivici a dva člověky (poddané), které tu v Hostivici měl, totiž Jíru a Zápotočníka. Dále k tomu dílu patřil poddaný Jan Zajíček v Hoř. Pticích a lesy u Pticu nazvané: Mlejnská, Johanovská, Voltáře a Zákoutí. Ze svršků přidal k tomu dílu 10 lžic stříbrných a síťky ptačí, potom hákovnice všecky, i ty, které tu byly, i ty, které měl tehdy v Berouně.[3]) Z posledního vidíme, že byla tvrz dobře opevněná.

Až do r. 1559. patřily Litovice Abundovi Šlikovi. Od něho koupil téhož roku tvrz a ves Litovice Šebestyan Prunar, měšť. Starého města Pražského, za 3 375 kop gr. č. Po něm vládl statkem Jan Jarolím Prunar a po něm syn jeho Jindřich Prunar, jenž se r. 1618. ve studnici utopil. Matka utopeného Jindřicha, Kateřina Prunarová, rozená Zakostelecká z Bilejova a podruhé provdaná za Jana Kutnauera ze Sonnensteyna, ujala se statku, jenž jí byl r. 1623. po učiněném smíru přiřknut a do desk zanesen.[4]) Manžel Kateřinin, Jan Kutnauer, měšť. Starého města Praž., byl v době vzpoury purkmistrem a hejtmanem městským ve věcech vojenských. Stál tedy mezi nepřátely císaře Ferdinanda II. Z té příčiny, jakož

---

[1]) Palacký. Archiv český. Vymřela-li kde v zemi rodina, spadl statek její na krále a takový nazýval se odúmrť či statek odumřelý.
[2]) J. Mottl. Rukopis str. 13.
[3]) DZ. quat. po shoření desk 1542.–44.
[4]) DZ. quat. pam. rud., II. O. 25.

170

i proto, že se mu kladlo za vinu vyplenění koleje jezovitské, odsouzen byl při komisi hrdelní dne 26. května 1621. hrdla, cti a statku. Dne 21. června roku 1621. při oné památné popravě na Staroměstském náměstí byl Kutnauer s otčímem svým Sušickým na jednom trámu, vystrčeném z okna Staroměstské radnice, oběšen. Po té opustila Kateřina Kutnauerová svůj statek Litovický a vystěhovala se i s dětmi svými, nechtějíc se zříci víry své, ze země české. Statek její prohlášen cís. patentem ze dne 21. června 1628. za propadlý komoře české a prodán vedle cís. resoluce ze dne 19. října 1630., dne 21. července 1631. Kryšofu Šimonovi, svob. pánu z Thunu, nejvyššímu hofmistru císaře Ferdinanda III., za odhadní sumu 13 184 zl. rýn., ale s tou výminkou, že kupující s dědici svými povinen byl z rybníka k tomu statku náležejícího, vodu dle potřeby jak na hrad Pražský, tak do rybníka v bažantnici na časy budoucí propouštěti.[1]) K tomuto propadlému statku patřil mimo dvůr poplužní v Litovicích ještě dvůr v Hoř. Pticích, dva osedlí ve vsi Hostivici a plat v Dobrovízi.

Statek Litovický koupil pak asi v polovici 17. století Florian Jetřich Žďárský ze Žďáru. Při dělení statků Žďárských r. 1688. tvořily Litovice díl čtvrtý, jejž sobě vzala Anna Kat. hrab. z Magni v ceně 88 396 zl. 40 kr. $1^1/_{16}$ den. Kateřina z Magni odkázala statek ten synovi svému Josefu Antonínovi hrab. z Magni a týž jej prodal r. 1702. dne 5. dubna Josefovi hrab. z Vrbna za 130 000 zl. a 800 zl. klíčného.[2]) Vrbna prodal jej téhož roku dne 17. října Karlovi Jách. Bredovi za 140 000 zl. a 800 klíčného[3]) a ten přidělil jej k panství Tachlovickému.

Tvrz.

Tvrz Litovická, nyní sýpka a kancelář hospodářského úřadu, patřila ke tvrzím „znamenitým" a dobře opevněným, jakož o tom svědčí ony hákovnice, jež r. 1544. p. Chrtín při tvrzi ponechal. Ve válce třicetileté spustla, ale r. 1662. zase opravena byla, jak svědčí urburní kniha panství Kladenského a Červ.-Újezdeckého.

---

[1]) Bílek, Děj. konf. 314.
[2]) DZ. quat. pam. měď. V. J. 14.
[3]) Tamtéž N. 28.

171

Byla to budova třípatrová, vystavěná z tvrdé opuky, která do pažení dveří a oken otesána byla v hmotné, skoro hlazené quádry. Tloušťka zdí obnáší v prvním patře 145 cm, ve druhém 120 cm. Do prvního patra vcházelo se po schodech, nad nimiž zdvihala se stříška. Zde byly dvě nebo tři místnosti, v nichž se vykonávaly práce denní; ve druhém patře byla veliká síň rodinná, jejíž všecky čtyry stěny ozdobeny byly malovanými arabeskami a pleteninami, v nichž tu a tam spatřují se postavy svatých i světských osob. Skoro uprostřed hlavní stěny spatřiti lze posud dvě postavy skoro životní velikosti. Barva tu patrna pouze červená a tmavomodrá. Zde bylo šest oken vysokých, goticky klenutých a v některých oknech posud jsou sedátka z opuky zrobená; na těch nejčastěji sedaly dcery vladykovy pletouce a pěkným pohledem se kochajíce; jest odtud krásný rozhled na všecky strany, zvláště ku Praze až na Bílou Horu. V síni této posud spatříš místo, kde byl krb, a po obou stranách krbu jsou ve zdi dva otvory, snad k uložení nádob. Ze síně této vcházelo se dveřmi skoro uprostřed stěny jižní do nevelké modlitebny, v níž bylo jedno okno goticky klenuté a druhé menší ve stěně jižní má podobu rozety. Odtud mohlo se vejíti do kulaté věže, do které se ovšem také z přízemí vystoupiti mohlo po točitých schodech, jak posud lze viděti. Modlitebna a okrouhlá věž na straně jižní tvořily jeden přístavek. Střílny ve zdi posud se zachovaly. Ve třetím patře byla nejspíše zbrojnice a jiné místnosti.

Na západní straně jest přístavek čtverhranný, jehož půdorys jest obdélník. Do toho přístavku vcházelo se z každého patra. Nad vchodem do sklepů, jenž byl v přístěnku schodů do prvního patra, jest šikmo položený štít, v jehož poli jest lekno. Sklepy podzemní jsou tu tři; jeden podélní zaujímá asi $^2/_3$ budovy a dva menší příční; všecky jsou klenuté, otvory do nich z venčí úzké, podlouhlé, uvnitř rozšířené.

Tvrz tato jediná v našem okresu přečkala zloby války husitské i třicetileté.

Grunty před válkou a po ní.[12]

1. Grunt Pavla, na němž seděl r. 1662. Jan Novák, 1 lán.
2. Grunt Vondrákův, na němž po válce hospodařil Jiřík Zikmund, 1 lán.
3. Grunt Mrázovský, jenž byl roku 1662. pustý, 1 lán.

---

[12] Historii jednotlivých statků (gruntů) zpracoval v litovických pamětních knihách (kronikách) ve 30. letech 20. století litovický kronikář Ludvík Pergl. Tyto údaje publikoval v 90. letech Miloš Šrámek v seriálu Hostivické grunty

172

4. Grunt Perníčkův, jejž držel Franc, ale pryč z něho utekl, pustý, 1 lán.

5. Grunt Víta Jíry, nazýván Vítovský nebo Jírovský a byl r. 1662. pustý, pole ležela ladem.

6. Chalupa Kotouče, koláře, 3 kopy zahonů, pustá.

7. Grunt Jana Endra, řezníka, 3 kopy záhonů, pustý.

8. Chalupa Evy Vlčkovy, 50 záhonů.

9. Chalupa Jiříka Osvalda, 3½ kopy záhonů.

10. Krčma bývalá, panská, byla r. 1662. pustá, jenom zdi stojí, ani polí, ani luk, ani sadu při ní nebylo.

11. Mlýn byl panský pod Litovským rybníkem o dvou kolech moučných, r. 1662. pustý, toliko zdi zůstaly, jiné všecko zpustošeno jest.

Dále se praví v urburní knize: „Tvrz pustá se nyní spravuje. Dvůr při tvrzi jest pustý, stodola o jednom mlatě a čtyry štěpnice; dříve tu býval ovčín a ovčárna. Rybníky jsou tyto: 1. Hoření Litovský a pod ním Čekal. Pod tvrzí byly sádky či kuchyňky na živé vodě."

Obyvatelstvo.

Roku	1843. bylo	350 obyvatelů a	41 domů.
	1857.	343	41
	1870.	370	44
	1880.	515	53

Katastr: 857 ha. 10 arů. Daní: 4 625 zl. 33 kr. (s částí Jenečku a Břvemi).

Velký Jeneč.[13]

Jméno své obdržela osada tato od Jence, což jest jméno osoby mužské jako náš Jan. Jest tedy Jeneč rodu mužského. Ve 13. stol. psávali také „Jens" a „Gence". Bývaly zde dvě tvrze a několik dvorů, čímž se vysvětluje, že v dávných časích nebyla tato osada v držení jediné vrchnosti. Později vynikly zde dva dvory, které v polovici 16. stol. v jeden celek spojeny byly.

V první polovici 13. století patřila snad celá ves klášteru Kladrubskému; neboť r. 1239. jmenuje se Jeneč v kraji Pražském mezi statky papežem Řehorem IX. témuž klášteru potvrzenými.[1])

---

[1]) J. Erben. Reg. I. 454.

---

[13] Historie Jenče je podrobněji zpracována v díle Z pamětí obce Jenče, její domů a jich držitelů, které sestavil Karel Duda v roce 1936 (existuje pouze cyklostylem rozmnožený rukopis)

173

Ještě v témže století, roku 1253. dostal se Jeneč v Rakovnicku v držení řádu křižovníků s červenou hvězdou od krále Václava I.[1])

Celá krajina okolo Unhoště i Jenče před dávnými léty porostlá byla hojnými lesy. Král Přemysl Otakar II. (1253.–1278.), chtěje přispěti ku zvelebení Menšího města Pražského či Malé Strany, daroval měšťanům Malostranským všecku zemi v Unhošti a Jenči, pokud nebyla majetkem těch, kteří zde již dříve usedlí byli. Měli za to o sv. Havle z každého lánu odvésti králi jednu hřivnu stříbra. Malostranští, užívajíce tohoto daru, káceli lesy kolem Unhoště a Jenče, vzdělávali půdu a budovali si zde hospodářská stavení, sami se zde usazujíce, nebo čeleď svou sem vysýlajíce. Od té doby závisel Jeneč a Unhošť ve věcech soudních a hospodářských od městské rady Malostranské, která zde rychtáře a konšely potvrzovala.[2]) Z měšťanů pražských, kteří zde v té době usedlosti měli, známe Mikuláše Planera, konšela Star. m. Pr., jenž zde měl r. 1357. dvůr, který po smrti otcově zdědil syn jeho rovněž Mikuláš, jenž jej r. 1360. prodal.[3])

Ku konci 14. a na začátku 15. stol. měl v Jenči „na cestě k Unhošti" klášter na Slovanech v Praze 33 hřiven čili 35 kop 12 gr. důchodu ročního a dvůr poplužní s poplužím a čtyřmi hřivnami příjmu ve vsi Valově nedaleko Jenče. Zdá se, že onen důchod vycházel klášteru na Slovanech ze dvora o pěti lánech rolí, kterýž dvůr koupil Karel IV., aby jej zmíněnému klášteru daroval, od písaře svého Leubla, měšťana Pražského, a dvůr ve Valově se třemi lány, který rovněž za stejným účelem koupil snad od Heřmana Westfala. – Oba tyto dvory, Jenečský i Valovský patřily dříve, než je Karel IV. koupil, pod šos Menšího města Pražského, ale konšelé osvobodili je k žádosti Karlově ode všech berní městských.[4]) R. 1409. přešly ty dvory v držení Kašpara Čotra, konšela Staroměstského, který si je od kláštera Slovanského vyměnil za jisté platy v Čakovicích.[5])

---

[1]) Tomek. Děj. Pr. III, 144.
[2]) Erben. Reg. II. 7. 1020. Monogr. m. Unhoště 10. Tomek. Děj. Pr.II. 428.
[3]) Tomek. Děj. Pr. II. 474.
[4]) Tomek. Děj. Pr. III. 106.
[5]) Tamtéž. II. 490.

174

V době válek husitských (1418. – 1434.) patřila tvrz Jenečská Prokopovi z Rakovníka, řečenému Jidášek, jenž byl měšťanem Staroměstským a bakalářem učení Pražského. R. 1444. oblehl zmíněnou tvrz Aleš ze Sternberka a na Křivoklátě, dobyl jí a zajav Jidáška, odvezl jej na Křivoklát.[1]) R. 1460. držel tuto tvrz a dvůr Theodor Rejchel z Rejchu. Potom vládla tím zbožím Johana ze Skuhrova, po níž je zdědil v polovici 16. stol. Vilém Chlumčanský z Přestavlk; byla to tvrz, dvůr poplužní a svobodná krčma. Týž prodal to zboží r. 1553. dne 1. srpna Volfovi z Vřesovic a na Doubravské Hoře za půlsedma sta kop.[2])

Jiný dvůr měl zde v první polovici 15. století Hašek z Jenče a manželka jeho Anežka. Tato byla dcera Anny z Hlivojed, která dceři své a manželu její dne 10. září 1435. prodala věno své, které měla po nebožci Filipovi (z Černína), muži svém, ve Vlencích za 25 kop. Svědky této smlouvy byli: Mikeš Poledne z Lidic, té doby purkrabí na Karlštejně, Hostpřid z Hostivice a jiní. Jejich syn byl snad Leonard z Jenče a Vlenec, jemuž se r. 1446. přiznal ke dluhu Jan z Terešova.[3]) Ve druhé polovici 15. stol. náleželo to zboží

panošovi Zikmundovi z Libědic a Jenče, jemuž r. 1462. postoupil Beneš svůj dvůr v Hostivici, nazvaný „Čeňkovský". Skoro téže doby připomíná se Brož Drast z Drast a Jenče, který s Janem Fráňou z Ejziře a Zlejciny dali moc Jindřichovi z Moravěvsi, aby rybničnou hráz udělal na cestě k Dobrovízi.

V první polovici 16. stol. náležela tato část Jenče Šebestyanovi Plánskému ze Seeberku. Týž prodal to zboží dne 12. června 1567, za 1 250 kop Volfovi z Vřesovic, jenž se tím stal pánem obou tvrzí a celého statku Jenečského.[4]) Po něm zdědily Jeneč roku 1569. dcery jeho Anna a Mandalena z Vřesovic, ale prodaly jej r. 1576. Janovi Vchynskému ze Vchynic a na Nalžovech za 5 500 kop. Týž prodal statek Jenečský ještě téhož roku dne 25. června Gothardu Floriánu Žďárskému za 9 000 zl.

---

[1]) Tamtéž. VI. 115.
[2]) DZ. quat. trh. brunátný 50. E. 1.
[3]) Palacký. Archiv český.
[4]) DZ. quat. hřebíč. 59.

Ve smlouvě jmenují se mimo jiné: „dvě tvrze ve vsi Jenči, dva dvory poplužní s poplužími, ves Jeneč s mlýnem, krčmou výsadní, s kovárnou a jinými krčmami v téže vsi Jenči, ve kterých se piva šenkují, a se vším příslušenstvím, jakž jest Janovi Vchynskému r. 1576. od Anny a Mandaleny, sester z Vřesovic, prodáno."[1]) Po Gothardu Florianovi Žďárském zdědil Jeneč r. 1604. syn jeho Florián Jetřich, zeť onoho z oken kanceláře české vyhozeného Jaroslava Bořity z Martinic. Týž znám byl protestantským pánům jako horlivý katolík. Proto byl mu dle usnesení sněmu odbojných stavu ze dne 7. května r. 1620. Jeneč od direktorů zabrán, aby z užitku odtud těm, kteří od císařských vojsk na mizinu přivedeni byli, měsíční vychování poskytováno bylo. Po bitvě na Bílé Hoře byl však statek ten majiteli navrácen.[2])

Po smrti otcově r. 1653. zdědil celé panství Kladenské i Červ.-Újezdecké, tedy také Jeneč, syn jeho Frant. Adam Euzebius a vládl rozsáhlým dědictvím až do své smrti dne 7. dubna 1670. Při dělení r. 1688. přidán Velký Jeneč k dílu Litovickému, jenž připadl Kateřině z Magni, která jej odkázala synovi svému Jos. Ant. hrab. z Magni, a ten prodal statek Litovický s Jenčem r. 1702. dne 5. dubna Jos. hraběti z Vrbna, od něhož jej koupil ještě téhož roku dne 17. října Karel Jách. Breda, jenž jej připojil k panství Tachlovickému.

Grunty před válkou třicetiletou.

1. Grunt Štipakovský. Týž koupil r. 1598. od Macha Štipáka Petr, krčmář za 1 150 kop; byla to krčma. R. 1613. hospodařil na něm syn jeho Buryan.

2. Grunt Víta Pousteckého, jejž koupil r. 1579. Jan Cívka za 150 kop.

3. Grunt po † Jiříkovi Nučickém koupil r. 1605. Duchek, jinak Douša za 1 100 kop. R. 1611 přešel frejmarkem na pana Pozdenského.

4. Spáleniště Jiříka Bakaláře. To koupil od Bakaláře r. 1609 Vondřej Kožíšek za 40 kop.

5. Grunt Tomáše Sládka měl r. 1579. koupený za 52 kop Jakub Řezáč. Týž grunt ujal spálený r. 1622. Vavřinec Finfan ve 40 kopách. R. 1625. koupil jej Václ. Duda.

---

[1]) DZ. quat. rozin. I. 62. M. 8.
[2]) Bílek. Děj. konf. XXIII.

176

6. R. 1622. ujal nějaký grunt Jan Chalupa ve 30 kopách. R. 1624. koupil jej Jiří Pryfka za 60 kop. R. 1630. Jiří Řezáč za 39 kop.

7. Grunt Štipákovský druhý. Patřil až do r. 1615 Vavřinci Štipákovi, jenž jej zmíněného roku prodal Havlovi z Bratronic za 1 500 kop míš.

8. Grunt Matěje Kalivody ujal r. 1618. Vavřinec Kalivoda podle prošacování ve 150 kop míš. R. 1628. po † otčímu svém ujal ho Šimon Kalivoda.

9. R. 1586. měl Jan Vojáček koupenou krčmu od Václavíčka z Veleslavína za 605 kop míš.

10. Grunt Jiříka Bakaláře koupil r. 1609. Jan Pozdenský, Jenečský písař pivovarní, za 350 kop. R. 1611. sfrejmarčil (vyměnil) tu živnosť s Ondř. Doušou a týž dal ji frejmarkem Jiřímu Škarohlídovi.

11. R. 1607. koupil Jiřík Hošek živnosť od Jana Krkavce za 650 kop míš.

12. R. 1628. prodal Václ. Hošek grunt svůj Janu Beránkovi za 800 kop míš.

13. R. 1605. koupil Jakub Mamra grunt od Jiř. Bakaláře za 80 kop. R. 1623. koupil jej od Mamry Tobiáš Fijala za 124 kop.

14. R. 1609. koupil Jiří Křepela grunt od Jana Rambouska, ševce, za 40 kop. R. 1622. ujal jej Ambrož Brejcha v 60 kopách. R. 1623. koupil jej od něho Jan Javůrek za 90 kop a týž postoupil tu chalup r. 1628. Kašparovi Ledvinkovi za 90 kop.

15. R. 1587. koupil Vondra chalup od Macha Řezáče za 35 kop. R. 1614. koupil ji Jan Mikulášů za 45 kop a r. 1617. ujal ji v té ceně po otci Tomáš.

16. R. 1586. koupil Jan Žižka grunt od Jíry Sládka za 400 kop. R. 1629. koupil jej Šebesta Kovář (či kovář?) za 400 kop. R. 1614. ujal ten grunt všecken spálený a zbořený Tomáš Vondra za 90 kop, ze které sumy náleželo záduší Hostivickému 20 kop a Anně po † Šeb. Kováři 70 kop.

R. 1662., tedy po válce, byly zde následující usedlosti, z většiny pusté: 1. Krčma Buryanovská, panská, 2 lány. 2. Grunt Kašpara Vondráčka 54 str. 3. Grunt Jiříka Kalivody 2 lány. 4. Chalupa Kožíškovská 12 str. ladem, pustá. 5. Chalupa Dudova 18 str. pustá. 6. Grunt Srbovský po Jiříkovi Řezáči 18 str.

177

pustý. 7. Grunt po Havlovi z Bratronic 4 lány pustý, klisen se tu dříve chovalo osm. 8. Grunt Šimona Kalivody 33 str. 9. Grunt po Matěji Hrochovi 40 str. 10. Krčma Vocáskovská 1 lán, pustá. 11. Grunt po Janovi Chalupovi 1 lán ladem, pustý. 12. Grunt Hoškovský 1 lán ladem pustý. 13. Grunt Matěje Hoška 1½ lánu. 14. Chalupa Fijalovská 12 str. ladem, pustá. 15. Chalupa Ledvinkovská 3 str. 3 věr. ladem, pustá. 16. Chalupa Vondráčkovská bez rolí, pustá. 17. Chalupa Marka Tesaře 42 str.

Tvrz bývala před léty od kamene vystavěná, vodou obehnaná, nyní zbořená a pustá zůstává; pod ní byly sádky neb rybníčky dva a chmelnička, nyní to vše křovím zarostlé jest. Pivovar též při tvrzi býval, v němž se vařívalo na 30 věrtelů. Sladovna jest od kamene vnově vyzdvižená, studnice vážná, dřívím obroubená. Dvůr byl od kamene vystavěný, nyní pustý zůstává, při něm se k ruce vrchnosti nic neseje. Zahrady dvě. Ovčín od kamene vystavěný, v němž se skot jalový chová. Pole větším dílem lesy a porostlinami zarostlá. Rybníky: 1. Hoření nade vsí jest pustý, hráz stržená, není na žádné živé vodě. 2. Pod ním též nade vsí jest všecken zanesený a pustý. 3. Pode vsí veliký byl, nyní pustý. – Tak vypadal Jeneč 14 let po válce!

Škola.

Dle farní památní knihy Hostivické bylo povoleno odškolení Velkého Jenče od Hostivice dne 24. května 1833. Však proto přece několik let docházeli do Jenče výpomocní učitelé z Hostivice. Nová školní budova vystavěna byla r. 1838. Až do r. 1882. byla zde škola jednotřídní a když 1. lednem téhož roku otevřena třída druhá, vyučováno v č. p. 20. R. 1885. dokonána přístavba školy nákladem 5 830 zl. a dne 25. září školní budova znova vysvěcena. Dne 1. září 1888. byla škola rozšířena o třídu třetí.

Seznam učitelů.

Frant. Sládek 1833.–1845. František Janžár 1845–†1848, Frant. Kučera od ledna do srpna 1848. a od 1850. do února 1857. Václ. Dvořák od srpna 1848. do listop. 1850. Matěj Tůma od února 1857. do září 1858. Ondřej Pinkava od září 1858. do čer-

178

vence 1859. Ferdinand Janoušek od července 1859. do března 1863. Leopold Specinger od března 1863. do září 1866. Václav Kukla od října 1866. do 28.10.1872. Alois Krištůfek od listop. 1872. do října 1874. Adolf Studený od října 1874. do ledna 1876. Josef Kmoch od 1. ledna 1876. až posud. Josef Strejček 1. 1. 1882. až do 31. 12. 1886. Ferdinand Janoušek 1. 1. 1886. až posud. Bohumil Laube 1. 3. do 13. 8. 1888. Frant. Hádek 1. 9. 1888. až posud. Božena Kmochová, industr. 1. 9. 1879.–31. 1. 1888. Božena Landová 1. 1. 1888. až posud.

Jeneč jest od dávných dob sídlem vrchní správy panství Tachlovického. Jest zde panský dvůr, pivovar na 44½ sudu a veliká strojírna. Z vrchních hejtmanů známi jsou nám tito: Václav Nigrin z Liboslavi r. 1660., vrchní panství Červ.-Újezdeckého. Mates Princ r. 1663., vrchní panství Červ.-Újezdeckého a Kladenského. Václav Kondelík r. 1738. Gabriel Krištof r. 1741. Aug. Bretschneider od r. 1745. Benno Vinkler r. 1750. Josef Beníšek r. 1760. Jindřich Hoser r. 1774. Filip Benno Vinkler † 10.10.1778. Vinc. Svoboda do r. 1799. Ign. Stibitz od r. 1800. Václ. Vünsch, Frant. rytíř Peche, Ant. Velebil, Dr. Karel Hofbauer ok. r. 1862. Filip Link do 15. 6. 1884. a Josef Bělohradský od 16. 6. 1884. posud.

Obyvatelstvo.

Roku	1843. bylo	724 obyv. a	82 domy.
	1857.	672	84
	1870.	753	92
	1880.	925	106

Katastr: 737 ha. 70 arů. Daní: 6 571 zl. 74 kr.

Rychtářové: Jiří Dvorský 1841.–1844. Antonín Vlček 1844.–1847. Jan Malý 1847.–1850. Starostové: Frant. Studený 1850.–1861. Jan Malý 1861.–1874. Václ. Chvoj 1874.–1879. Jan Vyšín 1879.–1883. Josef Černý 1883.–1889. Jan Turecký 1889. posud.

———

Malý Jeneč.

Za panování Jana Lucemburského měl v Mal. Jenči chrám a špitál sv. Lazara mezi Prahou a Vyšehradem jisté pozemky, které si r. 1363. za Karla IV. dotčený špitál vyměnil za zboží ve Lhotě u Kouřimi. (Ekrt. Posv. místa Pr. II. 466.)

179

Na začátku 16. stol. patřil se zbožím Hradišťským Ludvíkovi Bezdružickému z Kolovrat, pak jeho synům Janovi a Zdislavovi Abdonovi, kteří je prodali Evě ze Štampachu a potom jako část zboží Hostivického patřil Malý Jeneč Žďárům. Při dělení r. 1688. přidán k dílu Litovickému.

Grunty před válkou třicetiletou a po ní.[14]

1. Grunt Kambovský. Grunt † Jana Kamby ujal tři léta po bitvě Bělohorské r. 1623. syn jeho rovněž Jan Kamba. R. 1662. byl pustý; bylo při něm 1¼ lánu, louky pronajímala vrchnosť rychtáři Velko-Jenečskému.

2. Roku 1605. koupil Jan Nedbal grunt od Jana Štírka za 380 kop. Roku 1662. hospodařil tu Jiří Nedbal a byl při něm 1 lán polí.

3. R. 1610. po sv. Janu Kř. prošacována živnosť ve vsi M. Jenečku v sumě 650 kop a ujal ji Jan Sládek. Dříve patřil ten grunt Janu Piplasovi. Roku 1630. ujal jej Řehoř Tobiáš za 400 kop. – Bylo to po bitvě Bělohorské a v době války; nebyl tedy grunt ten asi velice pustý. Ale r. 1662. byl již pustý.

Obyvatelstvo.

Roku	1843. bylo	193 obyv. a	23 domů.
	1857.	176	23
	1870.	263	24
	1880.	276	24

———

Břve.

V 15. století patřily Břve, kde byla tvrz a dvůr poplužní, měšťanské bohaté rodině Pražské Rokycanských. Okolo r. 1418. patřily Františkovi Rokycanskému a potom synovi jeho Janovi či Jankovi.1)

R. 1544. náležely Břve, Sobín, Litovice a část Hoř. Ptíčů Zikmundovi Chrtínovi z Chrtína. Týž rozdělil zmíněného roku statek svůj na dva díly a k prvnímu dílu dal: Břve, tvrz

---

[1]) Tom. Děj. Pr. II. 427. a Palacký. Archiv český.

---

[14] Historii jednotlivých statků (gruntů) zpracoval ve svých poznámkách ve 30. letech 20. století litovický kronikář Ludvík Pergl. Z Perglových poznámek sestavil v 90. letech Miloš Šrámek malojenečskou část seriálu Hostivické grunty

180

pustou se dvorem, chmelnicí, štěpnicí, s dědinami a lidmi poddanými, 3 rybníky, totiž: Starý Břveský, Nový Břveský a malý nad Novým, slove Slaník. Usedlíci byli zde tito: Žehnák, Martin a Janek, jenž měl zde krčmu. K tomu dílu dal Sobín a zboží, které měl v Dol. Ptičích. Ze svršků přidal k dílu tomuto: Koflík stříbrný, s půl černý, koně tři, na ně nádobí bez chomoutů, krávy čtyry, jalového a skopového dobytka polovičku a sviň, prasat i husí také polovičku.[1])

V 17. stol. patřily Břve Žďárským ze Žďáru a při dělení r. 1688. připadly se dvorem, jenž byl toho času pustý, k dílu čtvrtému, Litovickému, a měly pak tutéž vrchnost jako Litovice.

Grunty před válkou třicetiletou a po ní.[15]

1. Živnosť po † Křížovi prošacovali r. 1592. rychtáři a konšelé ze vsi Sobím, Žeppů a Brví v 350 kop. míš. a za hospodáře mocného ustanoven Vít Čejků, synek ze vsi Žeppů, pojav sirotka Dorotu za manželku. R. 1621. po † Vítovi Čejkovi ujal grunt Jan Kozák z Jinočan v 600 kop. R. 1662. hospodařil tu Jiří Kozák a měl 2 lány polí.

2. R. 1597. koupil Jan, krčmář, od Pavla krčmu za 250 kop gr. míš. R. 1639. odevzdala ji vdova Alžběta, jsouc stará, vnučce své Ludmile a Janu Mělnickému, manželu její, který tu hospodařil ještě r. 1662.; bylo při ní 25 str. polí.

3. R. 1597. koupil Matěj Albrecht grunt od Jana Fochra za 95 kop. Týž zemřel roku 1610., nezanechav ženy, ani dětí. R. 1618. ujal ten grunt Šimon Čejka ve 140 kopách, ale již r. 1621. koupil jej od Evy Matěj, příjmím Štírek. Od něho koupil jej r. 1624. Bartoloměj Litovský za 140 kop a ten jej prodal za stejný peníz r. 1628. Janu Řezáčovi. R. 1662. tu byl Jan Hošek a měl 20 str. polí.

Dále zde byl dvůr panský od kamene vystavený, ale r. 1662. pustý tak, že toliko zdi stály. Téhož roku byl zde dále ovčín, panský sad a následující rybníky: 1. Břveský při krčmě, 2. Kala nebo Kalský, 3. Nekejcov nad Břveským, pustý a 4. Čížek nad Kalským.

---

[1]) DZ. quat. po shoření desk.

181

Obyvatelstvo.

Roku	1843. bylo	204 obyv. a	25 domů.
	1857.	198	29
	1870.	239	31
	1880.	239	33

---

[15] Historii jednotlivých statků (gruntů) sepsal do svého pracovního sešitu ve 30. letech 20. století litovický kronikář Ludvík Pergl. V 90. letech tyto údaje publikoval Miloš Šrámek v seriálu Hostivické grunty

Sobín.

Ve 14. stol. byl Sobín prebendou kanovníků při chrámě sv. Víta v Praze. R. 1367. bral z ní užitky Přibyslav, arcijáhen Horšovský.[1]) Téhož roku držel ji Štěpán, syn Štěpána z Tetína. R. 1382. obdržel prebendu v Sobíně a Ctiněvsi po Štěpánu, písaři zemském, Fridman, syn Mikulášův z Ústí, jinak Fridman z Prahy, mistr svobodného umění a bakalář, později doktor bohosloví, před tím kanovník u Všech Svatých, v Týně a správce školy u sv. Víta. O tuto prebendu měl Fridman spor s kanovníkem Vyšehradským a farářem v Kolíně, Václavem, synem Kolmanovým ze Stříbra, kterýž byl také od r. 1380.–1388. písařem kuchyně královské. Fridman spor prohrál a s ním také prebendu v Sobíně, která Václavu přidělena byla. R. 1431. držel prebendu tu Zdeněk z Labauně, mistr svobodného umění, kaplan králův a potom děkan i probošt kapituly Všech Svatých.

V první polovici 15. stol. patřil Sobín, Břve, Litovice a dvůr v Hoř. Pticích Zikmundu Chrtínovi z Chrtína a když týž r. 1544. rozdělil svůj statek mezi dva své syny Bohuslava a Jana, připadl Sobín k dílu prvnímu. Tehdy byli zde tito usedlíci: Jíra Marků, Marek, Kudyvida, Čečan Kopanský a Petr.

Ku konci 16. stol. byl Sobín částí statků Žďárských ze Žďáru a při dělení rozsáhlého dědictví r. 1688. připadl jako část statku Litovického Kateřině hraběnce z Magni a měl pak tutéž vrchnosť jako Litovice.

---

[1]) Tomek, Děj. Pr. V. 124, 125, 129, 132.

182

Grunty před válkou třicetiletou a po ní.

1. Grunt Filipa Žáka v ceně 400 kop. R. 1616. hospodařil tu syn jeho Matouš se svou matkou. R. 1662. patřil Jiříku Koutnému.

2. Grunt Franců patřil jako dědictví Šebestovi Francovi a jeho sestře, kteří se r. 1604. smluvili, a grunt podržel Šebesta. Vdova po něm provdala se asi r. 1610. za Matesa Hauta, který grunt převzal ve 400 kop, ale potom „si zoufal". R. 1662. hospodařil tu Matěj Franc, 1 lán.

3. Krčma. kterou r. 1591 koupil Bartoň Štipák od J. M. Pána za 240 kop. R. 1662. patřila Martinu Urbanovi, měla 5 kop 30 záhonů.

4. Grunt Jíry Sládka, jenž stál r. 1586. za 750 kop. R. 1631., tedy v době války, ujal jej Matěj Čert za 700 kop. Musil to tedy býti veliký grunt! R. 1662. patřil Janu Málkovi a bylo při něm 1½ lánu.

5. Matěj Marků zůstával po otci svém v gruntě zaplaceném. R. 1652. ujal ho za 300 kop Jan Urbanů; bylo při něm 1½ lánu.

6. Grunt Víta Hauta měl r. 1584. Matouš Haut koupený za 600 kop. R. 1622. spálený grunt po † Matouši Hautovi ujal syn po † Václavu Hautovi, zase Matouš ve 400 kop. R. 1638. ujal jej Matěj Kuliš s vdovou Annou po Matoušovi. R. 1662. seděl tu Jakub Perníček a měl 1½ lánu polí.

7. Grunt po † Kodyvidovi pozůstalý měl r. 1586. Jiří Auška, jenž ho koupil za 800 kop od pánů Audrcských. R. 1615. ujal jej zeť po † Jiříku Houškovi, Vavřinec, v 1 000 kopách. Léta 1628. prošacován od vojáků spálený grunt po † Vavřinci Houškovi na 700 kop a ujal jej Tomáš Pýcha ze Zlejčiny, přiženiv se k Dorotě po Vavřinci. Pýchovi říkali také

Malej. R. 1652. prodán Janu Pospíšilovi za 300 kop. Byl tedy velice spustlý! R. 1662. hospodařil tu Vít Pospíšil a měl 18 kop záhonů.

Bedlivý čtenář pozoruje, že zde byly vesměs velké grunty a žádných chalup.

Obyvatelstvo.

Roku	1843. bylo	70 obyv. a	13 domů.
	1857.	115	13
	1870.	123	13
	1880.	148	17

183

Katastr: 325 ha. 14 arů. Daní: 1 667 zl. 15 kr.

Starostové: Jan Bezděka, rychtář, roku 1824. Matěj Kalous 1850–1854. Josef Koutný 1855.–1864. Stanislav rytíř Ondřejovský 1864.–1867. Josef Havlůj 1867.–1873. Antonín Rákos 1874.–1879. Václav Turecký 1880.–1885. Václav Kapalín 1886. až posud.[16]

Hostivice.

Jméno vesnice této odvozovati sluší od „hostivce". Hostivec byl osadník, který jistými službami byl povinován. Slovo „hostivec" pochází od hosta (hosť-hostě) a znamenalo za starodávna cizince, cizího kupce, anebo osadníka z jiné dědiny přišlého.

Dne 25. dubna 1264. Přemysl Otakar II., vraceje klášteru Břevnovskému ves Žepy čili Řepy, již byl Frovín, měšťan Pražský, od kláštera koupil, ale smlouvě dosti neučinil, zmiňuje se o pozemcích některých v Žepech, „jež drželi někteří lidé naši ke stolu našemu náležející v téže vsi, kteří hostivci vůbec se nazývají (qui Hostivczi vulgaliter vocantur)". Hostivci ti, náležející ke stolu královskému, nejspíše byli povinováni opatřovati dvůr královský zvěří srstnatou a pernatou z okolních porostlin a lesů, nebo jinými potřebami. A brzy ulpělo jméno tehdáž obecné jako zvláštní a vlastní jméno severněji od Žep na dědině, která jím nazývá se podnes. V jiných listinách vyskytuje se jméno lesa Hostivec a Hostovec, při něm pak jméno osady Hostivice.

Pozn. Patrno, že pojmenování Hostivice, místa hostivci osazeného, jest čísla jednotného a tak je i listiny kladou, ačkoli i v nich chybné množné číslo proskakuje.

Nejspíše hned r. 1257, když Přemysl Otakar II., vyhnav obyvatele z podhradí Pražského, Nové město (rozuměj Malou Stranu) založil, vykázány byly některým měšťanům pozemky v Hostivici, aby je v pole obrátili, avšak tak, aby držitelé jejich odváděli jistý roční plat (šos), řídíce se ve všem všudy rychtářem, později i knihami Malostranskými, čímž jakožto osoby svobodné lišili se od venkovského lidu poddaného. Tak povstalo zde několik dvorů svobodných, o nichž zde zpráva podána budiž.

---

[16] V 50. a 60. letech byl Sobín součástí politivké obce Hostivice. Zdejší starosta byl tedy starostou osady, nikoliv obce

184

Léta 1309. dal Jindřich Korutanský Rudlínovi, krejčímu z Nového města pod hradem Pražským tři lány lesa řečeného Hostivec, příslušejícího k purkrabství Pražskému, „aby sobě to vyplanil a vyklučil". Anna, králová Jindřichova, i Jan Lucemburský darování toto Rudlínovi potvrdili. – To by byl dvůr jeden.

Druhý dvůr založen takto: Léta 1315. dal král Jan písaři svému dvorskému Janovi z Kamenice šest lánů porostlin v lese Hostivici „u vsi Hostivice", aby obrátě je v role, užíval jich a spravoval se rychtářem Malostranským. Jeden lán prodal písař r. 1331. (dle Tomka r. 1325.) mistru kuchyně královské Gotfrídovi, jenž s bratrem Ojiřem přikoupil šest jiných lánů v té dědině. Gotfríd byl pradědem Jindřicha z Hostivice, jehož otec nejspíše jako děd jmenoval se také Jindřich. Tomuto Jindřichovi z Hostivice, pravnuku Gotfrídovu, ztvrdil král Ladislav dne 29. dubna 1454. listy dané od krále Jana a Karla.

Jinak děděn, najímán a prodáván byl jiný dvůr. L. 1375. Jan Očko z Vlašimi, arcibiskup Pražský, založiv na Hradčanech špitál pro chudé kleriky a žáky, daroval mu dvůr v Hostivici. Dvůr ten dán byl pod plat Prokopu Leškovi, po němž dne 26. dubna 1410. Miran, kan. Mělnický, s vědomím probošta a kanovníkův prodal jej právem zákupním Čeňkovi, kraječi suken čili postřihači v St. městě Pražsk. Rada Menšího města Pražsk. (Malé Strany) vydala Čeňkovi list na ten trh (koupi), který i arcibiskupem Zbyňkem z Hazenburku i Václavem IV. byl stvrzen. Cena trhová toho dvoru byla 170 kop gr. Čeněk, který býval v Starém městě Pražském konšelem, z neznámých příčin sťat byl r. 1413. na radnici Staroměstské. J. Řehořovi, synu Čeňkovu, vydal Václav IV. list na ten dvůr, osvobodiv jej všech berní a daní. Řehoř ustanovil po sobě poručníky Peška (Petra) a Jana, bratří z Prahy. Z tohoto po Čeňkovi „Čeňkovského dvora" vycházelo ročně „šosu" na Malou Stranu 3 kopy gr. Král Zikmund, jenž statky a klenoty královské i církevní málem všecky zastavil, zapsal i dvůr Čeňkovský r. 1437. Peškovi z Kunvaldu, osvobodiv jej i platu Malostranského. Kromě toho zastavil mu i 6 kop úroku kanovníkům Vyšehradským náležitého na tom dvoře. Léta 1454. přihlásili se k tomu dvoru Bohuslav a Jan bratři z Kunvaldu. L. 1459. Jan z Kunvaldu a z Dražic prodal dvůr s dvěma podsedky, kterýž Pešík, strýc jeho od císaře Zikmunda zapsaný měl, panošovi Sekerkovi ze Sedčic za 66 kop

185

grošů. Buškův pak syn Beneš l. 1462. dal dobrou vůli (postup) na dvůr panoším Martinovi z Drženic (?) a Zikmundovi z Libědic a Jenče. Hanuš z Kolovrat, probošt Pražský, vyplatil ten dvůr, čehož potvrdil král Vladislav I. 1483. To byl dvůr Čeňkovský.

O jiném dvoru zaznamenáno jest v archivu kapitoly Pražské toto: Václav Brabec, měštěnín Starého města Pražského, držel v Hostivici dvůr „za kostelem", jejž l. 1445. prodal Bavorovi z Měrunic za 150 kop. Léta 1453. prodala jej Škonka, vdova po Janovi z Měrunic, synu svému Jindřichovi za 130 kop gr. L. 1456. Škonka z Hostivice učinila synovi svému poručníka Jindřicha z Moravěvsi, odkázavši synovi dluhy po lidech. L. 1464. Hilarius, děkan kapitoly Pražské, ztvrdil smlouvu, jíž Václav ze Skuhrova Jindřichovi z Moravěvsi postoupil dvoru kapitolního za kostelem s dvěma podsedky a lesem. Svědky byli Odolen ze Slavkova a Václav ze Svarova.

Jiný dvůr neznámého času prodal Jiřík, měšťan Malostranský s Margaretou, manželkou svou, Jakubu Čečíkovi a Marketě, manželce jeho, za 250 kop gr. Čečík přikoupil

pole jednoho lánu a půl korce ode dvora Aleše Oduce, Anny manželky jeho, v Hostivici. Hlásil se k tomu l. 1454. Děpolt z Rízemberka.

Jiný dvůr o třech poplužích náležel okolo r. 1450. Petru Drabnicovi, měšťanu Pražskému. Týž dal jej v l. 1408.–1410. věnem dceři své Kateřině, provdané za Marka ml., syna bohatého Marka Čotra, rovněž měšťana Pražského.

Tolik Fr. Zoubek. Viděti z toho několik svobodných dvorů měšťanů Pražských. Časem arci dostaly se všecky v majetek jedné vrchnosti. Kdy však se to stalo, říci nemůžeme. Dle Slovníku Naučného (X. 249) spojen dvůr Čeňkovský se dvorem za kostelem hned 21. listopadu 1464., kdy jej Jindřich z Moravěvsi koupil.

R. 1422. jmenuje se mezi majiteli Karlštejna také Hostpřid z Hostivice, jehož dcera Školastika byla provdána za Jindřicha z Moravěvsi. (Sl. N. X. 249.)

V 16. stol. byla Hostivice majetkem královské komory a Ferdinand I. daroval ji dne 20. února 1561. Janovi a Zdisla-

vovi Bezdružickým z Kolovrat v dědictví zpupné[1]) a ti prodali dne 28. června 1563. tvrz Hostivickou se dvěma dvory, ves Hostivici a Mal. Jeneč, pustou tvrz Hradiště s pustým dvorem, pustý dvůr Neidek Evě ze Štampachu, ovdovělé Žďárské na Červ. Újezdci;[2]) ta odkázala vše Jindřichovi Štampachovi ze Štampachu a ten závětí ze dne 28. května r. 1586. dceři své Lidmile Vřesovcové z Vřesovic.

Na konci 16. stol. patřila Hostivice, Jeneč a Červ. Újezdec rytíři Gothardu Floriánovi Žďárskému ze Žďáru, pak jeho synu Janovi a po smrti téhož r. 1598. nedospělému Floriánu Jetřichovi, jemuž byly Hostivice a Jeneč zabaveny od stavů odbojných, protože, jsa zetěm známého Jaroslava z Martinic, byl přívržencem Ferdinanda II. Příčina té konfiskace byla tato: Hned na začátku války třicetileté císařští vojevůdcové Maxmilian, Bukvoj a Maradas v jižních Čechách strašně řádili a mnohé statky pánů odbojných, jakož i města protestantům příchylná, zvláště Písek, Prachatice, Netolice a Týn nad Vltavou v rum a popel obrátili, obyvatelstva velikou část povraždili, jiným pak statky a movitosti pobrány. Proto učiněn byl na sněmu odbojných stavů dne 29. července r. 1619. návrh, aby těm, kteří takto o jmění a statky přišli a v nouzi uvedeni byli, náhrada udělena byla ze statků oněch katolických pánů, kteří po onom osudném vyhození z oken z hradu královského uprchli, jako byl Martinic, Slavata a jiní. Dle toho usnesení byly i Hostivice a Jeneč Jetřichovi ze Žďáru od direktorů zabrány, aby z jejich užitku těm, kteří od císařských vojsk na mizinu přivedeni byli, měsíční vychování poskytováno bylo. Ty statky ovšem po bitvě Bělohorské zase majiteli navráceny byly.[3])

Když r. 1653. Florián Jetřich zemřel, nastoupil dědictví syn jeho Frant. Adam Eusebius ze Žďáru a když r. 1688. stalo se dělení rozsáhlých statků Žďárských, přidělena Hostivice k dílu pátému, jenž připadl Johaně Barboře hraběnce Karetto-Millesimo, která všechen statek svůj prodala r. 1697. dne 17. srpna Karlovi Jáchymovi hraběti Bredovi. (Viz Tachlovice!)

---

[1]) Slovník Nauč. X. 249. Zpupný statek byl statek svobodný.
[2]) DZ. quat. pop. 56. B 19.
[3]) Bílek Děj. konf. XXIII.

187

Duchovní správa.

Nejstarší zpráva o chrámu Páně Hostivickém spadá do r. 1277. Obsažena jest v listině, kterou Otto, představený kláštera sv. Františka v Praze, dále Jindřich, prior téhož kláštera, a celý konvent vykupuje desátky, jež měl kostel Hostivický na dvoře téhož kláštera v Kralupech, dvěma hřivnami stříbra. V listině této jmenuje se správcem kostela Abel, bratr Trojana, kanoníka chrámu Pražského.[1])

Kostel Hostivický, jenž patřil k dekanátu Ořechovskému a z něhož l. 1352 šlo do Říma 18 grošů pololetního desátku papežského, dostal se darováním proboštovi Mělnickému. Až do r. 1360. byl Jakub, oltářník při oltaři sv. P. Barbory v kostele sv. Víta v Praze také střídníkem v Hostivici. Téhož léta ustanovil si Šimon, kanovník Mělnický a farář v Záběhlicích, Jiřího z Bydžova za svého náměstka v Hostivici, když byl toho místa se vzdal Mikuláš, řečený z Holubic, prokurátor oltářníka u sv. P. Barbory v kostele sv. Víta v Praze. Po smrti Jiříkově, Jakub, kanovník Mělnický, posadil za správce kostela Hostivického Pavla, faráře ze Strakonic l. 1380. Když zemřel Pavel, ustanovil kanovník Mělnický Mikuláš řečený Miranda, l. 1394. do Hostivice Čeňka, kněze z Prahy. L. 1407. dali mu Přibík rychtář, Dorota, manželka jeho i Anna Šacovna, sestra Dorotina v Praze, 1 kopu gr. na jednu věčnou mši výroční.

Z doby kališnické známi jsou faráři: Kněz Martin l. 1456. – Podací právo ke kostelu v Hostivici dal r. 1483. Vladislav II. prokurátorovi svému Bohuslavovi Litovskému ze Sviňař. - L. 1525 připomíná se kněz Václav. L. 1530. dne 22. července učinil poslední pořízení Jiřík. Této závěti přítomni byli „preláti" konsistoriáni: kněz Mikuláš, farář kostela Matky Boží na Louži; Václav, farář u sv. Jindřicha na Novém M. Pražském; Isaiáš, farař z Hostouně, a sousedé Hostivičtí: Jíra, krčmář z hořejší krčmy, a Vaněk Chrz. Knihy poručil kněz Jiří v moc faráři Mikuláši, „aby on jiné šafoval a kněžím těm, kteří by se Pána Boha báli, rozdával". Desátek pozůstalý odkázal záduší sv. Jakuba v Hostivici; k sv. Vavřinci poručil krávu jednu, do Knína dvě (ze stavení, kde krav těch užívali, dáván býval roční plat, později železná kráva nazvaný). L. 1537. byl tu kněz Duchek, l. 1550

[1]) Erben. Reg. II. 1183. Tomek. Děj. Pr. I. 592.

188

Tomáš a l. 1579. Valentýn Polák (de Polonia). Máme za to, že kněz ten nejspíše katolík byl, jako kněží polští, jichž té doby v Čechách bylo hojně.

Kdo obstarával duchovní správu osady Hostivické po něm až do války třicetileté, nevíme.

Od r. 1617., tedy od počátku bouří, které předcházely válce, až do r. 1662. byla osada Hostivická, ku které se počítaly Hostivice, Sobín, Litovice, Břve, Velký a Malý Jeneč, Hradiště a Chejn, bez duchovního pastýře; celých 45 let nebyla ve chrámu Páně zdejším sloužena mše svatá! – Po tak dlouhé, strastí plné době konečně dne 18. května zmíněného roku ponejprv otevřely se dvéře svatyně Hostivické a Tachlovický farář promluvil ke shromážděným zástupům v domácí jejich svatyni. Jakými asi city naplněna byla srdce zde shromážděných? Jak asi k nim pan farář promluvil? Kéž bychom jej byli mohli slyšeti! Zajisté, že vzpomínal těch uplynulých dob, plných strastí, hrůzy a bídy! Nový zvon, zhotovený téhož roku v Praze, zval věřící osadníky ponejprv k duchovní slavnosti, jíž přítomen

byl sám patron chrámu, hrabě František Adam Eusebius Žďárský se svým komonstvem a úřednictvem.

Od roku 1662. až do r. 1688. obstarával duchovní správu zdejší osady farář Tachlovický, potom až do r. 1691. farář Kladenský a téhož roku odevzdána správa zase faráři Tachlovickému, jenž konal úřad kněžský na osadě Tachlovické, Hostivické a Svarovské.

Po smrti posledního, zmíněným osadám společného faráře Karla Heislera († 5. 7. 1733.) počala patronka Anna Marie Toskánská vyjednávati s konsistoří o to, aby Hostivická a Svarovská fara zase znova byly zřízeny. Když k tomu od konsistoře ochotně svoleno, a listina o rozdělení dotčených tří beneficií do desk zemských do kvaternu barvy sluneční dne 20. května r. 1733.[17] vložena byla, ustanoven prvním farářem Norbert Jan Kříž z Rosenfeldu, jenž první mši sloužil dne 20. května téhož roku a obstarával duchovní správu osady zdejší do roku 1739. Po něm ustanoven k faře Hostivické Jan Platzer, rodák Plzeňský, jenž ale na úřad ani nenastoupil, byv smrtí zbaven strastí pozemských; zemřel v Praze. Nežli přišel nový farář, administroval od 9. července do 20. prosince r. 1739. Kašpar Kneisl, i ten zemřel téhož roku. Zatím již zde působil nový farář Antonín

189

Ign. Prokvedl až do r. 1753., kdy byl ustanoven za faráře do Tachlovic, kde však ani dne a roku nepřežil. – Za něho byli zde kaplany: Krištof Forst, doktor bohosloví, jenž odtud odešel do Svarova, Frant. Platzer, rod. z Plzně, potom farář v Klomíně, Jan Juliš, magister filosofie a bakalář bohosloví. – Když Prokvedl dostal se do Tachlovic, ustanoven byl v Hostivici dne 29. března r. 1753. Jan Vojtěch Metta, kaplan z Lidic, rod. z Klatov, jenž horlivě zaznamenával paměti o své osadě do památní knihy farní. Působil zde až do 15. června r. 1773. Po něm farářoval zde Jan Nep. Jos. Grim, bakalář bohosloví, jenž byl před tím 5 let a 7 měsíců farářem ve Svarově. Dne 25. července r. 1773. přišel do Hostivice a dne 26. října byl arcib. vik. děkanem Smečenským Antonínem z Blankenfeldu installován; slavnostní kázání měl Tadeáš Löbl, kaplan Unhošťský. P. Grim, byv dosazen odtud za faráře do Tachlovic, rozloučil se dne 19. července r. 1779. se svými ovečkami. Nežli přišel nový farář, administroval Tomaš Veiningentz. Od r. 1779. do své smrti dne 28. listopadu r. 1812. spravoval duchovní osadu Hostivickou Karel Veis. Po něm administroval Karel Herites až do konce února r. 1813. Od 1. března toho roku byl tu farářem Josef Foyta, jenž následujícího roku dne 15. prosince odešel do Tachlovic. Od té doby až do 20. dubna r. 1815. administroval Antonín Habal. Pak nastoupil faru Jan Kř. Bezděka, jenž dne 16. dubna r. 1817. přišel za faráře do Lidic, a Josef Veselý, kaplan z Lidic, za administrátora do Hostivice, kdež setrval až do 26. července téhož roku. Od té doby až do 19. listopadu r. 1850. působil zde farář Pavel Haas; odtud odebral se do Tachlovic; administroval Josef Procházka. Po Haasovi uslanoven za faráře Jiří Rohlena, jenž zde působil od 25. ledna r. 1851. až do své smrti dne 21. ledna 1876. Od té doby až do 9. června administroval Ferd. Čejka. Od 9. června r. 1876. až do 22. května r. 1888., kdy dán byl na zasloužený odpočinek, obstarával duchovní správu Václav Číška. Nyní působí na osadě zdejší Josef Sirůček, předtím farář v Lidicích.

Důchody záduší Hostivického zaznamenané v knize záduší Tachlovického, byly l. P. 1662. tyto:

1. Z krav zádušních, jichž bylo 12, platilo se po 12 kr. nebo po libře vosku ke kostelu.

2. Polí: Jeden kus pod 4 str. u Jenečka, druhý kus pod 1 str. vedle silnice z Jenče do Hostivice, třetí kus pod 2 strychy

[17] Správně: 1734

190

u skalky, čtvrtý pod 2 str. byla porostlina nad Jenečkem a pátý pod 4 strychy u Hostivice. Ty všecky ležely ladem; jen poslední byl pronajat Matěji Šafaříkovi za 30 kr. ze strychu. Celkem bylo 14 str. polí.

3. Luk: Jeden kus pod farou a druhý pod silnicí k Ruzíni; z každého se bral 1 vozejk sena.

4. Desátku: Úhrnem 4 kopy 17 mandelů žita ve slámě, 53 str. 1 věr. žita, 3 str. pšenice, 12 str. ječmene, 5 str. hrachu a 33 str. 2 věr. ovsa v zrně, 18 kuřat a 1 kopa peněz. – Však Chejnští neodváděli, pravíce, že vrchnosť jejich ten desátek k faře Ouhonické přidala. O to byl spor.

Když r. 1734. fara Hostivická znova zřízena byla, vykázány kostelu a faře tyto příjmy:

A. Od vrchnosti.

1. Polí 18 str. výsevku a ze dvou luk, jichž vrchnosť užívala, ročního úroku 2 zl. 30 kr., z pustého palouku 40 kr.

2. Desátku. Z Hostivického a Jenečského dvora ročně dva str. 1½ čtv. pšenice, 9 str. 1 věr. 3 čtv. žita, 2 str. 1½ čtv. ječmene, 2 str. 2 čtv. hrachu, 9 str. 1 věr. 1½ čtv. ovsa.

Mimo to z vrchnostenské pokladny za jisté vrchnosti postoupené pozemky ke statku Tachlovickému ze 278 zl. 55 kr. na vždy každoročně 70 zl. rýn. a za 12 sáhů dříví 18 zl. Z Jenečského pivovaru ročně 6 sudů dobrého piva beze všeho úplatku.

B. Z obcí přifařených.

Úhrnem 99 str. 1 věr. 3 čtv. žita, 1 str. pšenice, 9 strychů 1 věr. ječmene, 26 str. 1 věr. 2 čtv. ovsa, 1 str. hrachu a třináct kuřat. – Z krávy 3 kr., z jalovice 1 kr. 3 den. a o sv. Vítu sýra ze všech obcí asi za 4 zl. Mimo to ze 30 strychů polí, jichž poddaní užívají, ročně ze strychu 24 kr.

Kostelní účty konaly se v předešlém století obyčejně v zámku u pana purkrabí, jenž býval obyčejně účetním důchodů kostelních, za kterou práci se mu ročně jakési odměny, obyčejně 3 zl., dostávalo. Po uzavření účtů bývala hostina, kterou vystrojil pan farář. Abychom měli pojem o některých příjmech, učiňme si výpisek kostelních účtů z r. 1742. Zní takto:

R. 1741 peněz 434 zl. 12 kr. 4½ den.

191

K tomu nový příjem:
Činže ze železných krav:
Z Hostivice 168 kr. = 2 zl. 48 kr.
Ze Sobíně 72 kr. = 1 zl. 12 kr.
Z Vel. Jenče 48 kr. = 48 kr.
Úhrnem 4 zl. 48 kr.
Úroky:

Z věčného odkazu 100 zl. od vrchnosti	7 zl. – kr.
Z kostelních peněz	14 zl. 24 kr.
Za umíráček	10 zl. 30 kr.
Od zvonění při pohřbu	18 zl. 36 kr.
Za svíčičky	33 zl. – kr.
Od pohřbů	6 zl. 7 kr.
	89 zl. 37 kr.

k tomu ze železných krav	4 zl. 48 kr.
Úhrnem	94 zl. 25 kr.

Vydání úhrnečné 126 zl. 17 kr. 1½ den.

Z položek příjmů rozličných let zasluhuje zvláštního povšimnutí položka pokut. Tyto pokuty jsou tak významného rázu pro ony doby, že bylo by škoda jich mlčením pominouti. Týkají se hlavně nesvěcení nedělí a svátků a potom prohřešení se proti šestému přikázání božímu. Byl-li kdo – třeba nekatolík – dopaden, že v neděli konal hrubou práci, byl povolán do vrchnostenské kanceláře a zde uložila se mu peněžitá pokuta, jako se stalo židovi z Dobré, jenž v neděli kůže domů veza, v Jenči byl postižen. – Ačkoli bývaly na prohřešení se proti šestému přikázání božímu tuhé tresty ustanoveny, nicméně setkáš se, milý čtenáři, v kostelních účtech dosti zhusta s peněžitými pokutami za přestupky podobné. Zde některé ukázky! R. 1748. Matěj Hynek musil za to zaplatiti do kostelní pokladny Hostivické 4 zl. Hůře bylo Josefu Šťastnému, jenž dopustil se stejného hříchu. Musel dáti ke kostelu Hostivickému, ač byl příslušníkem jiné kolatury, 30 zl. pokuty. A víte, proč uložena mu byla pokuta tak veliká? Protože – byl ženat! A jiné přestupky poznáme z následujích pokut ke chrámu Hostivickému odvedených zmíněného roku 1748. Martin Smrčka z Hostivice dal pokuty 4 zl. 40 kr. za to, že tchána svého zbil. Hostivický rychtář Matěj Hošek zaplatil 1 zl. 10 kr., protože přechovával podezřelého cizince. Manželka Litovického sedláka Vochlipky nařídila děvečce nasbírati na panském ječmeni rosy, aby čarovala; za to musil muž její dáti pokuty 2 zl. 20 kr. Dobře, proč měl za ženu čarodějnici! – Jestliže někdo hluboko podíval se do džbánku, za to ovšem nemusil dáti pokutu, ale zapomněl-li se ve svátek, když sloužena byla mše svatá, neušel pokuty, jako Dolanský a Malojenečský rychtář, kteří za to, že na den sv. Jana Nep. v době mše sv. se opili, dali 4 zl. 40 kr., kterouž velikou pokutou stiženi byli proto, že jako hlavy svých obcí tak velice se zapomněli. Malou sice pokutu vystáli sedláci Jenečtí, ale za to zvláštní byv příčina té pokuty. Nařízeno totiž procesí do Hájku, ale Matěj Kácl, Jan Netušil, Jakub Kos, Tomáš Čermák, Martin Kácl, Jan Netušil, Matěj Hynek, Matěj Vlček, Matěj Pro-

192

cházka, Václav Kozák a Jan Nedbal byli ve věcech víry trochu nedbalí a za to, že nešli na pouť do Hájku, jak bylo nařízeno, usouzeno jim pokuty do truhlice Hostivického záduší po 17ti krejcařích. – Mlynářka z Čertova mlýna u Kyšic, protože svým představeným vynadala, zaplatila 1 zl. 10 kr. Vidět, že byla ze mlýna! Na tom dosti buď!

Nadace. Nejstarší dotace jest asi ta, kterou učinil r. 1407. Přibík, rychtář, Dorota, manželka jeho, i Anna Šacovna, sestra Dorotina.

V neznámém roce založena byla nadace 100 kop gr. od některého pána Žďárského, nejspíše prý od Frant. Adama Eusebia.

R. 1666. odkázala Lidmila Kozová, krčmářka v Hostivici, za svého živobytí z hospody Hostivické, jako ze svého gruntu, k záduší Hostivickému 50 kop míš.

O odkaze Anny Marie Františky velkovév. Toskánské byla řeč v Tachlovicích.

Na kostelní světla darovala Františka z Vinklerů 100 zl., Kateřina Bretschneidrová 50 zl., a P. J. Metta 50 zl.

Anna Spratková, mlynářka z Litovic, odkázala 100 zl. na 7 mší.

Značnou dotaci učinil ku konci předešlého století Václ. Prokvedl, písař kancelářský v Jenči, úhrnem 250 zl. na 18 mší v Hostivickém chrámu Páně.

R. 1750. zaznamenám jest nadace 88 zl. 52 kr. 4 den.; od koho založena byla, nevím.

R. 1816. odkázal P. Veis 100 a Horáková Alžběta také 100 zl. na mše a requiem. Z téhož roku pochází také nadace 50 zl. za rodinu Čermákovu z Hostivice.

R. 1825. sestavena dotační listina na 200 zl., jež uložil farář P. Veis.

R. 1829. odkázal zdejšímu záduší Jakub Netušil, výminkář z V. Jenče, 50 zl.

R. 1870. založil nadaci Václ. Sobotka, měšťan Pražský a rodák Hostivický.

Chrám Páně.

Hostivický chrám Páně zůstal po dobu třicetileté vojny opuštěn a pustý. O smutném stavu svatyně Hostivické zaznamenána jest r. 1662. v knize zádušní na faře Tachlovické tato zpáva: „Kostel farní ve vsi Hostivici nyní jest velmi opuštěný a opravy, aby k předešlému spůsobu přiveden byl, potřebuje. Při tom kostele nenachází se zvonů žádných; byly zvony tři na kostele a na faře jeden, Ty zvony l. 1639. od soldatův J. M. Cís. pobrány byly. Oltář velký beze všeho obestření, archa při něm jest jedna, oltáře menší dva. Kalichů prý dle zprávy lidí bylo osm, pět rozlito na monstrans, dva prý jsou na Kladně a v Loretě (v Hájku), jeden; monstrance že by zůstávati měla na Kladně" Dne 24. prosince r. 1652, – tedy již po válce – odevzdali prý na Kladno panu hraběti Josef Rodek z Hostivice, Havel Haut ze Sobína a Krištof Nedbal z M. Jenče, kostelníci, tyto věci: 1. Kalich stříbrný, pozlacený, na němž bylo jméno Václava Špačka a Salomeny. 2. Patenu k témuž kalichu stříbrnou. 3. Druhý kalich stří-

brný rejsovaný, kamínky okolo vysázený, na něm dole klíč s mečem bez pateny. 4. Stříbrnou škatuli, vnitř i zevnitř pozlacenou, znamením Jana Dubauera, kováře, a Anny Rýsky. 5. Od monstrance mosazné svršek s křížkem navrchu, vnitř i zevnitř pozlacený. 6. Antipendium damaškové, květované, mořské barvy. 7. Velum zelené s červeným křížkem. 8. Stolu červenou, aksamitovou, zelenou dykytou podšitou. 9. Ubrus cvilinkový, starý, strakatý, děravý. Přijetí těch věcí potvrdil podpisem svým Frant. Adam Eusebius hrabě ze Žďáru. Mimo to bylo při kostele od cínu pět svícnů, z nichž byly dva tak veliké, že silný člověk jeden sotva pozdvihl; kancionál český, velký, jiný latinský porušený, mšály staré, zedrané a krom toho dvéře u krchova, dvéře při kostele bez zámku a máry k nošení těl mrtvých. Tak vypadal kostel Hostivický po vojně třicetileté!

Když r. 1734. fara Hostivická zase od Tachlovické oddělena a znova nadána byla, počalo se zase s opravou spustlého chrámu Páně. R. 1736. dne 5. listopadu přivezli ze Zákup nový oltář a hned jej postavili. První mše u něho sloužena dne 11. listopadu téhož roku na den sv. Martina u přítomnosti patronky chrámu. Důkladná oprava provedena r. 1737. Okna zvětšena, novými rámy i sklem opatřena, kruchta zbořena a nová zbudována, velký oltář znova opraven a postavena nová oltářní deska sv. Anny, které se připisuje umělecká cena. Za opravu zaplaceno 200 zl. Toho roku uloženo zde slavnostně tělo (resp. ostatky) sv. Simplicie, dar to patronky chrámu. Roku následujícího opravena byla věž a hořejší její část zbudována znova.

Náhrobky. R. 1755. bylo ve chrámu páně Hostivickém několik náhrobních kamenů, z nichž dotčeného roku čitclno bylo osm. Nápisy na nich opsal do památní knihy farář Metta od slova k slovu, a byly tyto:

1. Náhrobek, položený od křtitelnice k velkému oltáři, měl nápis: „Poddáno jest všecko lidské pokolení smrti časné, která se jest dotkla dvojctihodného kněze Adama Českobrodského, faráře Hostivického a tuto odpočívá. Léta 1600".

2. Kámen v téže řadě, obrácený k velkému oltáři: „Vedle uložení božího smrti ctihodného Tomáše a faráře Hostivického, rodiče z Kopaniny, kazatele věrného v Kristu a tu jest pochován tu středu po sv. Duchu."

3. Kámen v téže řadě: „Urozený a statečný rytíř p. Bohuslav Ubert Žďárský v poslední čtvrtek masopustní." (Náhrobek tento byl dne 13. dubna r. 1871. na rozkaz c. k. stavitele roztlučen a do vrat na severní straně zazděn.)

4. Kámen: „Léta Páně 1538. ve čtvrtek na sv. Jana, apoštola a evangelisty, umřel urozený P. Žďárský, pán na Genczi a tuto jest pochován; proste za duši jeho."

194

5. Kámen: „Léta Páně 1513. umrzel uroz. a stat. rytíř P. Martin Ubrt Žďárský v outerý před Naroz. Matky Boží. Pán Bůh duši milostiv býti rač!"

6. Kámen: „V neděli před sv. Divišem umřel uroz. P. P. Jan Frant. Bestahoniczki. P. Bůh duši jeho milostiv býti rač."

7. Kámen v prostředku kostela před velkým oltářem: „Léta Páně 1677. dne 16. Januarii usnula jest v Pánu uroz. Panna Alžběta princezna z Neuhofu a tuto odpočívá, radostného vzkříšení očekává."

8. Kámen před oltářem sv. Jana Nep.: „L. P. 1751. dne 15. Julii usnul v Pánu uroz. P. Frant. Anton. Jaroška, bývalý hejtmann na Buštěhradě, věku svého 59 let a 6 měsíců a zde v tomto místě odpočívá, radostného vzkříšení očekává. Pane Bože, rač mu dáti lehké odpočinutí. Amen."

Z těchto náhrobních kamenů, jichž nedovedla ušetřiti archeologická nevědomosť cís. dozorce staveb, zachovaly se jen dva, jež nalézáme ve zdi hřbitovní ku straně západní blíže školy. Na jednom spatřiti lze postavu kněze nesoucího v levé ruce kalich a pravou žehnajícího; na druhém jest znak rytířský. Písmo na prvním náhrobku jest nadobro setřeno a s druhého mohli jsme vyčísti pouze tato slova: „Letha Páně MDXIII (1513.) umrzel jest statečný a urozený … Pán Bůh račž mu milostiv býti." Připomíná náhrohek tento nejspíše Martina Huberta Žďárského, jenž dotčeného roku zemřel a v Hostivici byl pochován.

Valnou proměnu vzal na se chrám Páně Hostivický r. 1817. Tehdy zbořena kostnice a na tom místě zřízena sakristie. Bývalá sakristie spojena s kostelem a nad ní zbudováno oratorium pro patronátní úřednictvo. Malby v kostele opraveny a varhany, které od požáru věže r. 1794. chatrny byly, zase opraveny; pocházely z r. 1778. a zhotovil je Pražský varhanář Jan Mat s pedálem a 7 mutacemi za 175 zl. z veřejné sbírky. Posvěcení nově opraveného kostela stalo se dne 23. května 1819.

Zvony. Slyšeli jsme již, že byly tu před válkou třicetiletou zvony tři a na faře jeden; ty všecky byly od vojska r. 1639. rozbity a odvezeny. Po válce opatřeny nové. R. 1662. dne 18. května vyplacen zvon v Praze skrze Mat. Max. Prince, hejtmana panství Kladenského, od B. Šenfelda, zvonaře. Vážil 1 ct. 52 lib. Byl za 86 zl. a měl nápis: „Tento zvon jest ke cti a slávě Boží a sv. Jakuba za šťastného a vzácného panování J. M. H. Pana Pana Adama Eusebia sv. římské říše hraběte ze Žďáru péčí a starostí slovutného muže P. Matesa Maximiliana Prince, hejtmana panství Kladenského, udělán. Léta 1662." – R. 1773. byly na věži tři zvony: Velký zvon, zasvěcený sv. Jakubu Většímu s tímto nápisem: „Za panování vysoce urozené Paní Paní Polixeny Lidmily hraběnky ze Sternberka, Marie Maxmiliany hrab. Hízrlové, Johanny Barbory Kareto hraběnky Millesimo, Terezie Leonory hraběnky z Ugarde, Anny Kateřiny hraběnky

195

z Magni. Všech vlastních sester rozených hraběnek ze Žďáru slitý 1688." Prostřední s nápisem týmž jako první. Oba slity od Štěpána Briknera, měšťénína Klatovského. Menší zvon sv. Jakuba byl bez nápisu; toliko že slit byl v Praze léta 1714. Tímto zvonem, jenž byl trhlý, 12 let se nezvonilo; teprv r. 1834., kdy slavila se památka stoleté opravy chrámu, zvoněno jím ponejprv.

Také nyní visí na věži Hostivické tři zvony: Velký, rovněž sv. Jakubu zasvěcený, má nápis: „Za panování Jeho Osvícenosti pana pana Maximiliana Josefa, sv. římské říše volence z Bavor a Pfalzu, slitý 1802. nákladem záduše za administrace pana Antonína z Šindelářů, p. vrchního Hynka Stibicze, pana faráře Vaisa." Na dolejším okraji: „Johann Wenzel Kühner goss mich in der k. k. Neustadt Prag." Mezi slovy jest obraz ukřižovaného s matkou pod křížem plačící a na druhé straně obraz sv. Jakuba Vět. Prostřední s obrazem sv. Floriána má nápis: „Slitý 1802. nákladem osadníků." Na druhé straně jest obraz sv. Ambrože. Malý zvon má tento nápis: „Za patrona císaře a krále Františka Josefa I., zastupitele vrchního správce Filipa Linka, faráře Václava Číšky zvon tento přelit L. P. 1882, od Josefa Diepolta v Praze."[18]

Kříže. O prvním kříži děje se v památní knize farní zmínka při roce 1755. Tehdy, dne 27. dubna, konali zde čtyři kněží z kláštera Želivského náboženská cvičení čili missie celý týden. Kázali pod širým nebem na vyvýšeném místě před sýpkou na zámku. Na památku postaven v těch místech dne 3. května téhož roku kříž. R. 1773. posvěcen byl kříž při cestě od Jenče k Hájku. Dal jej postaviti Tomáš Dolejš, rolník z Vel. Jenče. R. 1776. posvěcen kříž u Sobína u cesty k Hostivici. Dal jej postaviti Tomáš Fidlman.

Farní budova.

Byl-li chrám Páně za války třicetileté pustý a opuštěný: tož byla budova farní nadobro zničena, tak že jen kousek zdi označoval místo, kde dříve stála. A podivno! P. farář Kříž – první na nové faře – praví, že zbořena byla Husity Chejnskými! Kdo byli ti „husité Chejnští?" – Nejspíše osadníci Chejnští, kteří se přiznávali ku straně pod obojí. – R. 1734. nově dosazený farář Kříž nemohl ještě v pobořené faře bydleti a proto ubytoval se ve škole. Ale ještě téhož roku dne 1. října položen byl základ k nové farní budově; r. 1736. položeny zá-

196

klady pro stodolu a stáje, kteráž část teprve následujícího roku pod střechu přivedena byla, ale stáje byly bez podlahy ještě r. 1738. R. 1736. založil farář zahradu na louce u fary.

Seznam farářů.

Abel r. 1277, Jakub do r. 1360. Mikuláš z Holubic od r. 1360. Jiří z Bydžova od r. 1360. Pavel ze Strakonic od r. 1380. Čeněk z Prahy od r. 1394. Martin ok. r. 1456. Václav ok.r. 1525. Jiřík do r. 1530. Duchek ok. r. 1537. Tomáš ok. r. 1550. Valentýn Polák † 1579. Adam Českobrodský, † 1660. Norbert Jan Nep. Kříž 1734.–1739. Jan Platzer r. 1739. Ant. Ign. Prokvedl 1739.–1753. Jan Vojt. Metta 29. 3. 1753.–15. 6. 1773. Jan Nep. Grim 13. 7. 1773.–19. 7. 1779. Karel Veis 1779.–28. 11. 1812. Josef Foyta 1. 3. 1813.–15. 12. 1814. Jan Kř. Bezděka 21. 4. 1815.–16. 4. 1817. Pavel Haas 26. 7. 1877.–19. 11. 1850. Jiří Rohlena 25. 1. 1851.–† 20. 1. 1876[19]. Václav Číška 10. 6. 1877.–22. 5. 1888. Josef Siruček 22. 5. 1888. až posud.

---

[18] Tyto zvony byly zabaveny a zničeny za první světové války

[19] V originálu je uveden zjevně nesprávný rok 1576

Škola.

O škole Hostivické před válkou třicetiletou nic pověděti nemůžeme. V době války byla zbořena a jen místo po ní zůstalo. Po válce, dříve než fara, vystavěna byla škola, kde asi dvě léta od r. 1734. do r. 1736. s učitelem i nový pan farář bydlel. Tato školní budova stála v místech nynějšího čísla 7. – Tou dobou měl kantor dle farní památní knihy Tachlovické následující příjmy:

Z Hostivice	24 snopů pšenice,	24 snopů žita,	14 bochníků chleba,
Ze Sobína	24	24	12
Z Mal. Jenče	12	12	6
Ze Břvů	6	6	3
Z Vel. Jenče	34	34	17

Úhrnem tedy 6 mandelů a 10 snopů pšenice, zrovna tolik žita a 52 bochníků chleba. – Jako drobnější příjem nalezli jsme, že dostával r. 1742. za pašije o květnou neděli a velký pátek 1 zl. 10 kr. a za processí o Božím Těle a o křížových dnech celých 35 kr. R. 1848. měl 130 zl. stř.

Nyní se zase vraťme ke školní budově. Stavba nové školy na nynějším místě počala se r. 1791., načež dne 27. ledna 1792. stará škola č. 7. prodána byla. Velká oprava, či přestavba školy předsevzata roku 1838. a roku 1879. vyvýšena budova školní o 2. patro.[20]

Až do r. 1871. byly zde 2 třídy. O třetí třídu byla škola Hostivická rozšířena počátkem škol. roku 1871.–1872; o čtvrtou v únoru 1877. a pátá třída otevřena 1. ledna r. 1887.

Učitelé.

Frant. Veselý od 25. 1. 1796. Josef Veselý, pomocník do 31. 7. 1824. Frant. Sládek, pomocník 1. 11. 1824.–31. 10. 1832. Jan Rada, pomocník 1. 11. 1832.–? Jan Malý, pomoc. do 31. 10. 1837. Josef Horáček, okolo r. 1827.–28. 10. 1834. Václ. Franc 1. 11. 1834.–† 25. 1. 1845. Václ. Hron, pom. 1. 11. 1837.–31. 10. 1838. Jan Tůma 1. 11. 1834.–19. 12. 1874. Václ. Morávek 1. 3. 1857.–12. 10. 1865. Frant. Mašín 7. 10. 1865.–1. 9. 1868. František Šimek 1. 9. 1868.–30. 8. 1877. Frant. Mejtský 1. 9. 1877. až posud. Frant. Procházka 28. 2. 1878.–31. 8. 1878. Václ. Vagner 12. 9. 1878.–? Václ. Lamina 1. 9. 1878.–31. 8. 1879. Josef Šafařík 1. 9. 1881.–1. 9. 1886. František Payer 3. 10. 1881.–31. 8. 1882. Františka Famlerová 1. 3.–31. 7. 1882. Viktor Tůma. Karel Kasalický 1. 9. 1882–† 3. 1. 1884. (Utonul pod ledem v rybníce Břveském.) Bedřich Javůrek 1. 1. 1884. až do 31. 12. 1887. Frant. Pelz 1. 9. 1883. až posud. Frant. Jiránek 1. 9. 1886. až posud. Adolf Kott 1. 1. 1887.–31. 8. 1887. Robert Kincl 1. 3. 1887. až posud. Emil Píša 1. 3. 1887. až posud.

[20] Jde o budovu čp. 59 na Husově náměstí. Současná „stará" školní budova (nyní gymnázium) byla postavena až r. 1906

Tvrz – Zámek.

Když r. 1697. prodala hraběnka Johana z Millesimo statek Hostivický a Tachlovický Jáchymovi Bredovi ze Špandavy, připomínají se v Hostivici dva svobodné dvory, totiž Rumpalovský a Chrzovský, při kterém byla tvrz „znova vystavěna". Z toho bezpečně jde, že tvrz Hostivická při dvoře Chrzovském byla ve válce třicetileté tak pobořena, že na pouhou opravu nebylo lze pomysliti a musila tedy někdy po roce 1662. od základů znova vystavěna býti; neboť když se dotčeného roku zakládala nová urburní kniha, o tvrzi v ní zmínky není. Nová tato tvrz stála asi přes 50 let, až do r. 1734., kdy nová majitelka panství Tachovického, Anna Marie Toskánská, dala ji zbořiti a na místě tom nový zámek zbudovati. O několik let později přistavěna k zámku kaple, která byla r. 1756. dne 8. září posvěcena.

198

Ke tvrzi patřily mimo řečený dvůr Chrzovský o dvou poplužích ještě dvě krčmy. V kupoli nynějšího zámku, vejdouce do máshauzu, spatříme na třech stěnách malbu představující bitvu Bělohorskou, na čtvrté stěně jsou odznaky vojenské. Škoda, že malba jest místy deštěm porouchaná. Bylo by té malby přece škoda! –

Grunty před válkou třicetiletou.[21]

1. Grunt Tomáše Trněného či Trnky, koupený r. 1601. od Jakuba Votapeného za 78 kop. R. 1622. koupil jej Jan Brouček od Bartoně, manžela Zuzany, dcery Tomáše Trnky za 140 kop.

2. Chalupa, v níž bydlel Jan Baša, jemuž také říkali Krkavec, patřila r. 1628. Pavlovi Nedbalovi.

3. Grunt Kuby Dobiáše koupila r. 1617. Mandalena, vdova po něm za 300 kop.

4. Grunt Matějíčka, o němž nic více známo není, nežli, že r. 1610. byl bez dluhu.

5. Grunt Chalupníka rovněž zaplacený.

6. Grunt Oldřicha Rodeka. Po něm zůstával tu jeho syn Josef.

7. Grunt Barbory Vondráčkovy koupil r. 1607. Jiřík Vtip za 260 kop. R. 1614. ujal jej Jiří Žepský, jinak Vtip a prodal jej r. 1616. Barboře Rubínové za 265 kop; od ní koupil jej r. 1622. Václav Svoboda, kovář, a ten jej prodal r. 1629. za 260 kop Václ. Kvašinovi ze Zlicka, ale Kvašina prodal jej téhož roku Danieli Hesovi za 236 kop a po smrti jeho r. 1653. ujal jej Jiří Zelenka za 80 kop.

8. Grunt po † Adamovi Starém prošacovali rychtář a konšelé r. 1606. ve 250 kopách a odevzdali synovi Filipovi, aby tu hospodařil s matkou Mandalenou, ale matka přežila syna a r. 1622. provdala se podruhé za Jana Kobylu, jejž přijala za mocného hospodáře. Týž položil poslední peníze za grunt r. 1631.

9. Grunt od Kateřiny Plškovy koupil r. 1605. Mikuláš Krejčí za 157 kop. Roku 1623. koupil jej od něho za 150 kop Jiří Mašovský.

---

[21] Historii jednotlivých statků (gruntů) dále rozpracoval Miloš Šrámek počátkem 90. let 20. století v seriálu Hostivické grunty, který vycházel v Hostivickém měsíčníku

10. Grunt Jana Železného, kováře, za 100 kop odhadnutý koupil Martin, kovář, za 70 kop. R. 1619. ujal kovárnu s měchy, s nádobím kovářským a jiným příslušenstvím v sumě 100 kop Jan Haut.

199

11. Grunt Jana Sýce ve 250 kopách.
12. Chalupa Jana Sýce, již koupil r. 1653. Mates Šafařík za 70 kop.
13. Grunt Průšovi Švehlovi odhadnut za 350 kop.
14. Grunt Jana Smolíka koupil r. 1614. Šebestyan Petrů za 500 kop od Smolíka, jehož byl zetěm. Po brzké smrti Šebesty ujal ten grunt Smolíkovský nový Smolíkův zeť Jan Mašek, ale i ten se brzy se světem rozloučil a r. 1620. přiženil se ke vdově po něm Václav Svoboda, kovář, a ujal ten grunt v 500 kop.
15. Grunt po † Janu Valatovi prodán r. 1621. za 120 kop Vítu Chladilovi.
16. Živnosť Chrzovská. L. P. 1609. z poručení J. M. uroz. p. Ctibora Tiburce Žďárského ze Žďáru atd. prošacována živnosť Chrzovská v 1 800 kop. Ujal ji Jan Pařez, manžel Alžběty, rozené Chrzové. Ze závazků buďtež zde uvedeny tyto zajímavé drobnosti: Dcerám Kateřině, Evě, Anně, Mandaleně po 200 kopách a kdyby která s volí vrchnosti ke vdaní přišla, tehdy vejpravu náležitou jedné každé učiniti a to: Na stůl cejnového nádobí, ubrusník, a též s lože šatů (peřin) dobrých a po jedné krávě. A kdyby Pán Bůh Jiříku Chrzovému k ženění přijíti ráčil, tedy povinni jsou jemu vydati jednu klisnu, kteréžby on sobě vzíti a vybrati chtěj, bez odpornosti. – L. P. 1614. ujal tu živnosť Chrzovskou po † Janu Pařezovi Matěj Chrz a r. 1617. koupil ji Jan Haut za 1 800 kop. R. 1627. prošacován ten grunt a shledáno při něm 34 strychů zasetého ozimního žita a 2 str. pšenice, 1 klisna, 1 valach, 1 nádobí koňské, 1 šle, 1 vůz s košem a řebřinami, 1 pluh se železem, 1 brány hřeby nabité, 2 klanečníky, 1 závěrka, 1 sekyra, 1 vidle hnojní, 5 kusů sviňského dobytka, 1 samotížný mlejn. Vše to odhadnuto na 1 100 kop. Takto odhadnutý grunt ujal Dobiáš příjmím Čert ze vsi Sobína.
17. Grunt Vondry Rubína či Losynského koupil r. 1616. od Barbory Rubínovy Jiří Vtip za 1 025 kop. R. 1624. koupil jej za 900 kop. Matěj Štěka. Tehdy byly při něm 4 klisny, 2 zádušní krávy, 1 dědičná jalovice, 1 svině s prasetem, vůz, brány, pluh a t. d.

Čtenář pozoruje, které grunty byly největší, postrádá zde krčmu, nalézá dvě kovárny, a nenalézá žádných pobořených ani pustých gruntů.

200

Jinak bylo zde po válce r. 1662. Tehdy byly zde následující usedlosti:
1. Krčma Matěje Kozy 1½ lánu.
2. Grunt Kateřiny Škvorky 40 str.
3. Jiříka Jíchy 10 str.
4. Grunt Chladilovský 10 str. pustý.
5. Bartoně Čerta 18 str.
6. Mikuláše Zapotockého 39 str.
7. Matěje Šafaříka 20 str.
8. Daniele Esa 6 lánů.
9. Grunt Kobylovský 1 lán, pustý, role ladem.

10. Kubovský jinak Tobiášovský 1 lán, pustý, náleží Vávrovi Kulhavému do Prahy.
11. Bašovský 10 str. pustý, ladem.
12. Trnkovský 9 str. pustý.
13. Švehlovský 1 lán pustý.
14. Jiříka Zelenky ¾ lánu.
15. Urbana Smolíka 1 lán ladem, pustý.
16. Kovárna 6 str. pustá.
17. Chalupa Lukšovská 9 str.
18. Grunt pana Matesa Prynce 2 lány. NB. ten dvůr řídí se deskami zemskými.

Mimo to popisují se: Dvůr panský velmi spustlý a neohražený, stodola o 3 mlatech. Štěpnice za stodolou se stromovím štěpným. Ovčín býval, ale nyní zbořený, při něm jest zahrada. Dobytka se nyní chová: volů 12, krav dojných 30, vůl hospodářský 1, jalovic 30. Háje dva, jeden větší, jeden menší.

Rybníky: 1. Pátek, 2. Nade mlýnem, 3. Ve vsi Hostivici všecken zarostlý, 4. Pod malým rybníčkem, pustý.

V Hostivici nachází se dvůr jinopanský, slove Rumpalovský, náleží vedle zprávy lidí pí. Berkové; pole, co k tomu dvoru patří, ladem leží. Praví se, že jest dvůr svobodný a že by se měl DZ. říditi, luk při tom dvorci užívají polovici p. mladý Berka a druhou polovici pí. Nosticová; rybníček pod Matějem Šafaříkem také k tomu dvoru že by náležeti měl.

Kostel správy potřebuje, zvonů žádných, byly zvony veliké na věži 3, na kostele 1, na faře 1; ty zvony v létu 1639. od soldátův J. M. C. pobrány byly. Fara i škola k zboření přišly.[1])

Ves Hradiště.

Mlýn panský o 1 kole moučném; při něm bývala chalupa, ta k rozboření přišla, jenom místo, kde stála, zůstává, rolí 2 str., nyní pronajaty mlynáři Janu Zvoníčkovi.

---

[1]) Urburní kniha panství Kladen. a Červ.-Újezd.

201

Obyvatelstvo.

Roku	1843. bylo	589 obyvat. v	78 domech,	
	1857.	720	82	
	1872.	789	93	(s částí Jenečka)
	1880.	999	128	dto.

Katastr: 820 ha. 54 ary. Daní: 5 914 zl. 7 kr.

Starostové: Kalous ze Sobína, Josef Bartoš, Frant. Trýb, Anton Stadník, Frant. Trýb 1868.–1882. Antonín Havlůj 1882.–30. 3. 1888, Josef Chlupatý 30. 3. 1888 posud.

[…]

259

[…]

Chýně – Chýň.[22]

Jako Chýnov od zakladatele Chýny, tak i Chýni od téhož jména odvozovati sluší.

Ve 14. stol. patřila obec tato Mikuláši Puschovi, měšťanu Pražskému, jenž ji r. 1362. postoupil synovi Seidlovu z Píska směnou za ves Šestlice. V letech 1378.–1400. byla Chýně v doživotném držení zemana, řečeného Zdeněk z Chýně, který rozmnožil statek, přikoupiv několik usedlostí selských. Týž měl také dědiny ve Vinařicích. Po jeho smrti spadly na krále, jenž je daroval Chvalovi z Dokes. (Tomek, Děj. Pr. III, 99. Sedláček, Hrady VI., 254.)

Okolo r. 1410. byla zde pěkná tvrz uprostřed vod, obejmutá šesti rybníky, dvůr se dvěma poplužími, s krásnou ovocnou zahradou a se třemi jinými rybníky. Bylo zde tedy devět rybníků ve dvoře, v zahradě a okolo tvrze; k tomu pěkná travnatá luka a jeden lán lesa. V zahradě a snad i na polích provozováno zelinářství. Tehdy bylo zde 20 dědin bez 1½ čtvrti, vyjmouc některá pole, jež ode dvorů kmetcích přidána byla ke dvoru panskému; ta pole byla za dobré paměti p. Zdeňka vykoupena pro panský dvůr; mimo to bylo zde 6 malých zahrad, přidaných k dědinám selským. Z toho soudíme, že Zdeněk byl probošt kláštera Strahovského.

V dobách těch bylo Chýňským konati klášteru Strahovskému tyto roboty: Byli povinni orati z každého lánu dva dni do roka, ale pokaždé jen dopoledne. Klidili z každé dědiny

260

32 kopy snopů ozimi a na jaře z každé dědiny sklízeli dva dni klášteru. Trhati hrách musili dle potřeby. Sázeli a seli zeleninu ve zdejších zahradách, sekali a kopili seno na lukách a dvakrát do roka prali a stříhali ovce. Za to neplatili daní. Ročního platu odváděli klášteru asi 96 grošů, 2 kuřata a 32 vajec.

Ve válce husitské r. 1421. byl zdejší dvůr od Pražanů zabaven. Také na začátku války třicetileté zabrali odbojní stavové tento duchovní statek a prodali jej r. 1620. Johanně Žďárské, roz. z Ottopachu, za 5 838 kop míš., kterouž sumu pí. Žďárská zaplatila až na 2 000 kop, ze kterých měla dávati klášteru ročně 120 kop deputátu. Musila však tento statek později beze vší náhrady navrátiti. (Bílek, Děj. konf. 942.)

Po válce roku 1660. byli zde tito usedlíci: Pavel Hašek, rychtář, Jan Brož, Bárta Karban, Šimon Škadivý, Kašpar Pomajzl, Vít Tesař, Jan Rychlý, Jiří Paprle, Kubíček Tesař, Jan Chalupa, Jan Procházka, Matěj Šlapák. Krčma panská. Mistr ovčák. Chalupa obecní. Skoták v pastušině. Dvůr panský. Ovčín panský.

[22] Podrobněji je historie Chýně zpracována v historické monografii Jaroslavy Střeskové Hospodářský a sociální vývoj obce Chýně (Ústav vědeckotechnických informací MZLVH – Vědecké práce Zemědělského muzea v Praze 1963)

Škola.

Školou i farou patřila Chýň od dávných časů k Úhonicům. Leč občané zdejší vydržovali si v rozličných dobách soukromého učitele. Na začátku tohoto století byl pěstitelem mládeže Chýňské Jan Ekstein, mistr krejčí, jenž jsa také domácím pánem, vštěpoval mládeži zdejší počátky literního umění ve svém domku čís. 6. Po něm konal zde úřad učitelský Josef Mach, zedník a domkář z čís. 5. Asi r. 1818. usadil se zde Filip Větrovec zedník z Úhonic, jejž si zvolili učitelem; vyučoval v čís. 40. Po něm zde působil Frant. Čapek, Josef Čermák, Fr. Kříček, jenž vyučoval v čís. 32., 44. a 35. Josef Hodek, syn Václava ze Železné, vyučoval zde od r. 1836. Na začátku své působnosti zdejší pracoval ve světnici nad kovárnou v čís. 14. a potom, když se buď kovář rozkmotřil s nadějí vlasti, anebo tato s kovářem, stěhovali se od čísla k číslu, až se usadili v čís. 34, kde setrvali až do té doby, kdy je k sobě přilákala nová školní budova; bylo to r. 1864. Hodek zemřel 10. ledna 1869. Po něm nastoupil Václav Šimon, jenž jmenován c. k. zem. šk. radou správcem školy, ale poněvadž mu jako mnohým jiným na začátku nových zákonů školních nebylo za mnoho měsíců vyplaceno

261

služné, nechal vyučování. Byl propuštěn, a mládež zdejší vyučoval asi 14 dní Frant. Šimek z Hostivice na půl dne sem docházeje. Počátkem škol. roku 1871.–72. ustanoven správcem školy Josef Procházka. Když ten dne 29. března 1873. odešel do Hořelic, vyučoval zde Antonín Janda až do 13. srpna 1873., kdy ustanoven správcem školy Arnošt Teplý. Dne 1. března 1880, převzal správu školy Václav Fux, jenž se r. 1886. odstěhoval na Smíchov. Od 16. září toho roku až do 31. srpna působil zde jako řídící učitel Josef Pelikán. Dne 15. února 1887. otevřena druhá třída a ustanoven sem Antonín Pešovský.

Obyvatelstvo.

Roku	1843. bylo	372 obyv. a	49 domů.
	1857.	350	53
	1870.	367	55
	1880.	436	62

Katastr: 499 ha., 64 ary. Daní: 2 388 zl. 26 kr.

Rychtáři: Petr Fatka, Jan Pokorný, Jos. Procházka, Ant. Musil. Starostové: Jos. Procházka, Václ. Procházka, Václav Chalupa, Ant. Musil, Jiří Pokorný, Štěpán Procházka.

Rybník jest zde „Bašta"; odkud béře Pražský zámecký vodovod svůj počátek.

[…]

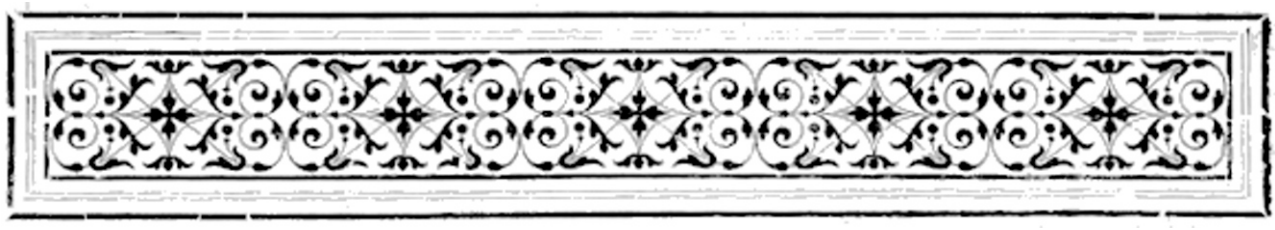

Zeměpisná poloha. Povaha půdy.

Okres Unhošťský, rozkládaje se na ploše 241,74[2] kilom. hraničí na severu s okresem Novostrašeckým a Kladenským, na východě s okresem Smíchovským, na jihu Berounským, na západě s Křivoklatským a Novostrašeckým.

Zevnější povaha půdy jest mírná vysočina, stoupající pozvolna od východu k západu a od severu k jihu. Západně od města Unhoště pod Hor. Bezděkovem zdvihá se horský hřbet nazvaný „Brdce" a naproti němu na pravém břehu potoka „Kačáku" vystupuje půda tak, že tvoří odtud k Chyňavě značnou výšinu, z níž vypíná se jako nejvyšší bod „Velký vrch". Mezi Chyňavou a Železnou táhne se skalnatý hřbet, známý pode jménem „Kamenná". Od Libečova k Dol. Podkozí a Nenačovicům snižuje se půda zase ku pravému břehu Kačáku. Mezi Svárovem a Hor. Ptíčemi táhne se od severu k jihu skalnatý hřbet „Karabina", jenž mizí v Chrbinách. Nad Toskánkou na hranici okresu našeho a Kladenského vypíná se do značné výše vrch „Kožova".

Lesy pokrývají pouze jihozápadní a jižní část okresu po obou stranách Kačáku, počínajíce na pravém břehu nad Poteplím a táhnou se až za Chyňavu a od Libečova až k Nenačovicům. Na levém břehu počínají za Družcí nad Dol. Bezděkovem, táhnou se k Hor. Bezděkovu, odtud k Poteplí, sahajíce až na území města Unhoště, pokrývají stráně Rymaňské nad Dol. Podkozím, dosahujíce téměř až ke Svarovu a dále odtud po levém břehu Kačáku až na hranice okresu. Lesy tyto jsou vesměs jehličnaté, smrkové a borové; listnaté stromy lesní jsou tu jen spoře zastoupeny.

Značnější údolí jest pouze to, které se táhne podél Kačáku. Počíná pod Žehrovicemi, prorývá krajinu od severoseverozápadu k jihojihovýchodu a náleží k těm, která roztržením skal

povstala, jsouce nejmohutnější památky převratů zemských. Není tedy široké. Jen pod Chrbinami rozvírá se v široký úval údolí Nenačovického. Břehy Kačáku provázeny jsou dobrými lukami. Jiné lučnaté údolí počíná u Dolan a táhne se odtud podle potůčku dále na sever k Bělokům. Třetí jest údolíčko podle potůčku Lidického.

Co do vnitřní povahy půdy (útvarů zemězpytných či geologických) znamenáme v okresu Unhošťském dosti velkou rozmanitosť. Část západní a jižní pokryta jest vrstvami útvaru silurského, na severovýchodě jest opuka a pískovec útvaru křídového a na severozápadě jest malá plocha pokryta pískovcem kamenouhelným.

Útvar silurský. 1. Širokým pásem táhnou se z lesů Křivoklatských směrem od jihozápadu k severovýchodu mezi Družcem a Chyňavou tvrdé křemenné břidlice bez otisků. Dosahují až k Unhošti, Pl. a Červ. Újezdci. Osady: Chyňava, Podkozí, Dobrá, Bezděkovy, Braškov, Kyšice a Svarov leží na nich. Město Unhošť leží právě na kraji těchto břidlic; dále na východ pokryty jsou opukou. Na některých místech proraženy jsou skalami tmavého buližníku, který se na četných místech láme; užívá se ho pro jeho tvrdosť za

štěrk. Tyto břidlice, náležejíce vrstvám spodního siluru, vytvořují mnohé vyvýšené hřbety, jako Karabinu u Svarova. – Půda na této části, kde není náplavu, jest žitná.

2. Týmž směrem od jihozápadu k severovýchodu táhnou se dva rovnoběžné, úzké, ale dosti vysoké hřbety křemencové. Severní pruh táhne se kolem Železné přes Kamennou na Libečov k Chrbinám, kde překročuje údolí Kačáku; u Hor. Ptíčů ukrývá se pod opuku. Jižní pruh táhne se od Plešivce přes Lhotku, kolem Chrustěnic k Hořelicům. Oba pásy křemence provázeny jsou vrstvami zelenokamů a vrstvami červené rudy železné, která slove krevel. Její ložiska odkryta jsou u Svarova a v ústí Kačáku pod mlýnem Podkozským. Oba pásy křemencové vytvořují četné chlumy; jsou to zejména: Kamenná, Hůrka u Libečova, Chrbina, Březová u Lhotky.

3. S křemencovými pásy rovnoběžně táhnou se dva široké pásy drobivé břidlice náležející také vrstvám spodního siluru. Jeden táhne se přes Železnou, Nenačovice a Úhonice, druhý přes Vráž, Nučice a Jinočany. Také tato břidlice jest provázena

277

vrstvami rudy železné, zvláště mohutné jsou sloje její u Nučic, kdež přicházejí „v háječku" na den. Ruda Nučická jest nazelenalá a sluje také šamoasit. Dováží se do hutí na Kladně a v Králové Dvoře. Půda v této části jest nejvíce žitná.

4. Jihovýchodní cíp okresu u Tachlovic zasahuje do vrstev svrchního útvaru silurského. Nalézáme tam výborný vápenec, mezi jehož vrstvami vyskytují se také vrstvy tenkolupenné břidlice, která ke svrchu mohutnější se stává a pak jako graphtolithová břidlice kulaté shluky vápence obsahuje. – V křemenci, v břidlicích drobivých a zvláště ve vápenci u Tachlovic nacházejí se skameněliny mnohých zvířat mořských. Zvláště pamětihodny jsou otisky raků trojlaločnatých či trilobitů, jichž vyobrazení nalezne čtenář v Živě z r. 1856. na str. 315.

Útvar křídový. Za časů, kdy se usazovaly v cizině vrstvy křídové a u nás opuka a pískovec, pokrývalo moře celé severní Německo a veliký záliv zasahoval do středních Čech až ku Praze. Místa, kde leží nyní Praha, Unhošť, oba Újezdy, Ptíče, Úhonice, Dušníky a Chrašťany, byla právě na břehu mořském.

1. Opuka leží na širokém prostoru mezi Unhoští a Bílou Horou. Přichází na den také u Přítočna, Dolan, severně od Jenče a Hostivice. Většinou jsou vrstvy opukové pokryty naplavenou hlinou, jako u Pavlova, Hájku, Hostouně; též opukové pláně mezi Hostivicemi a Kněževsí jsou hlinou pokryty. Půda na těchto místech jest velmi úrodná, z většího dílu pšeničná.

U Netřeb, Hřebče, Lidic a Makotřas podél potoka Lidického prorážejí opuku úzké pásy tvrdé břidlice spodního siluru, která jest opukou přikryta.

2. Osady Jeneček, Hostivice, Litovice, Chýň a Sobín leží na pískovci útvaru křídového. Pás tohoto pískovce táhne se také přes Dolní Ptíče, Drahelčice, kolem Dušník, přes Chraštany ke Stodůlkám. Východně od Hostivice prorazen jest pískovec drobivou břidlicí silurskou. V opuce a pískovci zachovány jsou zkamenělé zbytky zvířat podobných našim hlemýžďům, nazýváme je ammonity.

Útvar kamenouhelný. 1. Vrstvy útvaru tohoto pokrývají části okresu Kladenského a zasahují do okresu Unhošťského jenom u Družce a Dokes. Uhlí se zde nenalézá, nýbrž pevný pískovec kamenouhelný, jehož se užívá na mlýnské kameny (žehrováky), schody a p. Láme se v okresu našem u Dokes.

278

Časem nalézají se v něm zkameněliny z říše rostlin, až i celé kmeny.

2. Malá osamocená pánev kamenouhelná, již vyčerpaná, nalézá se též mezi malými Přílepy a Železnou. Nyní se zde uhlí jen paběruje, jako u parního mlýna u Železné. Z tvrdého pískovce dělaly se mlýnské kameny, kterým ještě před několika lety říkali Pražští kamenníci „Přílepáky". V těchto místech dolovalo se na uhlí již ve století XV. Listina vydaná Zdeňkem ze Šternberka, nejvyšším purkrabím pražským ze dne 6. května 1463. uděluje Václavu Henukovi z Bochova, Mikuláši Dalekodomů-ovi a Hanuši, zedníku z Malé Strany, „kteří z daru božího nalezli sú zboží uhlí kamenné v Přílepích", povolení, aby směli dolovati též na zboží arcibiskupství Pražského jménem Železná.

Zeměpisná výška těch kterých míst.

A. Na Kačáku

1 Nad Chrustěnicemi	260 m
2. Kalousův mlýn	273 m
3. Pod Dol. Podkozím proti ústí Chyňav. potoka	279 m
4. Mezi Kyšickým a Dědkovic mlýnem	310 m
5. Pod Mal. Kyšicemi	315 m
6. Podmostecký mlýn u Dol. Bezděkova	342 m
7. Nový mlýn pod Družcí	354 m

B. Jinde.

8. Peterkův mlýn u Hostivice	337 m
9. Hostouň	345 m
10. Tachlovice pode dvorem	347 m
11. Rybník „Gala" u Břvů	349 m
12. Sobín	352 m
13. Nučice u dráhy	352 m
14. Hřebeč	354 m
15. Bažantnice u Hostivice	356 m
16. Rybník „Bašta" u Chýně	358 m
17. Výšina východně od Chýně	368 m
18. Velký Jeneč	368 m
19. Rymáň	370 m
20. Silnice nad Jenečkem	371 m
21. Hořelice	374 m
22. Malé Přílepy	374 m
23. Černý Koníček, dráha	378 m
24. Nouzov	380 m
25. Úhonice nad hřbitovem	384 m
26. Chyňava	384 m
27. Doly u Nučic	385 a 388 m
28. Pavlov dráha	387 m
29. Unhošť u kostela	389 m
30. Homole u Dušník	391 m
31. Hájek	395 m
32. Železná	397 m
33. Výšina jižně od Chrašťan	398 m

34. Na horkách u Dolan	405 m
35. Skalka mezi Č. Újezdem a Svarovem	409 m
36. Unhošť „Šibenice"	414 m
37. Hor. Bezděkov	417 m
38. Oudrcko pod Karabinou	418 m
39. Chyňavská myslivna	418 m
40. Veselov mezi Družcí a Vel. Dobrou	424 m
41. Červ. Oujezdeček	425 m
42. Lom jihozápadně od Kyšic	431 m
43. Skalka mezi Braškovem a Valdekem	435 m

279

44. Karabina nad Svarovem	437 m
45. Brdce	444 m
46. Hůrka nad Toskánkou	445 m
47. Kožova	450 m
48. Chrbiny	451 m
49. Hůrka u Libečova	455 m
50. Kamenná	457 m
51. Tuchonín	479 m
52. Velký či Vysoký vrch	481 m

Vodstvo.

Největší okresem tekoucí voda jest Loděnický potok, jenž v okresu našem znám jest obecně pode jménem „Kačák". Týž protéká v nevelkých oklikách jen asi čtvrtinou okresu od SSZ. k JJV., vstupuje do okresu pod Žehrovicemi a vystupuje z něho pod Chrustěnicemi. Na potoce tom leží obce: Družec, Dolní Bezděkov, Dolní Podkozí, Nenačovice a Chrustěnice.

Do Kačáku ústí na levém břehu nad Dol. Podkozím mezi Červeným a Markovským mlýnem potůček Švarcava, jehož pramen jest pod vrchem Kožovem. Do Švarcavy teče potůček Čeperka, jenž vzniká pod Hor. Bezděkovem a vlévá se do Švarcavy pod Kalvodovským mlýnem. Na pravém břehu přibírá Kačák dva potůčky beze jména; jeden přichází od Chyňavy až pod dolejší mlýn Podkozský a druhý od Železné až pod Nenačovice.

Pod vrchem Kožovem se strany severní vzniká jiný potok, jenž vine se dále na sever okolo Pl. Újezdce, skrze M. Přítočno, Dolany, a odtud dále pěkným lučnatým údolím skrze Běloky, potom chvíli po hranici okresu dále k Čičovicům, Zákolanům, až se u Kralup vrhá do Vltavy. Do něho vlévá se před Makotřasy u mlýna Koníčka potůček Hřebečský, jenž vychází z hájku nad Netřeby. Na něm jsou Netřeby, Hřebeč, Lidice a Makotřasy; také on vine se lučnatým údolím.

Z Karabiny vytéká potok Radotínský, jenž se odtud vine skrze Drahelčice, Hořelice, Nučice a Tachlovice dále k jihu; u Radotína padá do Berounky.

Rybníků shledali jsme posud živých 23, a to: 1. Litovický, 2. Břveský, 3. „Galla" u Břvů, 4. Peterkův, 5. Jenečský, 6. Svarovský, 7. Drahelčický, 8. Podkozský, 9. Parkán v Kyšicích, 10. Braškovský, 11. Hrázský u V. Dobré, 12. Nohavice u Dokes, 13. Přítočenský ve V. Přítočně, 14. Hřebečský mlýnský, 15. Makotřaský mlýnský, 16. Ovčanda, 17. Kustošovský (Koželužský),

280

18. Poncovský (pod kasárny), 19. Na jilovkách (od 16–19 v Unhošti), 20. Suchý, 21. Pivovarský hořejší, 22. Pivovarský prostřední a Pivovarský dolejší. Z těch nazvati možno velkými jen Litovický, Břveský a Galla.

Z toho, co praveno o vodstvu, světle jde najevo, že okres Unhošťský jest na vody chudý. Přihlédneme-li ještě k tomu, že celá téměř východní polovice jest bez lesa, tož nepodivíme se, slyšíce, že v okresu našem, jako v celých středních Čechách, padá ročně nejméně dešťů v zemích rakouského mocnářství. Ale nebývalo dříve tak! Bývalo zde více lesa i rybníků; vždyť roku 1845. napočteno skoro 40 rybníků vysušených, z nichž, jak místy dosud viděti, většina byla rybníka velikých. Že s vysušenými rybníky a vykácenými lesy i mnohý potůček zanikl, kdož by pochyboval?

Jména vypuštěných rybníků: 1. Čekal, 2. Čížek a 3. Paták[23] u Hostivice; 4. Nekejčov u Břvů, 5. Koryto, 6. Hořejší, 7. Harálek, 8. Karkulínek, 9. Koníček a 10. Tmavý pode dvorem Rymaňským; 11. Hořelický vesnický, 12. Ježek, panský rybník v Hořelicích; 13. Sotinský, 14. Prostřední a 15. Zámecký u Tachlovic; 16. Velký, 17. Kalvodovský a 18. Čeperka u Unhoště; 19. Nový, 20. Inspach, 21. Hluboký a 22. Čertovský u Kyšic; 23. Hořejší a 24. Dolejší Braškovský; 25. V bažantnici, 26. Vesnický ve Vel. Dobré, 27. Štědrý, 28. Dubský, 29. Žabský, 30. Vrtikovský, 31. Kácov, 32. Žejdlík, 33. Volek, 34. Ovčáky a 35. Hluboký u obou Dobrých; 36. Švejcar ve Družci, 37. Bezděkovský v Dol. Bezděkově; 38. Hořejší a 39. Prostřední ve Vel. Přítočně.

Národnosť, náboženství a zaměstnání obyvatelstva.

Obyvatelstvo, jehož při posledním sečítání r. 1880. napočteno 22 706 osob, přiznává se až na nepatrné výminky k jazyku českému a k náboženství katolickému.

Na území okresu jsou tyto farní osady:

1. Družec. Přifařeny: Bezděkov Dolní, Dobrá Malá, Dobrá Velká, Doksy, Družec, Hrázký mlýn, Krahujec, Nohavice, Nový dům, Otrhánkův mlýn, Žilina v Slansku s filialním kostelem.

2. Hořelice. Přifařeny: Dušníky s filialním kostelem, Hořelice, Drahelčice.

3. Hostivice. Přifařeny: Břve, Dolík, Hostivice, Jeneč Malý, Jeneč Velký, Koníček, Litovice, Litovický mlýn, Sobín a Sobinka.

281

4. Hostouň. Přifařeny: Dolany, Hostouň, Šafránov, Pavlov a Nový dvůr.
5. Lidice. Přifařeny: Lidice, Makotřasy, Koníček mlýn, Netřeby, Peklov, Hřebeč.
6. Svarov. Přifařeny: Podkozí Dolní, Hájek, Rymáň, Svarov, Újezd Červený.
7. Tachlovice. Přifařeny: Nučice, Tachlovice, sv. Jakub a Kalina.
8. Úhonice. Přifařeny: Chýně, Ptíče Dolní, Ptíče Horní, Rejnovský mlýn.

[23] Správně: Pátek. Nacházel se mezi Kalou a Peterkovým mlýnem. Dlouzhodobě vypuštěn byl v této době i Litovický rybník, který je zde z neznámých důvodů uveden jako funkční

9. Unhošť. Přifařeny: Bezděkov Horní, Braškov, Červený mlýn, Dědkovic mlýn, Kalvodovský mlýn, Kyšice Malé, Kyšice Velké, Kyšický mlýn, Nový mlýn, Poteplí, Přítočno Malé, Přítočno Velké, Suchý mlýn, Toskánka, Újezd Pletený, Unhošť a Nouzov, Valdek.

10. Železná. Přifařeny: Chyňava s filialním kostelem, Lhotka. Libečov, Něbuz, Podkozí Horní a Železná.

Mimo to přifařeny jsou: Chrašťany a Jinonice do Ořechu (okr. Smíchov.), Chrustěnice, Nenačovice a Kalousův mlýn do Loděnice (okr. Beroun.).

Synagogy: V Hostouni, v Hořelicích a v Dobré.

Zaměstnáním obyvatelstva jest po veliké většině vzdělávání půdy a vedle toho řemeslo. Veškerá plocha obnáší 24 172,27 ha. Daní platí se z celého okresu 28 033 zl. 79 kr. Velkostatky v deskách zemských zapsané jsou: Chrašťany (kapitoly sv. Víta), Hostouň-Dejvice (probošta sv. Víta), Tachlovice (J. V. cís. Frant. Jos. I.), Nový dvůr (Viktora Daneše), Šafránov (Jos. Vydry).

Průmyslových závodů jest v okresu málo. Jest tím vinen nedostatek tekoucích vod. Mimo parní mlýny v Unhošti, v Hřebči, v Hostivici, v Nučicích, v Úhonicích a Železné jsou toho času na potocích následující mlýny. Na Kačáku: 1. Na Nohavici, 2. Nový mlýn, 3. Švýcarův mlýn. 4. Votrhánkův mlýn, 5. Potepelský, 6. Kyšický, 7. Křížový či Dědkovic, 8. Červený, 9. Markovský, 10. Hořejší Podkozský, 11. Dolejší Podkozský, 12. Rejnovský, 13. Kalousův. Na Švarcavě: 14. Kalvodovský, 15. Suchý, 16. Nový. Na potoce Radotínském: 17. Hořejší a 18. Dolejší Tachlovický. Na potůčku Lidickém: 19. Hřebečský, 20. Koníček pod Makotřasy.

Pivovary jsou v okresu

282

tyto: Dva v Unhošti, po jednom ve Velkém Jenči a v Novém Dvoře. Železná ruda dobývá se nad Nučicemi směrem k Jinočanům. Zde jsou také pražírny na železnou rudu. Dokeské pískovcové lomy dávají dobré kameny, jichž se mnoho dováží do Prahy. Mezi Železnou a Mal. Přílepy dobývá se uhlí, ač jen pro domácí potřebu. Jako hospodářsko-průmyslový závod lze naznačiti výrobu sterilního mléka pro děti a rekonvalescenty při panském dvoře v Tachlovicích.

Dopravní prostředky.

A. Silnice.

1. Starokarlovarská od Bílé Hory přes Hostivici, Velký Jeneč, Unhošť, Kyšice, Vel. Dobrou, Doksy na hranice okresu Novo-Strašeckého. – Odbočka od Vel. Jenče přes Pavlov, Toskánku, Mal. Dobrou k Vel. Dobré.

2. Hostivicko-Litovicská od Starokarlovarské v Hostivici přes Litovice k okr. silnici Hájecko-Sobínské.

3. Jenečsko-Dobrovízská z Vel. Jenče na hranice obce Dobrovízské k okr. silnici na hranice Smíchovska.

4. Jeneč-Svarov-Chyňavská z Vel. Jenče přes Hájek, Červ. Újezd, Svarov, Podkozí k Chyňavě; odbočka přes Chyňavu k myslivně.

5. Hájecko-Sobínská od kláštera Hájeckého přes Břve a Sobín na hranice Smíchovska.

6. Chýňská od Hájecko-Sobínské u dráhy Duchcovské přes obec Chýně.

7. Hořelická od erarní silnice u Hořelic přes Drahelčice a Úhonice až k Hájku.

8. Ptíčská z Úhonic přes Dol. a Hor. Ptice k Jenečsko-Svarovské.

9. Dobříčská z Tachlovic na hranice Dobříčské.
10. Dušník-Karlotýnská z Dušník okolo Nučic přes Tachlovice ke Kuchaři.
11. Nučice-Mezouňská od Nučic přes Nučice na hranice Mezouňské.
12. Libečov-Chrustenická na Hoř. Podkozí přes Libečov, Železnou, M. Přílepy, Chrustenice na hranice okresu Berounského.
13. Nenačovická z Nenačovic k Chrustenicům k předešlé.
14. Červ.-Újezdecká z Červ. Újezdce do Unhoště k silnici Karlovarské.
15. Hostouňská z Pavlova přes Hostouň k hranicím Dobrovízským.
16. Kladenská z Unhoště přes M. a V. Přítočno k okresu Kladenskému; odbočka za Vel. Přítočnem k Výhybce.
17. Hostouň-Bělocká z Hostouně k Žákovic mlýnu na hranice obce Běloky.
18. Hřebeč-Buštěhradská u Mal. Přítočna, od silnice Kladenské přes Dolany, Netřeby, Hřebeč k Buštěhradu.
19. Hřebeč-Lidická ze Hřebče od předešlé přes Hřebeč, Lidice, Makotřasy až východně za Makotřasy k silnici Slanské.

283

20. Makotřaská od předešlé v Makotřasích na hranice obce Buštěhradské.
21. Čičovická od erární proti Makotřaské k Čičovicům k okresu Smíchovskému.
22. Unhošť-Bezděkovská z Unhoště přes Hor. Bezděkov k Mosteckému mlýnu k okresní silnici Křivoklátské.
23. Bezděkov-Potepelská za Unhoští od předešlé ke mlýnu v Poteplí.
24. Hostivická od Karlovarské v Hostivici k Buštěhradské dráze.
25. Hostivicko-Kněževeská s okresem Smíchovským společná za prachárnou za Hostivicí ku Kněževsi.
26. Družec-Doberská pod Vel. Dobrou do Družce.
27. Červ. Újezd-Pavlovská z Červ. Újezdce k Pavlovu.
28. Svarov-Chyňavská r. 1885 vystavěná jest spojovací silnice přes Chyňavu.
29. Chýň-Dušnická z Chýně do Dušník.
30. Hostouň-Bělocká spojovací silnice od Bělocké k Dobrovízské přes Hostouň.
31. Unhošť-Svarovská od Červ. Újezdecké za Unhoští do Svarova přes Rymáň.
32. Železná-Berounská od Železné na hranice Berounské.
33. Lhotecká od Berounské přes Lhotku.

Celá síť silnic v okresu Unhošťském obnáší tou dobou 134 280½ m.

B. Železné dráhy.

1. Buštěhradská. Základem této dráhy byla trať z Lan do Prahy, vystavěná r. 1826. od akciové společnosti, v jejíž čele byl hrabě Kašpar ze Šternberka; trať tato přešla r. 1834. v majetek knížete Karla Egona z Fürstenberka; byla dříve koňská, ale od r. 1863. jest parní. Táhne se od východu k západu okolo Hostivice, probíhá pod drahou Duchcovskou před Vel. Jenčem a zahybá za Unhoští k severu. Před Výhybkou vychází z Unhošťského okresu do Kladenského. Na území našeho okresu má tyto stanice: Hostivice, Jeneč, Unhošť.

2. Nučická, jež slouží pouze k dopravě železné rudy do hutí Kladenských. Vede od Tachlovic a Nučic; obě tato křídla spojují se u Hořelic, odtud dále okolo Drahelčic, Úhonic, Ptíčů, Červ. Újezdce, Unhoště, Plet. Újezdce, za nímž se křižuje s drahou Buštěhradskou. Má tedy směr od jihovýchodu k severozápadu. Byla vystavěna r. 1858.

3. Duchcovská přichází od severu a vstupujíc před V. Jenčem do okresu, ubírá se okolo Litovic, Břvů a Chýně směrem jižním, zabočuje pak na východ a pod Jinočany opouští náš okres. Slouží k dopravě hnědého uhlí i osob.

C. Poštovské stanice.

1. Unhošť, ku které patří: Bezděkov Hor., Bezděkov Dol., Braškov, Červený mlýn, Dědkův mlýn, Dobrá M., Dobrá V., Doksy, Dolany, Družec, Hájek, Hrázký mlýn, Chyňava, Kalvodovic mlýn, Krahujec, Kyšice M., Kyšice Vel., Kyšický mlýn, Libečov, Nohavice, Nový dům, Nový dvůr, Nový mlýn, Otrhán-

284

kův mlýn, Pavlov, Podkozí Dol., Podkozí Hor., Poteplí, Přítočno M., Přítočno V., Ptíče Dol., Ptíče Hor., Rejnovský mlýn, Rymáň, Svarov, Toskánka, Újezd Červ., Újezd Plet., Unhošť a Valdek.

2. Dušníky, kam náleží: Drahelčice, Dušníky, Hořelice, Chrašťany, Nučice, Úhonice.

3. Hostivice. Sem patří: Břve, Dolík a Koníček, Hostivice, Chýně, Jeneček M., Jeneč V., Litovice, Litovický mlýn, Sobín a Sobinka.

4. Tachlovice, kam patří z našeho okresu Jinočany a Tachlovice.

Železná, Přílepy a Lhotka patří k Berounu; Lidice, Makotřasy, Koníček, Netřeby a Hřebeč k Buštěhradu; Chrustěnice, Nědbuz, Kalousův mlýn a Nenačovice do Loděnice; Hostouň do Středokluk.

Telegrafní stanice: v Unhošti od 27. 10. 1887. a stanice želez. drah.

Správa okresu.

A. Samosprávné zřízení.

Správu celého okresu obstarává okresní zastupitelstvo, jež se skládá ze 24 členů a jehož sídlo jest v Unhošti. Celé zastupitelstvo volí ze sebe okresního starostu, jejž potvrzuje sám císař pán. Úřední záležitosti obstarává okresní tajemník. Okresní starostové: Jindřich Jarosl. hrabě z Martinic 1859–1869. Frant. Knechtl 1869–1883. Václav Hausmann 1883. posud. Okresní tajemník: Jos. Seifert od r. 1859.

Správa obcí spočívá v rukou obecních zastupitelstev, jež skládají se ze zákonitého počtu výborů, volených na tři roky a jistého počtu náhradníků, jichž nemá býti více, než polovice výborů. Představenstva obcí volená z výborů skládají se ze starosty (purkmistra) a nejméně dvou radních, druhdy rychtáře a konšelů.

O zdravotnictví pečují: MDr. Vinc. Mifka, okres. lékař, MDr. Jarosl. Sekerka, vrchnostenský lékař panství Tachlovického, MUDr. Bohumil Salus, soudní lékař a Ladislav Kubeš, zvěrolékař v Unhošti, MDr. Ant. Zeman v Hostouni a MDr. Josef Kotouč v Dušníkách.

B. Zeměpanské úřady.

C. k. okresní hejtmanství na Smíchově s c. k. okresním hejtmanem v čele vykonává moc politickou, dbá o věci zdravotnictví a vojenství, stará se o veřejnou bezpečnosť a předsedá c. k. okr. školní radě. C. k. okresní hejtmané: J. Müller do r. 1870. Frant. Karásek 1870.–26. 10. 1872. Hynek Bohdanecký 26. 10. 1872.–31. 9. 1881.[24] Havel Herrmann 1881.–31. 12. 1888. Kryštof Hotovetz 1. 1. 1889. posud.

Školní věci obstarává c. k. okresní školní rada na Smíchově. C. k. okresní školní inspektorové: Josef Baudiš a Václav Faltis 1869.–1875. Josef Pilař 7. 4. 1875.–1. 8. 1884. Josef Matějček 1. 8. 1884. posud.

[24] Toto neexistující datum je uvedeno v originále, jde o zjevnou chybu

Soudní záležitosti řídí c. k. okresní soud v Unhošti. C. k. okresní soudcové: Adolf Gaube, Jos. Štola, Jan Lameš, Al. Landfras, Josef Dvořák, František Holveg, Vojt. Janeček, Karel Svoboda.

Berní věci obstarává c. k. berní úřad v Unhošti. C. k. berní: Haněl, Brčko, Jos. Švarc, Farkač, Benj. Paleček, Josef Tesař, Václ. Nový.

Gruntovní knihy při c. k. okresním soudě v Unhošti. C. k. listovní: Václav Rodler, Jos. Dvořák, Josef Matoušek, Vojt. Štěpina.

Četnické stanice: Unhošť, Dušníky a Hostivice.

Finanční stráž v Unhošti.